

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Katedra německých a rakouských studií

Diplomová práce

2024

Bc. Zuzana Zavadilová

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Katedra německých a rakouských studií

**Bilaterální vztahy Bavorska s Ruskou federací:
Mezi Außenbeziehungen a Nebenaußenpolitik**

Diplomová práce

Autor práce: Zuzana Zavadilová

Studijní program: Teritoriální studia se specializací – Německá a rakouská studia

Vedoucí práce: doc. JUDr. Vladimír Handl, CSc.

Rok obhajoby: 2024

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 30. prosince 2023

Bc. Zuzana Zavadilová

Bibliografický záznam

ZAVADILOVÁ, Zuzana. *Bilaterální vztahy Bavorska s Ruskou federací. Mezi Außenbeziehungen a Nebenaußenpolitik*. Praha, 2024. 105 s. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií. Katedra německých a rakouských studií. Vedoucí diplomové práce doc. JUDr. Vladimír Handl, CSc.

Rozsah práce: 222 666 znaků včetně mezer

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá bilaterálními vztahy Svobodného státu Bavorsko s Ruskou federací v období od anexe Krymu v roce 2014 do začátku ruské invaze na Ukrajinu v únoru 2022. Úvodem práce vymezuje modalitu zahraničního působení subnárodního celku vůči celostátní úrovni a klade si výzkumné otázky, zda a jakým způsobem se linie bavorsko-ruských vztahů lišila od linie, kterou vedl Spolek. Poté práce zkoumá historickou podobu vzájemných vztahů, aby zjistila, zda se výroky bavorských politiků odvolávající se na tradici bavorsko-ruských vztahů zakládají na realitě, a zda tak opravdu pokračují ve směřování nastoleném převážně na konci 80. let 20. století. Hlavní zkoumané období je analyzováno z hlediska politicko-rétorické a ekonomické úrovně. Na úrovni politicko-rétorické ukazuje, že vztah Bavorska k Rusku ovlivňovaly vnitropolitické i vnitrostranické zájmy, které stály i za tím, že v roce 2016 Bavorsko překročilo úroveň se Spolkem a spolkovými zeměmi koordinované zahraniční politiky a dostalo se s ní do rozporu vůči Spolku. V ekonomické části se ukazuje dlouhodobý kurz ekonomického pragmatismu, jenž byl ještě více posílen po nástupu Markuse Södera, který se chtěl odlišit od svého předchůdce. Zároveň práce sleduje dvojí, protichůdnou argumentaci: na jedné straně bylo posilování ekonomických vazeb prezentováno jako způsob pomoci Rusku na cestě transformace a demokracie, na straně druhé však bavorští politici v jiných případech argumentovali tím, že je možné ekonomické vztahy oddělovat od politické situace.

Abstract

This thesis examines the Free State of Bavaria's bilateral relations with the Russian Federation in the period from the annexation of Crimea in 2014 to the beginning of the Russian invasion of Ukraine in February 2022. The thesis begins by defining the modality of subnational entities' foreign engagement in relation to the national level and raises the research questions of whether and how the line of Bavarian-Russian relations differed from that pursued by German Federation. The thesis then examines the historical shape of the relationship to determine whether the statements of Bavarian politicians referring to the tradition of Bavarian-Russian relations are based on reality and whether they are indeed continuing in the course set essentially in the late 1980s. The main research period analyses two levels – political-rhetorical and economic level. On the political-rhetorical level, it shows that Bavaria's relationship with Russia was influenced by internal political and intra-

party interests, which were also the driving force behind Bavaria's foreign policy going beyond the level of coordinated foreign policy with the Federation and the Länder and coming into conflict with the Federation in 2016. On the economic side, the long-standing course of economic pragmatism is evident, which was further strengthened after the accession of Markus Söder, who wanted to differentiate himself from his predecessor. At the same time, the thesis traces a double, contradictory argument: on the one hand, the strengthening of economic ties was presented as a way of helping Russia on the path of transition and democracy, while on the other hand, Bavarian politicians in other cases argued that it was possible to separate economic relations from the political context.

Klíčová slova

Zahraniční politika, zahraniční vztahy, Německo, německé země, Bavorsko, Rusko, paradiplomacie, Nebenaußenpolitik

Keywords

Foreign policy, foreign relations, Germany, German Länder, Bayern, Russia, paradiplomacy, Nebenaußenpolitik

Title/název práce

Bilateral relations between Bavaria and Russian Federation. Between Außenbeziehungen and Nebenaußenpolitik

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala doc. JUDr. Vladimíru Handlovi, CSc. za jeho velkou ochotu a cenné podněty při vedení práce. Za nikdy nekončící podporu děkuji také své rodině a Mikulášovi, bez nichž by mé studium ani zdárné dopsání diplomové práce nebylo možné.

Obsah

Úvod	2
Zhodnocení pramenů a literatury.....	3
Teoretický rámec a metodologie rozlišování povahy zahraničních vztahů spolkových zemí.....	6
Paradiplomacie a Spolková republika Německo	9
Struktura aktérů v bavorských zahraničních aktivitách	11
Nástroje a koncepce Bavorska v zahraničních vztazích.....	13
1 Historické předpoklady moderních bavorsko-ruských vztahů	15
1.1 Bavorsko a ruské země před vznikem Spolkové republiky Německo	15
1.2 Bavorsko a Sovětský svaz od vzniku Spolkové republiky Německo.....	20
1.3 Snílek na Isaře jako předzvěst Ostpolitik?	21
1.4 Rusové jsou tady: počátky fungování plynovodu	23
1.5 Strauß a jeho role ve vztahu k SSSR.....	25
1.6 Bavorský lev a ruský medvěd na jedné louce.....	27
2 Bavorsko-ruské vztahy v období 1989–2014	30
2.1 Stoiber a jeho zahraničně-politické ambice	33
2.2 Putin na scéně	35
3 Bavorsko-ruské vztahy po anexi Krymu (2014–2022)	41
3.1 Normativní, kognitivní, zájmové a institucionální faktory bavorské politiky vůči Rusku.....	41
3.2 Politicko-rétorická úroveň bavorsko-ruských vztahů po roce 2014.....	43
3.2.1 Postoj Spolku po anexi Krymu: conflict-management a sankce.....	44
3.2.2 Bavorsko a vztah k Rusku po anexi Krymu	47
3.2.2.1 Postoj CSU k anexi Krymu	48
3.2.2.2 Sankce, návštěvy Moskvy a údajná Nebenaußenpolitik?.....	52
3.2.2.3 Nástup Södera.....	58
3.2.2.4 Koronavirus a Söderovo využití Sputniku pro K-Frage.....	60
3.2.2.5 Nord Stream 2 a eskalace na východní Ukrajině	62
3.3 Ekonomická úroveň bavorsko-ruských vztahů.....	63
3.3.1 Vývoj po anexi Krymu.....	64
3.3.2 Ekonomické vztahy pod Söderem a Aiwangerovy iniciativy.....	67
3.3.3 Bavorští podnikatelé v Rusku.....	69
3.3.4 Energetika a závislost na ruském plynu	71
Závěr	75
Summary	77
Primární zdroje	81
Sekundární zdroje	85

Úvod

Začátek Putinovy agrese znamenal předěl pro německo-ruské vztahy. Před 24. únorem 2022 se Německo stále považovalo za stavitele mostů mezi Východem a Západem. Po ruském útoku se toto vnímání sebe sama zhroutilo. Symptomaticky to shrnul bavorský premiér Markus Söder: „*Putin nás všechny podvedl a obelhal.*“¹ Najednou se hlavní otázkou stalo to, jak mohlo dojít ke kognitivní chybě u německých politických, byznysových a diplomatických špiček, které na rozdíl od některých svých východoevropských protějšků signály Putinovy agrese pomíjely.²

Jak moc byly vztahy Ruska a Německa spolu s ekonomickými, lobbyistickými organizacemi či regionálními politiky propletené a jakou roli tyto vazby hrály pro udržení kognitivního nastavení německých představitelů a jejich selektivního vnímání Putinovy politiky, se teprve s postupem času ukazuje. Zatímco spojení Gerharda Schrödera a hannoverské skupiny zachycuje kniha redaktorů FAZ *Die Moskau Connection*,³ novináři Süddeutsche Zeitung odhalili vazby spolkové země Meklenbursko-Přední Pomořansko, jež podporovala vznik Nord Stream 2 v době, kdy se schylovalo k tomu, že celý projekt skončí.⁴ Blízké vztahy na úrovni jednotlivých spolkových zemí a Ruské federace však nepředstavují výjimku. Sasko se pyšnilo svým specifickým vztahem k Rusku (vstřícnější politiku Michaela Kretschmera vůči Rusku podporovaly tři čtvrtiny obyvatel),⁵ bývalý braniborský premiér se v roce 2014 vyslovoval pro uznání anexe Krymu.⁶ U vztahů tzv. nových spolkových zemí, které se často odvolávají na kulturní blízkost k Rusku, to však nekončí. Bavorsko jako jedna z nejbohatších německých spolkových zemí tvořilo pro Ruskou federaci významné obchodní spojení a jeho političtí představitelé se dlouhodobě odvolávali

---

¹ „Markus Lanz vom 15. März 2022. Zu Gast: Politiker Markus Söder, Politologin Daniela Schwarzer, Journalistin Katrin Eigendorf, Politologin Sabine Fischer und Ökonom Marcel Fratzscher“, *ZDF. Talkshow Markus Lanz*, 15. března 2022, <https://www.zdf.de/gesellschaft/markus-lanz/markus-lanz-vom-15-maerz-2022-100.html> (staženo 10. března 2023).

² Ulrich Schneckener, „Gestörter Empfang: Putins Kriegsnarrative und die deutsche Russlandpolitik“, *Zeitschrift für Friedens- und Konfliktforschung* 11 (prosinec 2022): 280–281, <https://doi.org/10.1007/s42597-022-00086-4> (staženo 1. května 2023).

³ Reinhard Bingener a Markus Wehner, *Die Moskau-Connection. Das Schröder-Netzwerk und Deutschlands Weg in die Abhängigkeit* (München: C. H. Beck, 2023).

⁴ Michael Bauchmüller, Daniel Brössler, Georg Ismar, Georg Mascolo, Ulrike Nimz, Klaus Ott a Nicolas Richter, „Ausgetrickst“, *Süddeutsche Zeitung*, 16. června 2023, <https://www.sueddeutsche.de/projekte/artikel/politik/nord-stream-russland-gas-mecklenburg-vorpommern-e046582/?reduced=true> (staženo 20. června 2023).

⁵ MDRfragt-Redaktionsteam, „Sachsen: Große Zustimmung zu Kretschmers Russlandpolitik“, *MDR*, 15. listopadu 2022, <https://www.mdr.de/nachrichten/sachsen/umfrage-kretschmer-russland-politik-100.html> (staženo 20. června 2023).

⁶ „Platzeck fordert Anerkennung der Krim-Annexion“, *Die Zeit*, 18. listopadu 2014, <https://www.zeit.de/politik/ausland/2014-11/platzeck-russland-ukraine> (staženo 20. června 2023).

na tradici bavorsko-ruských vztahů. Zatímco po krymské anexi Německo na federální úrovni trvalo neochvějně na ekonomických sankcích, Bavorsko bylo jednou z mála tzv. starých spolkových zemí, které při návštěvách Ruska požadovaly jejich odvolání a navrácení k tradičním vztahům.

Vzhledem k jeho velikosti, ekonomické síle a tomu, jak se Bavorsko dlouhodobě v zahraničních vztazích angažuje, se tak ve své diplomové práci věnuji tomu, jak se vyvíjel bavorsko-ruský vztah, a srovnávám jednání vrcholných bavorských představitelů s politikou, kterou vedl Spolek. Mé výzkumné otázky pak znějí následovně:

Jak se dají klasifikovat bavorsko-ruské vztahy po anexi Krymu ve srovnání s oficiální zahraniční politikou vedenou Spolkem?

Proč se bavorský vztah k Rusku oproti spolkové linii v některých případech odlišoval?

Zhodnocení pramenů a literatury

Termín paradiplomacie je stále málo známý a nepříliš jasně definovaný neologismus. V akademické literatuře se poprvé objevil v 80. letech.⁷ V anglickojazyčném ani německojazyčném akademickém prostředí však dlouhodobě nevládne shoda na tom, jaký termín by měl být pro externí aktivity subnárodních vlád užíván.⁸

Ke konceptu paradiplomacie přistupují odlišně jednotlivé obory sociálních věd (mezinárodní vztahy, evropská studia a politologie) i ekonomie (ta jej zkoumá především z pohledu regionálního rozvoje).⁹ Tyto obory nabízejí na daný koncept řadu náhledů. Zatímco disciplína mezinárodních vztahů paradiplomatickým aktivitám nevěnuje velkou pozornost, politologické práce jsou schopné vysvětlit zahraniční aktivity regionů, spolkových zemí a dalších entit pomocí výzkumu federalismu – paradiplomacie je tak pro politologii důsledkem uspořádání států.¹⁰ Nejobecněji lze paradiplomacii vymezit jako proces, který umožňuje jednotkám suverénního státu vést vlastní diplomatické vztahy s jiným státem nebo jeho jednotkami za účelem prosazování vlastních zájmů.¹¹

---

⁷ Stéphane Paquin, „Paradiplomacy“, in Global Diplomacy, eds. Thierry Balzacq, Frédéric Charillon a Frédéric Ramel (Cham: Palgrave Macmillan, 2019), [citované stránky], https://doi.org/10.1007/978-3-030-28786-3_4. (staženo 2. června 2023).

⁸ Alexander S. Kuznetsov, Theory and practice of paradiplomacy. Subnational governments in international affairs (Oxon: Routledge, 2015), 25.

⁹ Vít Dostál, *Paradiplomacie českých krajů: regiony jako aktér mezinárodní politiky* (Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, o.p.s., Masarykova univerzita, 2017), 27.

¹⁰ Ibid., 44–45. Detailní analýzu interdisciplinárního přístupu k paradiplomacii a postupům jejího zkoumání nabízí Vít Dostál ve svých publikacích.

¹¹ Rakhahari Chatterji a Swagata Saha, „Para-Diplomacy: Concept and the Context“, *India Quarterly* 73, č. 4 (2017): 375.

Zahraniční pravomoce se na subnárodní úrovni v posledních desetiletích dynamicky vyvíjely. V evropském prostoru se tématika týká především nového regionalismu či víceúrovňového vládnutí v rámci evropské integrace, jež se začala rozvíjet především v 90. letech.¹² Regiony začaly tehdy hrát prim v debatách o kontextu globální konkurenceschopnosti a zejména v souvislosti s EU, její soudržností a konvergencí.¹³

Normativní rámec zahraničních vztahů spolkových zemí SRN se minimálně od 90. let stal častým tématem výzkumu – příkladem je práce Rudolfa Hrbka zkoumající úroveň německého federalismu.¹⁴ I v teoretické literatuře věnující se normativnímu zařazení zahraničních aktivit spolkových zemí však stále chybí shoda na jasně definovaných pojmech. Tím se zabývají jak politologové, tak teoretici mezinárodních vztahů, přičemž zkoumají vzájemné vztahy federalismu a s ním související konkurenci mezi zahraničními aktivitami spolkových zemí a federace samotné.¹⁵

Analýza bilaterálních vztahů jednotlivých spolkových zemí se jako téma v odborných textech objevuje spíše zřídka – příkladem může být studie Martina Koschkara o zahraničních aktivitách Šlesvicka a Meklenbursko-Předního Pomořanska¹⁶ či případová studie Vladimíra Handla „Vztah Saska k Rusku“, jež je součástí výzkumné zprávy *Zahraniční aktivity Saska na bilaterální, regionální a evropské úrovni*. Autor v ní zmiňuje, že saští konzervativci často hledají politickou inspiraci pro to, jak specifický vztah Saska a Ruské federace využít, v linii bavorské CSU.¹⁷ Deskripci nástrojů, struktur bavorské zahraniční politiky a jejího fungování se věnuje výzkumná zpráva Jakuba Eberleho a Jana Prášila *Zahraniční aktivity Bavorska na bilaterální, regionální a evropské úrovni*¹⁸ či diplomová práce Ely Novákové *Komparace*

---

¹² Joachim Blatter, Matthias Kreutzer, Michaela Rentl a Jan Thiele, „The Foreign Relations of European Regions. Competences and Strategies“, *West European Politics* 31, č. 3 (2008), 464–490.

¹³ Tassilo Herrschel a Pontus Tallberg, „Introduction – Regions, ‘Fuzziness’ of Opportunity?“, in *The Role of Regions? Networks, Scale, Territory*, eds. Tassilo Herrschel a Pontus Tallberg (Kristianstad: Kristianstads Boktryckeri, 2011), 7.

¹⁴ Rudolf Hrbek, „The Federal Republic of Germany“, in *Foreign Relations in Federal Countries*, ed. Hans Michelmann (Montreal: McGill-Queen's University Press, 2009), 142.

¹⁵ Klaus-Jürgen Nagel, „Foreign policy: The Case of German Länder“, in *Foreign policy of constituents units at the beginning of 21st century*, ed. Ferran Requejo (Barcelona: Generalitat de Catalunya, Institut d'Estudis Autònoms, 2010), 126–127; Thomas Fischer, „Die Außenbeziehungen der deutschen Länder als Ausdruck ‚perforierter‘ nationalstaatlicher Souveränität? Transföderalismus zwischen Kooperation und Konkurrenz“, in *Die deutschen Länder. Geschichte, Politik, Wirtschaft*, ed. Hans-Georg Wehling (Opladen: Leske + Budrich, 2000), 362.

¹⁶ Martin Koschkar, *Subnationale Außenbeziehungen. Mecklenburg-Vorpommern und Schleswig-Holstein im Ostseeraum* (Wiesbaden: Springer, 2017).

¹⁷ Jakub Eberle a Vladimír Handl, *Zahraniční aktivity Saska na bilaterální, regionální a evropské úrovni* (Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2016), 58.

¹⁸ Jakub Eberle a Jan Prášil, *Zahraniční aktivity Bavorska na bilaterální, regionální a evropské úrovni. Výzkumná zpráva projektu TAČR TB010MZV040* (Praha: Asociace pro mezinárodní otázky, 2013, odtajněná verze 2014).

zahraničních vztahů Bavorska a Saska, která analyzuje, jak jsou země ve svých zahraničních aktivitách ovlivňovány.¹⁹

Zatímco o německo-ruských vztazích vznikla nesčetná řada akademických titulů (např. práce A. Stentové, C. Majorové, T. Bundy, T. Beggera, N. Wrighta, J. Eberleho a V. Handla),²⁰ přímo bavorsko-ruské vztahy jsou především devízou historiků. Ti – avšak za finanční podpory obou zemí (např. v rámci Bavorskem i Ruskem podporovaného vědeckého sympozia „*Bayern und Russland in vormoderner Zeit*“) – zkoumali kulturní a politickou blízkost především od 17. století do začátku druhé světové války. Tvrzení o blízkosti Bavorska a Ruska využívali i po anexi Krymu vrcholní politici jako argument pro udržování vztahu s Ruskou federací.

Od 90. let 20. století vznikala řada textů věnovaných bavorským zahraničním vztahům. Také bavorsko-ruským vztahům je zasvěceno několik studií. V obou případech se však většinou jedná o texty pracovníků bavorského Státního kancléřství. S tímto na vědomí se tak na ně musí také nahlížet, podobně jako na texty vzniklé pod záštitou Hanns-Seidel-Stiftung, politické nadace blízké CSU, mezi něž patří například práce Reinharda Meier-Walsera.²¹

Novější výzkum pojednává o bavorském poválečném angažmá v dovozu levné ropy a zemního plynu ze SSSR.²² Tuto konkrétní otázku pak více rozpracovala Susanne

---

¹⁹ Ela Nováková, „Komparace zahraničních vztahů Bavorska a Saska“ (diplomová práce, Univerzita Karlova, 2022).

²⁰ Angela Stent, „Russland“, in *Handbuch zur deutschen Außenpolitik*, eds. Siegmund Schmidt, Gunther Hellmann a Reinhard Wolf (Wiesbaden: Verlag für Sozialwissenschaften, 2007), Tobias Bunde, „Lessons (to be) learned? Germany’s Zeitenwende and European security after the Russian invasion of Ukraine“, *Contemporary Security Policy* 43, č. 3 (2022): 516–530, <https://doi.org/10.1080/13523260.2022.2092820> (staženo 14. září 2023); Nicholas Wright, „No Longer the Elephant Outside the Room: Why the Ukraine Crisis Reflects a Deeper Shift Towards German Leadership of European Foreign Policy“, *German Politics* 27, č. 4 (2018): 479–497, <https://doi.org/10.1080/09644008.2018.1458094> (staženo 14. září 2023); Thomas Bagger, „The World According to Germany: Reassessing 1989“, *The Washington Quarterly* 41, č. 4 (2018): 53–63, <https://doi.org/10.1080/0163660X.2018.1558609> (staženo 14. září 2023); Jakub Eberle a Vladimír Handl, „Ontological Security, Civilian Power, and German Foreign Policy Toward Russia“, *Foreign Policy Analysis* 16, č. 1 (leden 2020): 41–58, <https://doi.org/10.1093/fpa/ory012> (staženo 14. září 2023); Vladimír Handl a Volker Weichsel, „Entfremdung und Kooperation: Paradigmenwechsel in der deutschen Politik?“, *Osteuropa* 69, č. 1/2 (2019): 53–66, <https://www.jstor.org/stable/26644981> (staženo 14. září 2023).

²¹ Reinhard Meier-Walser, „Die Christlich-Soziale Union und die Außenpolitik. Schwerpunkte – Konzeption – Akzente“, in *Geschichte einer Volkspartei. 50 Jahre CSU – 1945–1995* (München: Hanns-Seidel Stiftung, 1995), 367–398; Reinhard Meier-Walser, „Politischer Realismus im Denken und Handeln – theoriebildende Elemente im außenpolitischen Werk von Franz Josef Strauß“, *Politische Studien* 49 (září/říjen 1998): 3–9; Reinhard Meier-Walser, „Die Außenbeziehungen Bayerns“, *Politische Studien* 50 (květen/červen 1999): 5–15.

²² Rudolf Himpsl, *Europäische Integration und internationalisierte Märkte: Die Außenwirtschaftspolitik des Freistaats Bayern 1957–1982* (München: Verlag C. H. Beck, 2020).

Schattenberg,²³ jež zkoumá podmínky vzniku spolupráce, s ní související ekonomickou interdependenci a také to, jak bavorsští představitelé dokázali pracovat se strategickými dokumenty z USA, aby zdůvodnili energetický obchod se Sovětským svazem.

V časovém rozmezí, kterým se tato práce především zabývá (2014–2022), se bavorsko-ruským vztahům věnuje Kamil Frymark, jenž ve svých studiích zkoumá především roli CSU a jejích představitelů ve vztahu k Ruské federaci.²⁴ I u Frymarka však jde jen o krátké části jeho studií, které se spíše věnují Bavorsku a CSU jako takové.

Témata spojitostí mezi Bavorskem a Ruskem tak pokrývají spíše německá média a novináři jako např. Timo Fresch či Peter Müller. Samostatnou kapitolou jsou pak příspěvky členů CSU, které toto období nahlíží kriticky. Příkladem budiž bývalý pracovník bavorského státního kancléřství za vlády Edmunda Stoibera Rudolf Hanisch, jehož kniha *CSU in der Krise* kritizuje angažmá CSU v bavorsko-ruských vztazích.²⁵

Obsáhlejší a detailnější výzkum bavorsko-ruských vztahů na akademickém poli však zatím nebyl proveden, přestože již bylo tematizováno, že právě v případě CSU by bylo na místě se záležitosti více věnovat a vzájemné vazby prozkoumat.²⁶

Z tohoto důvodu tato práce vedle odborných, publicistických a novinářských textů vychází především z primárních zdrojů jako jsou např. rozpravy v bavorském zemském sněmu, tiskové zprávy bavorského státního kancléřství či jednotlivých ministerstev, strategické dokumenty či interpelace. Pasáže zabývající se ekonomickou vazbou čerpají také z dokumentů bavorského zastoupení v Moskvě či organizací zasazujících se o bavorsko-ruské hospodářské vazby. Limit výzkumu představuje okolnost, že po ruské invazi na Ukrajinu byla řada dokumentů stažena a některé internetové zdroje byly zneprístupněny. I to ale tvoří část výpovědi o povaze daných vztahů.

Teoretický rámec a metodologie rozlišování povahy zahraničních vztahů spolkových zemí

Pro diplomovou práci je klíčová konceptualizace užívaných pojmů pro popis a rozlišení modalit zahraničních aktivit německých spolkových zemí a Spolku. K tomu zde slouží

---

²³ Susanne Schattenberg, „Pipeline Construction as ‚Soft Power‘ in Foreign Policy. Why the Soviet Union Started to Sell Gas to West Germany, 1966–1970“, *Journal of Modern European History* 20, č. 4 (2022): 554–573, <https://doi.org/10.1177/16118944221130222> (staženo 20. března 2023).

²⁴ Kamil Frymark, „The Free State of Bavaria and its party: the CSU faces an electoral test“, *OSW Commentary*, č. 288 (2018): 1–11, https://www.osw.waw.pl/sites/default/files/commentary_288.pdf (staženo 25. června 2023).

²⁵ Rudolf Hanisch, *CSU in der Krise. Eine Volkspartei am Scheideweg* (Straubing: Verlag Attenkofer, 2022).

²⁶ Bingener, *Die Moskau-Connection*, 8.

typologie, již navrhl Klaus Jürgen Nagel a obdobně také Thomas Fischer. Oba ve svých textech kategorizují vzájemné působení Spolku a spolkových zemí v zahraničních aktivitách do čtyř možných typů interakcí:

1. dominance federace, málo autonomie pro spolkové země v zahraničních věcech
2. kooperace obou úrovní, koordinovaný postup rozhodování, tak aby byly možné společné nebo společně rozhodované aktivity
3. mírná soutěživost projevující se paralelním jednáním, o němž se obě úrovně navzájem informují a jímž se většinou doplňují, avšak každá z úrovní jedná ze svého vlastního zájmu
4. konfliktní vztah, v němž se paralelní jednání nedoplňuje, nýbrž stojí v rozporu, a zájmy Spolku a země jsou protichůdné²⁷

Pro potřeby této práce jsou důležité tři poslední kategorie, které ohraničují rámec zahraničně-politického jednání spolkových zemí a dávají možnost je pojmenovávat. Kooperace (2.) obou úrovní se dá označit za součást tzv. vnějších vztahů (*Außenbeziehungen*), které spolkové země ve spolupráci se Spolkem v určité míře a jistým způsobem mohou legitimně navazovat a rozvíjet. Na straně druhé konflikt (4.), v němž se aktivity Spolku a země nedoplňují, stojí v rozporu a jejich zájmy jsou protichůdné, by se dal označit termínem „*Nebenaußenpolitik*“. Ten se používá hlavně v německých médiích jako hanlivé označení pro zahraničně-politické aktivity zemských politiků, jež jsou v rozporu s linií federální vlády a jimiž zemští aktéři prosazují jen své vlastní zájmy. Jak upozorňuje Martin Koschkar ve svém rozdělení zahraničních aktivit spolkových zemí, pokud jednání není považováno v právním rámci za legitimní, nejedná se už o subnárodní vnější vztahy, a tudíž musejí být v tomto případě užívány výrazy, které na tuto skutečnost odkazují – např. právě výrazy obsahující „neben“²⁸ – neboť zahraniční politiku může oficiálně tvořit jen Spolek.²⁹

Někde na pomezí dvou výše zmíněných konceptů (2. a 4.) se pak nachází to, co Nagel a Fischer popisují v bodě 3.) jako paralelní jednání mírné soutěživosti, kdy sice Spolek a spolkové země jednájí každý z vlastních zájmů, vzájemně se však o svých aktivitách informují, doplňují se jimi a vnější vztahy spolu koordinují. Jak však Fischer upozorňuje, tato typologie by neměla být chápána rigidně, neboť typy interakcí se v praxi nemusejí vždy

---

²⁷ Nagel, „Foreign policy: The Case of German Länder“, 126–127; Fischer, „Die Außenbeziehungen der deutschen Länder als Ausdruck ‚perforierter‘ nationalstaatlicher Souveränität?“, 361–362.

²⁸ Koschkar, *Subnationale Außenbeziehungen*, 123.

²⁹ Eberle, *Zahraniční aktivity Saska na bilaterální, regionální a evropské úrovni*, 36.

objevovat v čisté formě. Pomáhají však pochopení vztahů mezi Spolkem a zeměmi v oblasti mezi kooperací a konkurencí.³⁰

Stojí také za povšimnutí, že Bavorsko samotné věnuje v praxi velkou pozornost tomu, jaké termíny v oblasti svých zahraničních aktivit používá. Aktéři v Bavorsku se vyhýbají výrazu „zahraniční politika“ (*Außenpolitik*) a raději využívají výrazy zahraniční/vnější vztahy a mezinárodní vztahy (*Außenbeziehungen, internationale Beziehungen*).³¹

Diplomová práce stojí na pomezí výzkumu mezinárodních vztahů a politologie a využívá metody případové studie, která je dle základní definice „*případem dostatečně ohraničené historické epizody*“.³² V tomto konkrétním případě se jedná o analýzu bavorsko-ruských vztahů ohraničenou roky 2014 až 2022 – od začátku ruské anexe Krymu po začátek války na Ukrajině v únoru 2022. Takové časové vymezení umožňuje prozkoumat, zda a popř. jak se kvalitativně změnilo bavorsko-ruské vztahy po zásadním předělu, který znamenala anexe Krymu, a jak se linie bavorsko-ruských vztahů případně lišila od té vedené Spolkem.

Metoda případové studie představuje detailní analýzu výzkumného objektu, jež poskytuje hluboké porozumění konkrétnímu tématu, neboť musí zároveň zohledňovat celkový kontext (sociální, politický, historický).³³ To umožňuje detailní prozkoumání toho, jak byly bilaterální bavorsko-ruské vztahy navazovány, a rámce, v nichž byly tvořeny. K detailnímu zpracování je užitečný koncept paradiplomacie tak, jak byl popsán dle typologie Nagela a Fischera. Pomocí metody kvalitativního výzkumu je tento koncept operacionalizován pomocí analýzy primárních dokumentů a sekundárních zdrojů.³⁴

Zvolená metodologie a výzkumné otázky podmiňují i strukturu práce. Ve zbylé části úvodu popisují případ paradiplomatických aktivit spolkových zemí, jejich kompetence vyplývající z legislativního rámce, a nastiňují konkrétní případ bavorských zahraničních vztahů – struktury aktérů, institucí, a taktéž nástroje, které Bavorsko v zahraničních vztazích využívá. V první části práce se soustředím na bavorsko-ruské vztahy v historicko-kulturním kontextu od jejich počátku až po rok 1989. Tradičními vazbami mezi oběma zeměmi argumentovali političtí představitelé i v hlavním zkoumaném období jako důvodem, proč je

---

³⁰ Fischer, „Die Außenbeziehungen der deutschen Länder als Ausdruck ‚perforierter‘ nationalstaatlicher Souveränität?“, 362.

³¹ Eberle, *Zahraniční aktivity Bavorska na bilaterální, regionální a evropské úrovni*, 7.

³² Michal Kořan, „Jednopřípadová studie“, in *Jak zkoumat politiku. Kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*, ed. Petr Drulák a kol. (Praha: Portál, 2008), 32–33.

³³ *Ibid.*, 33.

³⁴ Jan Hendl, *Kvalitativní výzkum. Základní metody a aplikace* (Praha: Portál, 2005), 135.

s Moskvou potřeba udržovat dialog. Zkoumám tak, zda tyto vazby mají reálný historický základ, jak se v průběhu času proměňovaly a zda zmíněné argumenty opravdu sledují linii, kterou vytyčil Franz Josef Strauß v novodobých bavorsko-ruských vztazích. Druhá část práce se věnuje bavorsko-ruským vztahům v období 1989 až 2014. Sleduji zde budování ekonomické a politické provázanosti související především s Edmundem Stoiberem, jenž předznamenal další vývoj moderních vztahů. Ve třetí části analyzuji bavorsko-ruské vztahy na politicko-rétorické a ekonomické úrovni v období let 2014–2022. Na pozadí federální roviny německo-ruských vztahů zkoumám podobu a vývoj a důvody odlišnosti bavorsko-ruských zahraničních vztahů v čase.

Paradiplomacie a Spolková republika Německo

Paradiplomacie se odvíjí od toho, jak jsou stát a jeho regiony strukturovány. Institucionální nástroje pro zahraniční aktivity federalizovaného státu se liší od státu centralizovaného.³⁵ Otázka paradiplomacie je v případě Spolkové republiky Německo součástí federalistického uspořádání.

Jak stojí v článku 32 Základního zákona (dále GG), který rozděluje kompetence v zahraniční politice SRN, vztahy se zahraničními státy jsou záležitostí federace.³⁶ Spolkové země se však spolu se svými zemskými vládami a parlamenty v průběhu času staly taktéž aktéry na subnárodní úrovni,³⁷ a tudíž i určitým druhem aktéra externího (mají svá zastoupení v zahraničí, své ekonomické zájmy podporují zahraničními aktivitami či například mohou uzavírat smlouvy týkající se kulturní politiky). Kompetence spolkových zemí v zahraniční politice se dynamicky vyvíjely, především v 90. letech 20. století a nultých letech století současného. Důležitou roli sehrála evropská integrace a německé znovusjednocení. Maastrichtská smlouva a další integrační vývoj rozšířily vzorce kooperativního federalismu na evropskou úroveň a autonomie spolkových zemí byla snižována. Některé spolkové země, v čele s Bavorskem, si tak chtěly v reakci na tyto výzvy získat pravomoci na evropské úrovni, zatímco východní a některé severní země trvaly na pokračování kooperativního federalismu a nezajímaly se tolik o koncept subsidiarity.³⁸ Paradiplomacie je právě určitou formou subsidiarity v mezinárodních vztazích.

Zahraněčně-politické kompetence spolkových zemí lze rozdělit do dvou oblastí. První

---

³⁵ Herrschel, „Introduction – Regions, ‘Fuzziness’ of Opportunity?“, 11.

³⁶ Artikel 32 Grundgesetz, https://www.gesetze-im-internet.de/gg/art_32.html (staženo 30. června 2023).

³⁷ Koschkar, *Subnationale Außenbeziehungen*, 19.

³⁸ Nagel, „Foreign policy: The Case of German Länder“, 126–133.

z nich je kooperativní vztah se spolkovou vládou, jenž umožňuje společně rozhodovat v otázkách zahraniční politiky. Země jsou v rozhodovacím procesu vnímány skrze takzvaný „Europa Artikel“ jako kolektivní aktér, což platí také v případě, že spolková vláda uzavírá mezinárodní smlouvy, které se týkají zvláštních záležitostí spolkové země.³⁹ Toto právo je předmětem smlouvy z Lindau z roku 1956, dle níž musí být země včas zapojeny do jednání při setkání tzv. Stálé smluvní komise a mohou dát dopředu najevo své požadavky či obavy.⁴⁰

Druhou oblastí zahraničně-politických aktivit spolkových zemí je mírně konkurenční vztah souběžného působení, jehož si jsou navzájem obě úrovně vědomy. Obvykle mají tyto aktivity doplňkový charakter, ale zároveň jsou motivovány příslušnými vlastními specifickými zájmy. Toto paralelní působení se většinou objevuje, když spolkové země vystupují jako samostatní aktéři – v oblasti regionální spolupráce, při prosazování svých zahraničních ekonomických zájmů, v zahraničních vzdělávacích a kulturních činnostech či během zahraničních návštěv politiků jednotlivých zemí.⁴¹

Uzavírání smluv o přeshraniční spolupráci lze zařadit do první kategorie kooperativního vztahu se spolkovou vládou. Článek 32 GG dává zemím právo uzavírat smlouvy, které se týkají záležitostí spadajících do zemských pravomocí, avšak se souhlasem spolkové vlády. Dle čl. 34 GG mohou země také přenášet kompetence na organizace, které se budou zabývat příhraniční spoluprací, taktéž však se souhlasem spolkové vlády.⁴²

Ve strukturách EU disponuje Německo specifickými výhodami, jednak díky svému federalismu, „proplétajícímu“ se na různých úrovních, ale také díky ustanovení článku 23 GG – též nazývaného jako „Europa Artikel“ –, který umožnil Bundesratu vetovat dvoutřetinovou většinou změny základních smluv EU. Tato reforma z roku 2006 favorizuje autonomii federální vlády a stejně tak spolkových zemí. Kvůli tématu této práce, která se záležitostem EU nevěnuje, se však touto otázkou v textu více nezabývám.

Zatímco politika v rámci EU má zřetelně definované instituce a mechanismy pro prosazování zemských zájmů, jiné zahraniční a přeshraniční vztahy jednotlivých spolkových zemí se odehrávají spíše v institucionálně volném a co se týče počtu aktérů komplexním systémem, kde převládá dominance exekutivní moci. Hlavní roli tak má především premiér,

---

³⁹ Thomas Fischer, „Bundesländer und Bundesrat“, in *Handbuch zur deutschen Außenpolitik*, eds. Siegmund Schmidt, Gunther Hellmann a Reinhard Wolf (Wiesbaden: Verlag für Sozialwissenschaften, 2007), 196.

⁴⁰ Barbora Veselá, „Normativní a institucionální rámec tvorby německé zahraniční politiky“, in *Německo v čele Evropy? SRN jako civilní mocnost a hegemon eurozóny*, ed. Vladimír Handl (Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2011), 131.

⁴¹ Fischer, „Bundesländer und Bundesrat“, 196–197.

⁴² Veselá, „Normativní a institucionální rámec tvorby německé zahraniční politiky“, 131.

který disponuje obdobně jako kancléř na spolkové úrovni tzv. „Richtlinienkompetenz“ – tedy oprávněním určovat strategické linie vládní politiky.⁴³

Struktura aktérů v bavorských zahraničních aktivitách

Bavorsko, jehož zemská kulturní identita vychází z historické tradice bavorské státnosti sahající až do středověku, odvíjí svou silnou pozici od své velikosti – populačně by samotné Bavorsko bylo devátou největší zemí EU – a také od své ekonomické síly. Větší a silnější spolkové země mají tendenci být v zahraničních vztazích aktivnější.⁴⁴ Přestože se v případě Bavorska jedná o subnárodního aktéra, jenž se svými zdroji národním státům nemůže rovnat a ani nemůže využívat jejich klasické nástroje, jako největší spolková země je Bavorsko aktivní a sebevědomé na evropské i globální úrovni. K tomu využívá řadu prostředků – Bavorsko má vlastní zastoupení na pěti světadílech, Mnichov je sídlem stovky zahraničních konzulátů, což jej po Berlíně činí německým městem s nejvíce diplomatickými zastoupeními. Bavorsko se vyznačuje velkou kapacitou, aparátem, rozpočtem⁴⁵ a s těmito faktory souvisejí i jeho ambice v zahraničně-politické oblasti.

Normativní rámce pro zahraniční aktivity spolkových zemí jsou v několika případech ustanovení obsažena v zemských ústavách.⁴⁶ V té bavorské zaznívá, že Svobodný stát Bavorsko se zasazuje o sjednocenou Evropu, hlásí se k demokratickým ústavním, sociálním a federálním principům, stejně jako k zásadě subsidiarity. Dle zemské ústavy Bavorsko zachovává autonomii regionů, zajišťuje jejich účast na evropských rozhodnutích a spolupracuje s ostatními evropskými regiony.⁴⁷ V případě bavorského premiéra je pak zdůrazněna jeho role reprezentace spolkové země navenek.⁴⁸

Právě bavorský premiér je nejsilnějším aktérem v bavorské zahraniční politice. Určuje priority zemské vlády, jež poté uskutečňují jednotlivé resorty. Zemský premiér může také prosazovat témata „shora“, která někdy mohou souviset s jeho pozicí v politice na federální úrovni, kde většinou jako předseda CSU představuje důležitou figuru. Jedním z nástrojů,

---

⁴³ Eberle, *Zahraniční aktivity Saska na bilaterální, regionální a evropské úrovni*, 37.

⁴⁴ Hrbek, „The Federal Republic of Germany“, 152.

⁴⁵ Eberle, *Zahraniční aktivity Bavorska na bilaterální, regionální a evropské úrovni*, 3; 31.

⁴⁶ Veselá, „Normativní a institucionální rámec tvorby německé zahraniční politiky“, 131.

⁴⁷ Artikel 3A Bayerische Verfassung, <https://www.gesetze-bayern.de/Content/Document/BayVerf-3a> (staženo 30. června 2023).

⁴⁸ Artikel 47 Bayerische Verfassung, <https://www.gesetze-bayern.de/Content/Document/BayVerf-47> (staženo 30. června 2023).

kteře bavorští premiéři tradičně využívají, jsou zahraniční návštěvy. Premiér také přijímá diplomatické zástupce konzulátů spolu se zahraničními návštěvami.⁴⁹

Kompetence v zahraničních a evropských záležitostech přináležejí také bavorské státní kanceláři, jež působí pod vedením bavorského premiéra. Důležitou roli v oblasti bavorských zahraničních vztahů hrají vedoucí státní kanceláře a ministr pro zahraniční a evropské záležitosti. Oba zmínění jsou součástí 18členného zemského kabinetu. Bavorské státní kancléřství disponuje koordinační funkcí – v zahraničně-politických záležitostech zodpovídá za smlouvy, za vztah k federaci a k ostatním zemím a také za externí vztahy, především za zahraniční návštěvy.⁵⁰ Ministr pro evropské a mezinárodní záležitosti, jež koordinuje evropskou politiku a rozvíjí vnější vztahy,⁵¹ představuje přímého podřízeného bavorského premiéra, přičemž vede oddělení C v rámci státního kancléřství a nemá tak svůj vlastní úřad. Ve struktuře představuje důležitý prvek oddělení C 1 – Evropská politika a mezinárodní vztahy, v němž pracuje celkem 25 zaměstnanců, osm z nich se zabývá zahraničními vztahy ve třech teritoriálně specializovaných pododděleních.⁵²

Zatímco exekutivní část v čele s bavorskou státní kanceláři oblast zahraničních vztahů koordinuje, aktivně ji vykonávají jednotlivá ministerstva, mezi nimiž je nejaktivnější ministerstvo hospodářství a vnitra či vědy, výzkumu a kultury. Oproti tomu zemský sněm ani politické strany nehrají v oblasti zahraničních vztahů příliš důležitou roli. Zahraničně-politickými tématy se zabývá Výbor pro spolkové a evropské záležitosti,⁵³ jež vypravuje vlastní delegace a účastní se i těch organizovaných vládou či např. organizuje zasedání se zahraničními delegacemi. Mezi politickými stranami má nejsilnější zázemí CSU kvůli svému tradičně silnému postavení a prostředkům.⁵⁴ Relevantní instituci v mezinárodních vztazích v tomto ohledu představuje mezinárodní komise CSU, pracovní skupina pro zahraniční a bezpečnostní politiku.⁵⁵ Podporou pro CSU v zahraničních vztazích je také Hanns-Seidel-Stiftung s desítkami kanceláři po celém světě.⁵⁶

---

⁴⁹ Eberle, *Zahraniční aktivity Bavorska na bilaterální, regionální a evropské úrovni*, 45–46.

⁵⁰ Nagel, „Foreign policy: The Case of German Länder“, 131.

⁵¹ „Staatsministerin Melanie Huml“, Bayerische Staatsregierung, Staatskanzlei, <https://www.bayern.de/staatskanzlei/staatsministerin-melanie-huml/> (staženo 30. června 2023).

⁵² Eberle, *Zahraniční aktivity Bavorska na bilaterální, regionální a evropské úrovni*, 45–46.

⁵³ „Ausschuss für Bundes- und Europaangelegenheiten sowie regionale Beziehungen“, Bayerischer Landtag, Ausschüsse & Gremien, <https://www.bayern.landtag.de/parlament/staendige-ausschuesse/europaausschuss/> (staženo 30. června 2023); Eberle, *Zahraniční aktivity Bavorska na bilaterální, regionální a evropské úrovni*, 48.

⁵⁴ Eberle, *Zahraniční aktivity Bavorska na bilaterální, regionální a evropské úrovni*, 47–49.

⁵⁵ „Arbeitskreise“, Parteiarbeit, CSU, <https://www.csu.de/partei/parteiarbeit/> (staženo 30. června 2023).

⁵⁶ „Institut für Internationale Zusammenarbeit“, Hanns-Seidel-Stiftung, <https://www.hss.de/ueberuns/taetigkeitsbereiche/organisation/institut-fuer-internationale-zusammenarbeit/> (staženo 30. června 2023).

Nástroje a koncepce Bavorska v zahraničních vztazích

Za klíčové nástroje jsou bavorskými představiteli pokládány přímé kontakty na vládní úrovni, přičemž účast vedoucích politiků je vnímána jako důležitá součást podpory bavorských podnikatelů, a to především ve východní Evropě a mimoevropských regionech. Zahraniční cesty podniká bavorský premiér (či ministr pro spolkové a evropské záležitosti) a organizuje je bavorská Státní kancelář. Součástí delegací se často stávají i jiní ministři (při větších příležitostech i jiní členové jednotlivých rezortů), dále zástupci velkých koncernů, vědci, regionální i lokální politici či kulturní představitelé. Důležitou část přímých kontaktů na vládní úrovni tvoří specializovanější zahraniční cesty jednotlivých ministrů dle odpovídajících odvětví a specifických potenciálů země.⁵⁷

Dalším nástrojem Bavorska v zahraničních vztazích jsou mezivládní komise a pracovní skupiny. Bavorsko se účastní dvanácti mezivládních komisí (se Srbskem, Chorvatskem, Slovinskem, ČR, Maďarskem, Slovenskem, Ukrajinou, Bulharskem, Polskem, Rumunskem, Makedonií a Moskvou – s tou od roku 2000). Podobně také Bavorsko udržuje kontakty se svými evropskými partnerskými regiony.⁵⁸

Ve své zahraničně-politické linii se Bavorsko dlouhodobě vyznačuje tím, že podporuje státy procházející transformací. Považuje za důležité, aby procesy změn probíhaly mírově a stabilně, tak aby se tyto státy vyvinuly v silné a hospodářsky rozvinuté regiony, díky nimž může Bavorsko rozšiřovat své exportní možnosti. Bavorsko se tak chápe jako prostředník a stavitel mostů v zemích střední, východní a jihovýchodní Evropy. Navazováním vztahů se sousedními státy a regiony rozvíjí své politické, ekonomické a kulturní zájmy, a snaží se získat partnery pro svou představu subsidiarity a federalismu. Bavorská zahraniční politika není zamýšlena jako konkurence federální úrovni, nýbrž spíše tak, že by měla federální úrovni odlehčit a doplňovat ji. Náhled Spolku na zahraniční aktivity se v průběhu času měnil – od prvotní nedůvěry až po uznání spolkové vlády, že se jedná o důležité doplnění federální politiky.⁵⁹

Nástroj bavorských zahraničních vztahů představují zastoupení rozestá po celém světě, jež podléhají ministerstvu hospodářství.⁶⁰ Jednu z klíčových oblastí, ve které spolkové

---

⁵⁷ Eberle, *Zahraniční aktivity Bavorska na bilaterální, regionální a evropské úrovni*, 50–51.

⁵⁸ *Ibid.*, 51.

⁵⁹ Hans Mayer, „Die Beziehungen Bayerns zu Ländern und Staaten Mittel-, Ost- und Südosteuropas“, *Jahrbuch des Föderalismus* 6 (2005): 589, 595–596.

⁶⁰ „Bayerische Auslandsrepräsentanzen – Kontakte in aller Welt“, Bayerisches Staatsministerium für Wirtschaft, Landesentwicklung und Energie,

země mohou rozvíjet své zahraniční aktivity, představuje právě ekonomika. Tradičně spolkové země podporují regionální export, hledají ekonomické partnery a vysílají delegace vedené zemskými ministry a ekonomickými reprezentanty.⁶¹ Zastoupení mají za cíl na místě zprostředkovávat kontakty bavorským podnikatelům a podporovat je na nových exportních trzích.⁶² Bavorská zastoupení zprostředkovávají kontakty i opačným směrem – pro zahraniční investory v Bavorsku.⁶³ Spolkové země v této souvislosti také zřizují zastoupení, aby podpořily svou ekonomiku v zahraničí – v případě Bavorska se jedná o instituci Bayern International se sídly v Japonsku, Rusku, Singapuru, Taiwanu, Jižní Koreji, Ukrajině, USA, Maďarsku, Kanadě a Číně.⁶⁴

Na úrovni jednajících úředníků hrají klíčovou roli také telefonická diplomacie a osobní kontakty. Rozvinuté osobní vztahy, podporované pravidelnými schůzkami např. v mezivládních komisích, a obecně častá a pravidelná komunikace pomáhají vzájemné důvěře.⁶⁵

Zahraníční vztahy spolkových zemí představují i možnost sebe prezentace.⁶⁶ To bývá někdy využíváno např. pro volební kampaně, ale projevuje se to i v jiných vnitřních procesech (ve vnitrostranických konfliktech, při konkurenci a sporech na úrovni zemí a Spolku) či sporech (při osobní antipatiích, ambicích a střetech vedoucích politiků apod.), u nichž se na první pohled nemusí zdát, že se zahraničními aktivitami spolkových zemí souvisí. To je případ i Bavorska, u nějž musí být nezbytně věnována speciální pozornost také CSU a jejímu specifickému vedoucímu postavení v bavorském politickém prostředí.

<https://www.stmwi.bayern.de/wirtschaft/internationalisierung/auslandsrepraesentanzen/> (staženo 30. června 2023).

⁶¹ Nagel, „Foreign policy: The Case of German Länder“, 136.

⁶² „Bayerische Auslandsrepräsentanzen – Kontakte in aller Welt“.

⁶³ Eberle, *Zahraníční aktivity Bavorska na bilaterální, regionální a evropské úrovni*, 54.

⁶⁴ Nagel, „Foreign policy: The Case of German Länder“, 136.

⁶⁵ Eberle, *Zahraníční aktivity Bavorska na bilaterální, regionální a evropské úrovni*, 54.

⁶⁶ Nagel, „Foreign policy: The Case of German Länder“, 139.

1 Historické předpoklady moderních bavorsko-ruských vztahů

24. února 2012, tedy přesně deset let před ruskou invazí na Ukrajinu, skončilo vědecké sympozium „*Bayern und Russland in vormoderner Zeit*“. To si kladlo za cíl prozkoumat bavorsko-ruskou historii až do vlády Petra Velikého. Bavorská ministryně pro evropské a zahraniční záležitosti Emilia Müller ve svém úvodním proslovu mluvila o důležitém partnerství rozlohou největší německé spolkové země a Ruska, přičemž doslovně zmínila, že země sdílejí nejen dlouhou tradici, ale také skvělou budoucnost.⁶⁷

Tato narativní linie se ve veřejném diskurzu bavorsko-ruských vztahů objevovala dlouhodobě. Zmiňované sympozium, na němž se podíleli němečtí i ruští historici, mělo pokrýt otázky společné bavorsko-ruské historie, a podpořit tak vědeckou a kulturní výměnu, která se měla dále přenášet do současných zahraničně-politických, obchodních a kulturních vztahů obou zemí.

1.1 Bavorsko a ruské země před vznikem Spolkové republiky Německo

O počátku vzájemných vztahů se dá hovořit ve 12. století, především v případě obchodníků z Řezna a kupců z ruských zemí.⁶⁸ Kořeny oficiálního diplomatického zastoupení lze datovat do konce 15. století. Až do poloviny 17. století se raně novověké říšské sjezdy dle potřeb scházely na různých místech říše, byly místem setkávání diplomatů a vyslanců z různých zemí, i z Moskvy. Kontakty však probíhaly především na úrovni říše, nikoliv jednotlivých vévodství.⁶⁹ Při příležitosti vyjednávání spojenectví proti Polsku v Řezně roku 1576⁷⁰ máme zmínky o první podstatnější kulturní výměně.⁷¹ Spojitost mezi bavorskými a ruskými vztahy můžeme hledat i ve výzvě bavorského obchodníka vybízejícího vévodu Albrechta V.

---

⁶⁷ Emilia Müller, „Zum Geleit“, in *Bayern und Russland in vormoderner Zeit. Annäherungen bis in die Zeit Peters des Großen*, ed. Alois Schmid (München: Verlag C. H. Beck, 2012), XIV.

⁶⁸ Aleksandr V. Nazarenko, „Die Regensburger Ruzarii. Der bayerisch-russische Handel des Mittelalters (vornehmlich des 12. und 13. Jahrhunderts“, in *Bayern und Russland in vormoderner Zeit. Annäherungen bis in die Zeit Peters des Großen*, ed. Alois Schmid (München: Verlag C. H. Beck, 2012), 17; a Aleksandr V. Nazarenko, „Die frühesten bayerisch-russischen Kontakte in historischer und sprachwissenschaftlicher Sicht“, in *Bayern und Osteuropa. Aus der Geschichte der Beziehungen Bayerns, Frankens und Schwabens mit Rußland, der Ukraine und Weißrußland*, ed. Hermann Beyer-Thoma (Wiesbaden: Harrasowitz Verlag, 2000), 26–30.

⁶⁹ Helmut Neuhaus, „Russische Gesandtschaften auf den Reichstagen des 16. Jahrhunderts“, in *Bayern und Russland in vormoderner Zeit. Annäherungen bis in die Zeit Peters des Großen*, ed. Alois Schmid (München: Verlag C. H. Beck, 2012), 199.

⁷⁰ Margit Ksoll-Marcon, „Die Reise des Johann Georg Korb nach Russland in den Jahren 1698 und 1699“, in *Bayern und Russland in vormoderner Zeit. Annäherungen bis in die Zeit Peters des Großen*, ed. Alois Schmid (München: Verlag C. H. Beck, 2012), 349.

⁷¹ Helmut Zedelmayer, „Moskovitica in der herzoglichen Kunstkammer zu München“, in *Bayern und Russland in vormoderner Zeit. Annäherungen bis in die Zeit Peters des Großen*, ed. Alois Schmid (München: Verlag C. H. Beck, 2012), 289.

Bavorského k tomu, aby podnítl na říšské úrovni spojenectví s moskevským velkoknížetem proti Turkům. Toto spojení odůvodňoval nákloností moskevského velkoknížete k bavorskému vévodství.⁷² O kulturní výměně v 17. století svědčí i luxusní stříbrné předměty bavorské proveniencí na carském dvoře.⁷³ Za vlády Petra I. Velikého, jenž se orientoval na západ, se paradoxně bavorsko-ruské vztahy omezily, především kvůli mocenského úpadku bavorského kurfiřtství.⁷⁴

Bavorsko se dostalo do dlouhé krize, která vyvrcholila sporem o bavorské dědictví vypuknuvším roku 1777. Nové okolnosti přivedly do hry také carské Rusko a jeho panovnici Kateřinu II. Ta viděla bavorské kurfiřtství jako vstupní bránu pro budování kontaktů s malými a středními jihoněmeckými katolickými dvory, zároveň ale potřebovala brát ohled na Rakousko, které o bavorské dědictví usilovalo.⁷⁵ Tento konflikt skončil v roce 1779 uzavřením těšínského míru na návrh carského Ruska, které s Francií výsledky této dohody garantovalo. Pro bavorsko-ruské vztahy bylo významné, že carské Rusko vystoupilo jako ochranná mocnost Bavorska – „Schutzmacht Bayerns“, aby ho ochránilo před anexí habsburskou říší, která byla Rusku konkurentem v jihovýchodní Evropě. Tímto krokem započala nová etapa v bavorsko-ruských vztazích, která se vyvíjela na dynastické úrovni. Carské Rusko v roce 1785 zřídilo zastoupení v Mnichově.⁷⁶ Následovník Kateřiny Veliké car Pavel pak znovu garantoval existenci Bavorska v míru Campo Formio v roce 1797. Po krátké roztržce symbolizovala obnovení dobrých vztahů alianční dohoda mezi bavorskou armádou a Ruskem, jehož vojska operovala proti revoluční Francii také v jižním Německu.⁷⁷ Situace se změnila po roce 1805, kdy Bavorsko s ostatními spojenci utrpělo v boji s Napoleonem několik porážek a muselo přijmout ochranu a vojenské spojenectví s Francií. Napoleon za to umožnil Bavorsku povýšení na království, jehož vojáci se ale pod formálním

---

⁷² Maximilian Lanzinner, „Die Wahrnehmung ‚moskowitzischer handlungen‘ am Münchener Hof im 16. Jahrhundert“, in *Bayern und Russland in vormoderner Zeit. Annäherungen bis in die Zeit Peters des Großen*, ed. Alois Schmid (München: Verlag C. H. Beck, 2012), 166.

⁷³ Wolfgang Wüst, „Die Handels- und Kulturbeziehungen süddeutscher Reichsstädte nach Russland im 16. und 17. Jahrhundert“, in *Bayern und Russland in vormoderner Zeit. Annäherungen bis in die Zeit Peters des Großen*, ed. Alois Schmid (München: Verlag C. H. Beck, 2012), 363–364.

⁷⁴ Hermann Beyer-Thoma, „Bayern in Russland zur Zeit Peters I.“, in *Bayern und Russland in vormoderner Zeit. Annäherungen bis in die Zeit Peters des Großen*, ed. Alois Schmid (München: Verlag C. H. Beck, 2012), 425; a Hermann Beyer-Thoma, „Bayern, Franken, Schwaben und Osteuropa im 18. Jahrhundert“, in *Bayern und Osteuropa. Aus der Geschichte der Beziehungen Bayerns, Frankens und Schwabens mit Rußland, der Ukraine und Weißrußland*, ed. Hermann Beyer-Thoma (Wiesbaden: Harrasowitz Verlag, 2000), 182–184.

⁷⁵ *Ibid.*, 190.

⁷⁶ Ludwig Himmert, *Zwischen München und St. Petersburg. Bayerisch-russische Beziehungen und Begegnungen von 1779 bis 1918* (München: Süddeutscher Verlag, 1977), 7–16.

⁷⁷ *Ibid.*, 17–20.

velením prince Ludvíka museli účastnit vojenských kampaní Napoleona proti Rusku.⁷⁸ Lítost nad tím, že bavorský král musí bojovat proti carovi, vyjádřil také bavorský vyslanec, když musel opustit Petrohrad. I car Alexandr I. si posteskl nad tím, že doufal, že se Bavorsko a Rusko nikdy nestanou nepřáteli, a vyjádřil naději, že toto rozdělení nebude trvat dlouho. Důsledky Napoleonova tažení do Ruska, tedy i zajetí množství bavorských vojáků a důstojníků, se pak dařilo mírnit právě pomocí kontaktů a příbuzenských vztahů mezi Bavorskem a Ruskem – bavorská královna dokázala využít toho, že její sestra byla manželkou cara, aby úděl vojáků charitativní činností zmírnila.⁷⁹

Bavorské zapojení do napoleonských válek na straně Francie dlouhodobě vztahy s Ruskem nenarušilo. Od druhé poloviny 18. století navíc vzkvétaly vědecké vztahy mezi oběma zeměmi, a to mezi Akademií věd v Petrohradě a Kurfiřtskou akademií věd v Mnichově. Ke kontaktům docházelo na institucionální i osobní vědecké rovině.⁸⁰ Za symbolický vrchol propojení Ruska a Bavorska na kulturně-vědecké úrovni pak můžeme považovat vstup cara Mikuláše II. do mnichovského Kunstvereinu v roce 1906.⁸¹ Významné kontakty probíhaly od 19. století také na poli architektury, zosobňuje je bavorský architekt Leo von Klenze, dvorní architekt krále Ludvíka I. a autor známé kolonády nad Theresienwiese či Staré pinakotéky v Mnichově. Tomu bylo po návštěvě cara Mikuláše I. v Mnichově svěřeno navržení několika staveb, mezi nimiž byla i např. Nová Ermitáž.⁸²

Vřelé dynastické vztahy mezi Bavorskem a Ruskem pokračovaly nadále i po sjednocení Německa. V novém uspořádání formálně stál na špici vytváření zahraniční politiky císař a do zahraničních vztahů mohl dle ústavy zasahovat i výbor Bundesratu pro zahraniční věci, jemuž předsedalo právě Bavorsko. Přestože hlavní slovo v zahraniční politice zůstávalo kanceléři Bismarckovi,⁸³ Bavorsko si přesto s carským Ruskem uchovávalo blízké dynastické vztahy, a to i během rusko-turecké války.⁸⁴ Tato přetrvávající bavorsko-

---

⁷⁸ Wilhelm Volkert, *Geschichte Bayerns* (München: Verlag C. H. Beck, 2007), 63.

⁷⁹ Hümmert, *Zwischen München und St. Petersburg*, 22–35.

⁸⁰ *Ibid.*, 38–49, 11–15.

⁸¹ Sergej G. Fedorov, *Klenze und St. Petersburg – Bayern und Russland. Verzeichnis der Quellen mit einem Überblick über die Architektur- und Ingenieurbeziehungen 1800–1850* (München: Osteuropa-Institut München, Historische Abteilung, 2003), 7.

⁸² Hümmert, *Zwischen München und St. Petersburg*, 69–71; a Fedorov, *Klenze und St. Petersburg – Bayern und Russland*, 18–27.

⁸³ Lamar Cecil, *The German Diplomatic Service, 1871–1914* (Princeton: Princeton University Press, 2016), 190.

⁸⁴ Hümmert, *Zwischen München und St. Petersburg*, 88.

ruská sympatie vynikne právě ve srovnání s Bismarckovou mnohem zdrženlivější říšsko-německou linií.⁸⁵

U příležitosti korunovace cara Mikuláše II. v roce 1896 uspořádala německá kolonie v Moskvě zahradní slavnost, na niž byli pozváni princ Heinrich i bavorský princ Ludvík a další německá knížata. Při proslovu jeden z řečníků oslovil přítomnou šlechtu tak, že jako královskou výsost nazval pouze prince Heinricha a ostatní urozené z německého císařství označil jen jako princův doprovod. Vůči tomu se Ludvík vymezil tak ostře, že způsobil pozdvižení, neboť přímo řekl, že nepřišli jako princův doprovod a že německá knížata nejsou vazaly německého císaře, ale jeho „Bundesgenossene“ – tedy rovní členové spolku. Za svá slova se musel císaři později omluvit a tato příhoda zanechala ve vztazích dlouhodobou pachut'.⁸⁶ Určitým způsobem však tato událost demonstruje dodnes existující specifický bavorský nárok na zvláštní postavení v rámci Německa a bavorské vnímání své důležité role i zahraniční politiky.

Konec 19. století byl obdobím rozkvětu bavorsko-ruských kulturních vztahů, na něž se v rétorické úrovni současní bavorští i ruští představitelé odkazují. Mnichov si získal světovou pověst uměleckého centra, stal se novou Paříží, a vedly do něj stopy básníků i malířů z Ameriky, Anglie či právě Ruska. Mezi umělce spojené s bavorským hlavním městem patří malíř ruského původu Vasilij Kandinskij, Jevlenský či Werefkinová, kteří vytvořili spolek, který se distancoval od akademického malířství a jež předcházela vzniku umělecké skupiny Der Blaue Reiter.⁸⁷ Kandinskij je kromě Mnichova spojen také s městem Murnau, Norimberk zase se jménem ruského spisovatele Fjodora Sologuba a Lindau s básníkem Ivanem Buninem.⁸⁸

Bavorsko na začátku 20. století však nepřitahovalo pouze ruské malíře, literáty či filosofy. Mnichovský Schwabing se stal útočištěm Vladimira Iljiče Uljanova, jenž byl jedním ze čtyř redaktorů ruského marxistického časopisu Iskra (Jiskra), kteří se přestěhovali do bavorského velkoměsta.⁸⁹ Zatímco první čtyři čísla časopisu Jiskra vyšla v Lipsku, páté

---

⁸⁵ Dominic Lieven, *Cambridge History of Russia. Volume II. Imperial Russia, 1689–1917* (Cambridge: Cambridge University Press, 2006), 566.

⁸⁶ Hümmert, *Zwischen München und St. Petersburg*, 91–94.

⁸⁷ *Ibid.*, 97.

⁸⁸ Ljadow, „Russland und Bayern“, 18.

⁸⁹ Julia Devlin, „29. Juli 1900: Lenin verlässt Russland Richtung München“, *Bayern 2*, 29. července 2015, <https://www.br.de/radio/bayern2/sendungen/kalenderblatt/2907-lenin-in-muenchen-110.html> (staženo 6. února 2023).

a další vydání již byla tištěna v tiskárně sociálního demokrata Maxima Ernsta v Mnichově a časopis zde byl vydáván do roku 1902.⁹⁰

Ruské revolucionářské snahy v Německu, a konkrétně i Bavorsku, rezonovaly dále, především v souvislosti s „krvavou nedělí“ – masakrem během velkého protestu dělníků v Petrohradě roku 1905. V Mnichově byla uspořádána shromáždění na podporu protestujících, společně s výzvou, kterou kromě sociálních demokratů podepsali i mnichovští umělci a jež měla u veřejnosti velký ohlas. Nejenže lidé uspořádali sbírku pro rodiny obětí masakru, ale ohrazovali se také např. proti tomu, že Bavorsko společně s Pruskem jako jediná země německé říše podepsala v roce 1885 s Ruskem smlouvu o vydávání lidí stíhaných z politických důvodů.⁹¹

Po vzniku republiky a vyhlášení Svobodného bavorského státu byla v noci z 6. na 7. dubna 1919 v Mnichově vyhlášena Bavorská republika rad – státní útvar, jehož fungování po měsíci skončilo. Ve svém proklamačním prohlášení i programu se bavorská sovětská republika přímo odkázala na ruskou a maďarskou republiku rad. Lidový pověřenec pro zahraniční věci Franz Lipp zaslal do Moskvy telegram, v němž tvrdil, že Prusové chtějí klid zbraní jen proto, aby poté mohli začít pomstychtivou válku.⁹² Lippovi se na jeho telegram od Lenina dostalo odpovědi – ve své zprávě však sovětský revolucionář především klade otázky týkající se toho, jak situace v Bavorsku vypadá, jak se vyvíjí národnostní a agrární programy.⁹³

Vzájemné kontakty mezi Bavorskem a Sovětskou republikou neustaly ani v době druhé bavorské republiky rad. Komunikaci zajišťovala především Budapešť, která fungovala dále jako most pro zasílání zpráv.⁹⁴ Zatímco v Mnichově propukala revoluce a vznikala Bavorská republika rad, nacházeli se bavorští vojáci, kteří bojovali v první světové válce, ještě daleko v Rusku a vrátili se domů až poté, co byl experiment nazývaný „das Rote Bayern“ násilně potlačen.⁹⁵

Po taženích v roce 1812 a v letech 1914–1918 táhli do boje proti Rusku bavorští vojáci ještě jednou, tentokrát s Hitlerem vytyčeným cílem podmanit si východní Evropu a naplnit tzv. operaci Barbarossa. Rozsáhlé pamětní desky v bavorských venkovských kostelech se

---

⁹⁰ Hümmert, *Zwischen München und St. Petersburg*, 101–108.

⁹¹ *Ibid.*, 116–124.

⁹² Helmut Neubauer, *München und Moskau 1918/1919. Zur Geschichte der Rätebewegung in Bayern* (München: Isar Verlag, 1958), 53–55.

⁹³ *Ibid.*, 56–59.

⁹⁴ *Ibid.*, 7

⁹⁵ Hümmert, *Zwischen München und St. Petersburg*, 135.

jmény především na východě padlých vojáků či nezvěstných připomínají stinnou kapitolu bavorsko-ruských vztahů, jež taktéž hrála důležitou roli v pozdějším vyrovnávání se se společnou minulostí a v dalším vývoji vzájemných vztahů.⁹⁶

Už v průběhu konfliktu, a především po druhé světové válce, docházelo k migraci obyvatel ze SSSR. Rusové, kteří unikli, byli označováni jako „Displaced Person“ neboli přesídlenci. Takto označené osoby našly útočiště především v britských a amerických okupačních zónách Rakouska, Itálie a Německa – kde americkou okupační zónou bylo právě Bavorsko. V těchto oblastech vznikaly dočasné uprchlické tábory, odkud emigranti většinou utíkali dále na západ – do USA či Jižní Ameriky. Jen malá část ruských emigrantů byla ochotná po válce žít v Evropě, pokud však zůstat chtěli, jejich útočištěm se stal právě Mnichov.⁹⁷ V Mnichově za účelem pomoci uprchlíkům vznikla v roce 1947 nadace Lva Tolstého, kterou řídila dcera známého spisovatele. Organizace se v roce 1956 stala oficiálním sdružením, jež existuje i dnes jako kulturní středisko a centrum sociální práce s ruskojazyčnými uprchlíky a migranty žijícími v Německu a zejména v Bavorsku.⁹⁸

1.2 Bavorsko a Sovětský svaz od vzniku Spolkové republiky Německo

Poválečná konstelace a další vývoj mezinárodních vztahů ústící v bipolární uspořádání měly přirozeně dopad nejen na německo-ruské, ale také na bavorsko-ruské vztahy, které byly hlavně v oblasti zahraničního obchodu situací negativně zatíženy. Bavorsko se nacházelo na dělicí linii mezi Západem a prostorem pod sovětským vlivem – tím byla výrazně omezena jeho dopravní a obchodní spojení.⁹⁹ Vůči SSSR se po válce začaly vyvíjet dvojí vztahy. Moskvou kontrolovaná Německá demokratická republika se snažila etablovat jako plnohodnotný stát. Spolková republika Německo – jejíž součástí bylo i Bavorsko – se suverenitou omezenou spojeneckým dohledem vedla prvních dvacet let své existence vůči SSSR konfrontační politiku, kterou později nahradila východní politika spojená se jmény Willyho Brandta a Egonu Bahra, která vedla k omezené politické a hospodářské kooperaci.¹⁰⁰

---

⁹⁶ Ibid., 136.

⁹⁷ Michal Racyn, „Ruská emigrace v letech 1939–1989“, Encyklopedie migrace, naposledy upravené 3. května 2017, <https://www.encyclopediaofmigration.org/ruska-emigrace-letech-1939-1989/> (staženo 28. února 2023).

⁹⁸ „Was ist Tolstoi.de“, Tolstoi.de. Bibliothek, Bildung, Beratung, <https://www.tolstoi.de/was-ist-tolstoi-de/> (staženo 1. března 2023).

⁹⁹ Himpsl, *Die Außenwirtschaftspolitik des Freistaats Bayern*, 61–62.

¹⁰⁰ Angela Stent, „Russland“, in *Handbuch zur deutschen Außenpolitik*, eds. Siegmund Schmidt, Gunther Hellmann a Reinhard Wolf (Wiesbaden: Verlag für Sozialwissenschaften, 2007), 438.

Postupem času tento přístup a hospodářská spolupráce, která v prostředí mezinárodních vztahů přešla do povědomí pod heslem „Wandel durch Annäherung“, přerostla v energetickou závislost, pro niž byla a v souvislosti s válkou vypuknuvší na Ukrajině v roce 2022 stále je SRN dlouhodobě kritizována. Tato politicko-hospodářská symbióza trvala dlouhou dobu, ve vzájemných hospodářských vztazích představoval SSSR a později Rusko surovinovou základnu německého průmyslu a také trh pro jeho výrobky. Německo pak bylo modernizátorem sovětského/ruského hospodářství a postupem času také částečně státní správy a právního státu.¹⁰¹ Stopy energetické závislosti na SSSR a později na Ruské federaci však lze sledovat už v období před formulováním východní politiky. Směřují k CSU, jmenovitě k bavorskému ministrovi hospodářství a financí Ottu Schedlovi.¹⁰²

1.3 Snílek na Isaře jako předzvěst Ostpolitik?

Otto Schedl, jenž do funkce nastoupil v roce 1957, když bylo Bavorsko ještě spíše semi-agrární zemí, se snažil o to, aby byla znovu vybudována konkurenceschopná ekonomika a průmysl byl modernizován, k čemuž bylo zapotřebí hlavně levné energie. Její zaopatření se stalo hlavním cílem Schedlova ambiciózního působení, pro něž mu kritikové dali přezdívku „Träumer auf der Isar“ (snílek na Isaře).¹⁰³ Odmítal závislost na uhlí z Porúří i dodávkách ropy z námořních přístavů. Obě suroviny byly kvůli transportům poměrně drahé. Nechal tak s pomocí Enrica Matteiho – předsedy italské ropné společnosti Eni – vybudovat ropovod ze Středozemního moře do Ingolstadtu, kde v roce 1963 otevřel bavorskou rafinérii.¹⁰⁴ Tento projekt narušil angloamerický monopol a vyvolal silnou reakci i v NATO, neboť Mattei ve stejné době uzavíral první dohody se SSSR o dodávkách sovětské ropy. Zatímco u ropovodu vedoucího do Ingolstadtu byl Schedl Matteim ujištěn, že se nebude jednat o sovětskou ropu, v případě plynu už od tohoto přístupu upustil.¹⁰⁵

Kolem roku 1960 byla objevena velká naleziště plynu v Alžírsku, Nizozemsku a SSSR, což rozproudilo velké jednání o zákazníky a ceny. Zpočátku se tak Schedlovi zdálo

---

¹⁰¹ Vladimír Handl, „Rámce zahraniční politiky a rolí sjednoceného Německa“, in *Německo v čele Evropy? SRN jako civilní mocnost a hegemon eurozóny*, ed. Vladimír Handl (Praha: Ústav mezinárodních vztahů, v. v. i., 2011), 56–57.

¹⁰² Christoph Gunkel, „Billige Energie aus der Sowjetunion. Wie die CSU ‚rotes Gas‘ nach Bayern holte“, *Spiegel Geschichte*, 27. června 2022, <https://www.spiegel.de/geschichte/erdgas-billige-energie-aus-der-sowjetunion-wie-die-csu-rotes-gas-nach-bayern-holte-a-731e06-fe58-4c44-9043-d7c712b1e49c> (staženo 10. března 2023).

¹⁰³ Susanne Schattenberg, „Rote Energie. 50 Jahre russisches Gas: Wie Bayern den ersten Deal herbeiführte und so die Energieversorgung der Bundesrepublik prägte“, *Süddeutsche Zeitung*, 26. ledna 2020, <https://www.sueddeutsche.de/wirtschaft/gastbeitrag-rote-energie-1.4771980> (staženo 12. března 2023).

¹⁰⁴ Schattenberg, „Pipeline Construction as ‚Soft Power‘ in Foreign Policy“, 564–566.

¹⁰⁵ Schattenberg, „Rote Energie“.

samozejmé vybudovat souběžně s ropovodem také plynovod pro alžírský plyn, přeprava se však ukázala jako příliš nákladná.¹⁰⁶ Jelikož Schedl odmítal nizozemský plyn z monopolních důvodů, tak hledal třetí možnost. Upoutalo jej vyjednávání Rakouska a SSSR v roce 1966 o dodávkách sovětského plynu.¹⁰⁷ Napojení Bavorska na sovětskou plynovou síť nabízelo možnost překonat nizozemský monopol dodávek a učinit tak Bavorsko centrem distribuce plynu v Evropském společenství, protože Itálie s Francií byly energetické spolupráci se SSSR také otevřeny.¹⁰⁸

V Bavorském státním archivu se dochovala zpráva expertů, z níž Schedl čerpal a s jejíž pomocí argumentoval při debatách o hospodářství. Jednalo se o dokument vypracovaný pro amerického prezidenta Lyndona B. Johnsona z roku 1965 o obchodu s východní Evropou a SSSR. V tzv. Millerově zprávě zaznívá, že obchodní vztahy nepřinesou „zásadní změnu komunistického systému“, obchod by však mohl vybudovat vzájemnou důvěru a pozitivně ovlivnit postoje v dlouhodobém horizontu. Dobře využitý rostoucí obchod s Východem je „užitečným nástrojem pro úsilí o naši národní bezpečnost, blahobyt a světový mír“.¹⁰⁹

O tento dokument se Schedl opíral a argumentoval tak, že je jedno, s kým se obchoduje, dokud jsou na sobě obě strany stejně závislé. Měl tak v plánu přivést sovětský plyn do Bavorska přes Rakousko. SSSR tomu však ze začátku nebyl nakloněn kvůli negativní zkušenosti s potrubním embargem z roku 1962. SRN byla Moskvou na rozdíl od neutrálního Rakouska považována za příliš blízkou Spojeným státům americkým.¹¹⁰ Napojení Bavorska na rakousko-sovětskou dohodu vnímala skepticky také spolková vláda. Jednak kvůli tomu že upřednostňovala uhlí, ale také kvůli tomu, že se zdálo, že by Schedlovy kroky mohly ohrozit základy německé zahraniční politiky.¹¹¹

Plány Otty Schedla však podporoval budoucí spolkový ministr pro hospodářskou spolupráci a rozvoj Egon Bahr, který v nich viděl způsob, jak vztahy SSSR a SRN zlepšit. Kvůli zhoršení vztahů mezi Bonnem a Moskvou ale v roce 1967 z možného připojení Bavorska k rakousko-sovětské dohodě sešlo.¹¹² Rozladění z požadavku bezpodmínečného

---

¹⁰⁶ Himpsl, *Die Außenwirtschaftspolitik des Freistaats Bayern*, 211.

¹⁰⁷ Schattenberg, „Pipeline Construction as ‚Soft Power‘ in Foreign Policy“, 566.

¹⁰⁸ Metz, „50 Jahre Röhren gegen Gas“, 23.

¹⁰⁹ Schattenberg, „Pipeline Construction as ‚Soft Power‘ in Foreign Policy“, 565.

¹¹⁰ Gunkel, „Billige Energie aus der Sowjetunion“.

¹¹¹ Dietmar Bleidick, *Die Ruhrgas 1926 bis 2013. Aufstieg und Ende eines Marktführers* (Berlin/Boston: De Gruyter, 2018), 292.

¹¹² Himpsl, *Die Außenwirtschaftspolitik des Freistaats Bayern*, 211.

uznání NDR, s nímž SSSR znovu přišel na podzim téhož roku, nakonec ukončilo konzultace o obchodech se zemním plynem až do jara 1969.¹¹³

Kromě Schedla a jeho „prvních vlaštovek“ energetické spolupráce se v druhé polovině 60. let vztahy mezi Bavorskem a SSSR vyvíjely i v jiné oblasti. Roku 1966 podnikl mnichovský starosta Hans-Jochen Vogel zahraniční cestu do tehdejšího Leningradu. Sociální demokrat, který se profiloval právě „cestovatelskou“ diplomacií na komunální úrovni, využil dialogu týkajícího se administrativně-technické oblasti výstavby sítě metra, jehož rozvoj byl v Mnichově plánován.¹¹⁴

1.4 Rusové jsou tady: počátky fungování plynovodu

Na úrovni Spolku stále panovaly obavy z možné sovětské nespolehlivosti. Sovětskému svazu v této době však nahrával do karet mezinárodní vývoj po šestidenní válce v roce 1967. SSSR mohl působit jako spolehlivější dodavatel a o rok později nakonec již zmiňovanou smlouvu s Rakouskem skutečně uzavřel, a i přes násilné potlačení Pražského jara, k němuž došlo jen několik měsíců poté, také fakticky naplnil.¹¹⁵

V případě SRN přišel nový podnět až o rok později s personální obměnou ve spolkové vládě a s rostoucím zájmem o výhodný plyn. To vedlo k nabídce, kterou na hanoverském veletrhu probíral sovětský ministr zahraničního obchodu se svým západoněmeckým protějškem. Nebylo však jasné, kdo by měl jednání ze strany SRN vést. Schedl považoval za samozřejmé, že ve světle svých předchozích iniciativ by to měl být on, kdo vyjednávání povede.¹¹⁶ Nová sociálně-liberální koalice však nechtěla jednání svěřovat menší společnosti Bayerngasu, nýbrž většímu hráči na trhu – Ruhrgasu AG.¹¹⁷ Zatímco Bayerngasu vládní koalice dostatečně nevěřila, stále chtěla využít Schedlovy kontakty v Moskvě a společnost Ruhrgas chtěla omezit dominantní postavení na trhu. Spolková vláda tak navrhla, aby jednání vedl Schedl společně s ředitelem Ruhrgasu Schelbergerem. Oba tuto možnost nejdříve odmítli – Schedl se obával, že jeho pozice by v takovém nastavení byla příliš slabá, Schelberger zase nepovažoval za nutné, aby byly využívány Schedlovy kontakty v SSSR. Nakonec však přes všechny spory jednání společně skutečně vedli.¹¹⁸

---

¹¹³ Bleidick, *Die Ruhrgas 1926 bis 2013*, 292.

¹¹⁴ Stefan Kreuzberger, *Das deutsch-russische Jahrhundert. Geschichte einer besonderen Beziehung* (Hamburg: Rowohlt Verlag, 2022), 476–477.

¹¹⁵ Schattenberg, „Rote Energie“.

¹¹⁶ Himpsl, *Die Außenwirtschaftspolitik des Freistaats Bayern*, 212.

¹¹⁷ Schattenberg, „Rote Energie“.

¹¹⁸ Himpsl, *Die Außenwirtschaftspolitik des Freistaats Bayern*, 212.

Schelberger byl ve vyjednávání se SSSR nekompromisní a záměrně drsný, hrozilo tak, že obchodní návrh bude neúspěšný. Schedl dokázal uspořádat kolo vyjednání bez Ruhrgasu a spolkové ministerstvo hospodářství dalo jasně najevo, že je politicky žádoucí, aby plynovod do Bavorska vedl. Až poté Schelberger začal k jednání přistupovat přívětivěji a později k Schedlově nelibosti vystupoval jako ten, kdo smlouvu se Sověty dokázal dojednat.¹¹⁹ Tehdejší ministr zahraničních věcí Willy Brandt sdělil ministrovi hospodářství Schillerovi, že Schedlovy průzkumné rozhovory by měly být využity pro vládní úroveň vztahů s Moskvou a možnou dlouhodobou smluvní dohodu.¹²⁰

Obchodní vztahy mezi SSSR a SRN nakonec vyústily v dohodu o dodávání sovětského zemního plynu výměnou za dodávky potrubí ze Západního Německa a poskytnutí úvěrů západoněmeckými bankami. Úspěch této smlouvy z roku 1970 si přisvojoval Schiller, média však vznik tohoto projektu spojovala především se jménem Schedla.¹²¹ Německý týdeník *Die Zeit* oznámil začátek dodávek sovětského plynu do SRN prostým titulkem: „Rusové jsou tady“.¹²²

Zemní plyn ze SSSR začal od roku 1973 proudit stanicí v bavorském Waidhausu. Odtud stanice zásobovala nejen SRN – plyn byl přepravován do několika dalších zemí. Úspěch původních Schedlových plánů přišel až po jeho stažení se z regionální politiky. Nálepka Brandtovy Ostpolitik ho však pronásledovala, což politik CSU razantně odmítal s tím, že správně je to obráceně – tedy že on sám byl v Moskvě dříve než Brandt.¹²³ Schedl však byl ve své straně spíše výjimkou. Opozice v čele s CDU/CSU odsuzovala východní smlouvy coby „zaprodání německých zájmů“.¹²⁴ CSU se snažila východní smlouvy napadnout jako porušení základního zákona, nicméně její snahy nebyly podpořeny většinou CDU/CSU ve spolkovém sněmu, ani zemskými vládami CDU.¹²⁵

SSSR se snažil jako dodavatel plynu a smluvní partner působit spolehlivě a důvěryhodně. Aby dokázal zásobovat západní státy, udržoval přísnou politiku úspor vůči vlastním obyvatelům. Během ropné krize pak v očích západních států měl SSSR působit jako politicky spolehlivější zásobovatel energie než arabské země.¹²⁶ Toto nastavení

---

¹¹⁹ Gunkel, „Billige Energie aus der Sowjetunion“.

¹²⁰ Himpsl, *Die Außenwirtschaftspolitik des Freistaats Bayern*, 213–214.

¹²¹ Metz, „50 Jahre Röhren gegen Gas“, 23.

¹²² „Erdgas. Die Russen sind da“, *Die Zeit*, 12. října 1973, <https://www.zeit.de/1973/41/die-russen-sind-da> (staženo 14. března 2023).

¹²³ Gunkel, „Billige Energie aus der Sowjetunion“.

¹²⁴ „Historische Debatten (6): Ostverträge“, Dokumente, Deutscher Bundestag, <https://www.bundestag.de/dokumente/textarchiv/ostvertraege-200102> (staženo 14. března 2023).

¹²⁵ Wolfgang Zorn, *Bayerns Geschichte seit 1960* (Regensburg: Verlag Friedrich Pustet, 2007), 47.

¹²⁶ Schattenberg, „Rote Energie“.

koneckonců dlouhodobě utvářelo postoj SRN ve vztahu k SSSR a později i Ruské federaci a ten přetrvával až do začátku ruské invaze na Ukrajinu. Moskva představovala pro Německo již od 70. let minulého století spolehlivého a předvídatelného partnera a dodavatele surovin.¹²⁷ Této politické volby, jež byla v očích Německa investicí, se SRN nechtěla vzdát ani v době, kdy již bylo zřejmé, že dodávky plynu jsou sovětskou, potažmo ruskou politickou zbraní. Třebaže nejpozději od let 2006/2009 Německo vidělo, že Rusko plyn využívá proti Ukrajině a Estonsku, bylo přesvědčeno, že vůči němu samotnému Ruská federace tuto zbraň nepoužije. Tuto mylnou představu zakládala SRN na domněnce o jedinečnosti svého vztahu k Rusku.¹²⁸

První dodávky do SRN proudily výhradně z ukrajinských zásob plynu, jež měly pokrýt třetinu celkové poptávky SSSR. Už před vývozem sovětského plynu docházelo k problémům, po připojení Bavorska k plynové síti se však situace v zimě 1973/1974 výrazně zhoršila. Ukrajinci si stěžovali, že nemohou topit a jejich děti jsou nemocné. Sovětské vedení jim argumentovalo tím, že Leningrad přežil blokádu wehrmachtem, takže i oni tuto zimu přežijí.¹²⁹ To vše jen proto, aby SSSR působil vůči SRN a dalším západním státům spolehlivě. Nebylo to poprvé ani naposledy, co SSSR a později Rusko zneužilo Ukrajince ve svých politických hospodářských machinacích ve vztazích se Západem.

1.5 Strauß a jeho role ve vztahu k SSSR

Jak už bylo zmíněno, CSU se vůči Ostpolitik stavěla odmítavě. Jedním z jejích nejostřejších kritiků byl Franz Josef Strauß, dlouholetý předseda CSU, ale také důležitá postava ve vztazích Bavorska a SSSR.¹³⁰ Ačkoliv nikdy nebyl ministrem zahraničních věcí, v zahraničně-politické oblasti byl jedním z nejvíce činných regionálních politiků. Strauß zosobňoval rozpor pozic v CSU, která na jedné straně stála o pragmatickou hospodářskou spolupráci, která se dá demonstrovat na snahách Schedla o energetickou spolupráci, a na druhé straně měla strana obavy z vlivu Moskvy na vyjednávání německého znovusjednocení z pozice vítězné mocnosti.

---

¹²⁷ Jan Bumba, „Němci měli u dodávek pro Ukrajinu těžkou volbu. Nechtěli, aby jejich zbraně stály proti ruským, říká analytička Lizcová. Interview Plus“, *Český rozhlas Plus*, 17. března 2022, <https://plus.rozhlas.cz/nemci-meli-u-dodavek-pro-ukrajinu-tezkou-volbu-nechteli-aby-jejich-zbrane-staly-8704392> (staženo 14. března 2023).

¹²⁸ Simon Pirani, Jonathan Stern a Katja Yafimava, *The Russo-Ukrainian gas dispute of January 2009: a comprehensive assessment* (Oxford: Oxford Institute for Energy Studies, 2009), 7–8.

¹²⁹ Schattenberg, „Rote Energie“.

¹³⁰ Reinhard Meier-Walser, „Der Chef steuert selbst – Strauß auf Reisen“, *Geschichte der CSU*, Ein Portal der Hanns-Seidel-Stiftung e. v., <https://www.csu-geschichte.de/themen/detail/der-chef-steuert-selbst-strauss-auf-reisen/> (staženo 22. března 2023).

Strauß se stal v roce 1978 bavorským ministerským předsedou, předešle působil jako ministr obrany či financí a obecně platil za velkého obdivovatele realpolitiky Henryho Kissingera. Ačkoliv si Strauß udržoval image zatvrdělého antikomunisty a bojovníka ve studené válce, stal se v roce 1975 prvním západoněmeckým politikem, jehož přijal Mao Ce-tung. Bonn Strauße za tuto jeho zahraniční cestu kritizoval, Strauß později ve svých pamětech spekuloval, že se vládní SPD a FDP ve své „euforii a samolibosti ohledně východní politiky“ obávaly, že cesta prominentního bavorského politika mohla vzbudit nelibost u Moskvy, a to kvůli tomu, že tehdejší vztahy mezi SSSR a Čínou byly poškozené ideologickými rozpory.¹³¹ Stavět Peking proti Moskvě se Strauß snažil už od své první cesty do Číny.¹³² Oslabením SSSR navázáním partnerství s Čínou se Strauß snažil v rámci realistického přístupu znesnadnit sovětské podkopávání evropské jednoty.¹³³ Analogicky by pak SSSR jako oslabená status quo mocnost mohla klást také menší překážky německému sjednocení.

V únoru 1978, ještě předtím, než se Strauß stal bavorským předsedou vlády, byla v Moskvě uspořádána výstava „Bayern, Land und Leute“. Nejenže se jí Bavorsko prezentovalo jako první spolková země, ale výstava v sovětské metropoli také způsobila pochyby právě u čínských představitelů, kteří měli za to, že tato událost může znamenat změnu kurzu zahraniční hospodářské politiky vládnoucí bavorské CSU. Výstava měla ukázat kulturu a každodenní život v Bavorsku a jeho hospodářské působení, přičemž cílem bylo představit i nové, industrializované Bavorsko a tím stimulovat bavorsko-sovětské obchodní vazby a zvýšit export výrobků tzv. bavorského „Mittelstandu“ (malé a střední soukromé podniky, které jsou důležitou součástí německé ekonomiky). Zahájení výstavy se účastnil tehdejší bavorský předseda vlády, bavorský ministr hospodářství, stejně jako řada podnikatelů, nikoliv však samotný předseda CSU – Strauß. Německé velvyslanectví v Moskvě mělo o jeho účasti pochybnosti kvůli výhradám politické strany vůči moskevské smlouvě, které mohly ještě pořád být v paměti Sovětů. Strauß se tak delegace nezúčastnil. Výstava byla očima západoněmeckého ministerstva zahraničních věcí velkým úspěchem. Bavorská delegace byla dokonce přijata sovětským premiérem Alexejem Kosyginem.¹³⁴

---

¹³¹ Reinhard Meier-Walser, „Strauß und Mao – Gemeinsam den ‚großen Bären‘ bezwingen?“, *Geschichte der CSU*. Ein portal der Hanns-Seidel-Stiftung e. v., <https://www.csu-geschichte.de/themen/detail/strauss-und-mao-gemeinsam-den-grossen-baeren-bezwingen/> (staženo 15. března 2023).

¹³² Zorn, *Bayerns Geschichte seit 1960*, 113.

¹³³ Meier-Walser, „Politischer Realismus im Denken und Handeln“, 8.

¹³⁴ Himpsl, *Die Außenwirtschaftspolitik des Freistaats Bayern*, 352–359.

Osobním snem Strauße bylo německé znovusjednocení a to, aby Bavorsko hrálo větší roli v zahraniční politice.¹³⁵ Na téma německé jednoty došlo při setkání Strauße s Leonidem Brežněvem v roce 1978. Tímto setkáním Strauß zdůraznil nárok CSU podílet se na mezinárodní politice.¹³⁶ Při schůzce Strauß Brežněvovi zmínil, že pokud by SSSR přistoupil na znovusjednocení Německa, pak by bylo povinností a vůlí Němců poskytnout záruku, že SSSR už na západním křídle nebude mít žádné problémy. Brežněv mu oponoval tím, že SSSR má ještě jiná křídla, čímž asi myslel Afghánistán a Čínu. Několik dní po schůzce se však sovětský zapisovatel přítomný na schůzce zeptal Straußova důvěrníka, jaké záruky měl bavorský předseda v případě znovusjednocení na mysli. Strauß neodpověděl přímo a v následujících letech znovu varioval téma německé jednoty při rozhovorech ve Východním bloku.¹³⁷ Politici CSU specializující se na zahraniční politiku, jako Bernd Posselt, upozorňují na to, že Strauß měl kromě dnešního Ruska blízko také k Ukrajině. O blízkém vztahu podle něj svědčí například fakt, že se Ukrajinská svobodná univerzita přesunula po druhé světové válce právě do Mnichova.¹³⁸

1.6 Bavorský lev a ruský medvěd na jedné louce

Zatímco ve volební kampani v roce 1980 Strauß Helmutu Schmidtovi jeho zahraniční cestu do Moskvy ještě předhazoval, sedm roků nato už sám ko-pilotoval soukromé letadlo směrem do SSSR, kam ho osobně pozval Michael Gorbačov. Bavorský předseda s sebou v prosinci roku 1987 vzal klíčové osoby ve vedení CSU – od Thea Waigela, generálního sekretáře strany Gerolda Tandlera až po Edmunda Stoibera, vedoucího bavorského kancléřství a pozdějšího bavorského předsedy vlády. Na palubě letadla nechyběl ani Straußův blízký společník a šéfredaktor stranického listu CSU Bayernkurier Wilfried Scharnagl, který spolu s ostatními na tento let hojně vzpomínal.

Ve svých memoárech popisuje Strauß dvouapůlhodinový rozhovor s Gorbačovem. Ten měl na začátku konverzace zmínit, že jeho návštěvu bylo možné uskutečnit díky tomu, že se SSSR a jeho myšlení nyní mění. Strauß přiznává, že byl setkáním překvapen a Gorbačov na něj působil inovativním dojmem. V diskusi přišla řeč na politické reformy SSSR,

---

¹³⁵ Zorn, *Bayerns Geschichte seit 1960*, 77.

¹³⁶ Ibid.

¹³⁷ „Mit Strauß und Brandt zur Einheit? Der CSU-Vorsitzende baut auf Garantien für und von Moskau“, *Spiegel Politik*, 9. září 1984, <https://www.spiegel.de/politik/mit-strauss-und-brandt-zur-einheit-a-8f2577f6-0002-0001-0000-000013510666> (staženo 15. března 2023).

¹³⁸ Timo Frasch, „Die CSU und ihr komplexes Verhältnis zu Russland. Position im Ukraine-Konflikt“, *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 3. února 2022, <https://www.faz.net/aktuell/politik/inland/die-csu-und-ihr-komplexes-verhaeltnis-zu-russland-17777569.html> (staženo 16. března 2023).

bezpečnostní problémy mezinárodního uspořádání, otázky zbrojení, téma německého znovusjednocení či ideologické rozpravy týkající se marxismu-leninismu. Gorbačov také zdůraznil, jak důležitá je pro Rusy německá kultura a že spolková vláda se dle něj v této době chová američtěji než Amerika samotná. Při rozhovoru měla také padnout teze, že vždy, když spolu Německo a Rusko spolupracovaly, byl v Evropě pořádek. Ať už ji pronesl Gorbačov,¹³⁹ nebo Strauß, jednalo se o východisko, ze kterého až do začátku války na Ukrajině vycházela řada politiků CSU.¹⁴⁰

V návaznosti na tuto tezi se dle memoárů Gorbačov Strauße zeptal, kdy se z této skutečnosti Němci poučí.¹⁴¹ Fakt, že Gorbačov tyto otázky kladl právě Straußovi, ukazuje, že bavorský předseda vlády hrál důležitou roli v zahraničně-politických vztazích mezi SSSR a SRN. Na konci setkání pak Strauß poznamenal, že jednoho dne se snad budou moct bavorský lev a ruský medvěd společně pást na jedné louce. Podle Scharnagla, jenž byl setkání také přítomen, přinesla Straußova návštěva Moskvy zlom ve vztazích CSU se SSSR a později Ruskou federací.¹⁴² Ve svých memoárech, které po Straußově smrti rok po moskevské návštěvě editoval Scharnagl, bavorský předseda vlády zdůrazňuje, že ze setkání s Gorbačovem vyvodil jasné závěry, že sovětské vedení má zvláštní zájem na vědecko-technické, kulturně-umělecké a hospodářské spolupráci se SRN.¹⁴³

Sociální demokrat Hiersemann v bavorském zemském sněmu Straußovi vyčítal, že se svým letem do Moskvy snažil stylizovat do role zastávce procesu sbližování, čímž svůj postoj změnil o 180 stupňů a prezentoval se jako tahoun odzbrojovacích procesů – procesů zastávaných SPD na federální úrovni, které CSU ještě před krátkým časem ostře kritizovala.¹⁴⁴ Strauß sám svou návštěvu v Moskvě tematizoval v novoročním projevu tak, že přestože je bavorskou povinností Gorbačovovy reformní snahy podporovat, zároveň se to musí dít střízlivě a bez iluzí. Upozornil na to, že Gorbačov dle něj neusiluje o zásadní změnu systému, ale spíše o odbourání konfliktního potenciálu. Vývoj by proto dle něj neměl být názírán skrz optiku západních hodnot a představ.¹⁴⁵

---

¹³⁹ Franz Josef Strauß, *Die Erinnerungen* (Berlin: Siedler Verlag, 1989), 556.

¹⁴⁰ Frasch, „Die CSU und ihr komplexes Verhältnis zu Russland“.

¹⁴¹ Strauß, *Die Erinnerungen*, 554–556.

¹⁴² Peter Issig a Thomas Vitzthum, „Strauß kam beim ersten Mal nur bis Stalingrad“, *Die Welt*, 3. února 2016, <https://www.welt.de/politik/deutschland/article151781518/Strauss-kam-beim-ersten-Mal-nur-bis-Stalingrad.html> (staženo 23. března 2023).

¹⁴³ Strauß, *Die Erinnerungen*, 564.

¹⁴⁴ Plenarprotokoll 11/48 v. 03. 02. 88, Bayerischer Landtag, 11. Wahlperiode, 48. Sitzung am Mittwoch, dem 3. Februar 1988, 9.00 Uhr, in München, s. 3154.

¹⁴⁵ Wilfried Scharnagl, ed., *Strauß in Moskau... und im südlichen Afrika* (Percha am Starnberger See: Verlag R. S. Schulz, 1988), 77–78.

Výsledkem setkání mezi bavorskými a sovětskými představiteli ke sklonku roku 1987 byla ekonomická spolupráce: firma Siemens získala zakázku na výrobu jaderného reaktoru na Volze. Po sedmdesátiletém přerušení činnosti se měl do Mnichova také znovu navrátit generální konzulát SSSR.¹⁴⁶ Straußova návštěva Moskvy však dokazuje nový začátek budoucích bavorsko-ruských vztahů nejen co se týče institucionálních změn, ale také ve vnitřním nastavení myšlení, které v CSU přetrvalo i po Straußově smrti.

Závěrem lze říct, že bavorsko-ruské vztahy v poválečném období prošly dynamickým vývojem, který byl spoluutvářen velkou bavorskou potřebou levné energie kvůli modernizaci semi-agrárního charakteru země. Začátky hospodářské energetické spolupráce mezi SSSR a Západním Německem poprvé inicioval bavorský ministr hospodářství Schedl. Millerova zpráva, kterou měl Schedl k dispozici a již využíval pro svou argumentaci, byla už tehdy pro Bavorsko záminkou, aby nevěnovalo pozornost tomu, zda plyn pochází z té či oné strany železné opony.¹⁴⁷ Od konce 60. let však byly bavorsko-ruské vztahy taktéž značně formovány vývojem dialogu mezi Východem a Západem, přičemž důležitou roli hrálo vedle energetické otázky především také téma vyhraňování se proti tzv. východním smlouvám. Klíčovou postavou byl v tomto ohledu Strauß, jenž se postupem času vyvinul ze své pozice zatvrzelého antikomunisty do politika, jenž se později snažil stavět Peking proti Moskvě a následně jednal se sovětskými vrchními představiteli o možnosti německého znovusjednocení. Je však nutné podotknout, že Strauß si i na konci svého mandátu zachovával pragmatický přístup politického realismu, jak dokazuje např. jeho novoroční projev. Jeho návštěva Moskvy necelé dva roky před pádem berlínské zdi však znamenala důležitý milník bavorsko-ruských vztahů, který v dalším vývoji značně ovlivnil především představitele CSU a jejich vnímání SSSR a později Ruské federace – milník, na který se ještě dlouho poté odvolávali.

---

¹⁴⁶ Zorn, *Bayerns Geschichte seit 1960*, 114.

¹⁴⁷ Schattenberg, „Pipeline Construction as ‚Soft Power‘ in Foreign Policy“, 567.

2 Bavorsko-ruské vztahy v období 1989–2014

Pád berlínské zdi s pozdějším rozpadem SSSR byl determinující událostí pro svět mezinárodních vztahů a také pro vývoj vztahů bavorsko-ruských. To příznačně dokazují slova tehdejšího bavorského premiéra Maxe Streibla na prvním zasedání bavorského zemského sněmu po 9. listopadu 1989:

*„Otázka – svoboda, nebo socialismus, je rozhodnutá. Socialismus selhal. Změnu na Východě nepřinesla politika přizpůsobování se nebo pochlebování systému tzv. reálného socialismu. Přinesla ji neochvějnost politiky západního společenství a společenství hodnot, důslednost, s jakou jsme zastávali své postoje – včetně právních –, ale především zářivost našeho liberálního řádu.“*¹⁴⁸

Výpověď naznačující Streiblovu snahu vyhranit se proti tezi, že by kolaps socialismu souvisel s východní politikou SPD, byla frakcí CSU přijata s bouřlivým potleskem. Ten následoval i po slovech o tom, že Gorbačov dle něj myslí politické a hospodářské reformy upřímně.¹⁴⁹ O měsíc později Streibl na zemském sněmu podotknul, že liberalizace ve střední a východní Evropě otevírá pro bavorské příhraničí a celé Bavorsko netušené možnosti a že se Bavorsko může vymanit z marginální pozice, která mu byla po druhé světové válce vnucena.¹⁵⁰

Už v druhé polovině roku 1989 se i v Bavorsku projevovaly důsledky proměny východního bloku. Kromě znovuoobnovení sovětského konzulátu v Mnichově došlo v říjnu také k uzavření partnerství mezi bavorskými a ukrajinskými městy. Rozvíjela se také obchodní spojení – bavorská Hypobank získala zastoupení v Moskvě, Bayerischer Vereinbank se podílela na založení Mezinárodní banky v Moskvě. Bavorský zásilkový obchod Quelle Schickedanz otevřel v Moskvě jako první západní prodejce společně se dvěma sovětskými partnery první zásilkovou službu pro SSSR.¹⁵¹

Při vyjednávání o znovusjednocení Německa se CSU v tomto období zmitala ve vnitrostranické krizi po náhlé smrti Strauße, obavách po několika volebních neúspěších sesterské CDU a také starostech ze ztráty svého významu v případě sjednocení.¹⁵² Bez

¹⁴⁸ Plenarprotokoll 11/112 v. 14. 11. 89, Bayerischer Landtag, 11. Wahlperiode, 112. Sitzung am Dienstag, dem 14. November 1989, 9.00 Uhr, in München, s. 7748.

¹⁴⁹ Ibid., 7749.

¹⁵⁰ Plenarprotokoll 11/116 v. 13.12.89, Bayerischer Landtag, 11. Wahlperiode, 116. Sitzung am Mittwoch, dem 13. Dezember 1989, 9.00 Uhr, in München, s. 7976.

¹⁵¹ Zorn, *Bayerns Geschichte seit 1960*, 131.

¹⁵² Andreas Kießling, *Die CSU. Machterhalt und Machterneuerung* (Wiesbaden: Springer Verlag, 2004), 33, 160–167.

vedoucí osobnosti Straußova formátu a obav strany z vlastní budoucnosti tak bavorské zahraničně-politické aktivity nehrály v této době takovou roli a bavorsko-ruské vztahy se začaly především rozvíjet po ustanovení samotného Německa a po rozpadu SSSR.

Na změny v mezinárodním uspořádání po studené válce reagovala CSU i institucionálně, když po znovusjednocení vytvořila v roce 1991 pro vlastní vědecké konzultace „Fachausschuss Außenpolitik“ pod vedením předsedy strany Waigela. Podle strany vyžadovalo měnící se politické paradigma nové ustanovení zahraničněpolitických zájmů a role Německa, především v oblastech finanční, obchodní, ekologické politiky a rozvojové pomoci. CSU také konec studené války interpretovala jako šanci (transformační proces v bývalém SSSR a východní Evropě) i nebezpečí (obávala se nástupu etnicko-nacionálních konfliktů, především s ohledem na Jugoslávii).¹⁵³ Cíl NATO CSU identifikovala jako vytvoření transatlanticko-celoevropské bezpečnostní struktury, přičemž ale nesmělo být přehlíženo Rusko, bez nějž podle strany neexistovala stabilita v Evropě. Na druhé straně CSU varovala předtím, aby Moskva nezískala právo veta při vytváření nových bezpečnostních struktur Západu.¹⁵⁴ Od smrti Strauße se Mnichov stával centrem zahraničně-politických událostí spíše zřídka. Výjimku znamenala návštěva Michaela Gorbačova v březnu 1992, při níž Gorbačov na Strauße vzpomínal a sklidil za to potlesk.¹⁵⁵

Bližší vztahy s Ruskem se rozvinuly především s nástupem Edmunda Stoibera, jenž už jako bavorský ministr vnitra dle svých slov navazoval na Straußův let do SSSR (jehož se účastnil) návštěvou Moskvy v roce 1990. Stoiber v bavorsko-ruských vztazích představoval klíčovou postavu, jeho návštěva byla předzvěstí spolupráce po zhroutilí socialistického systému vlády a rozpadu SSSR. Vztahy se díky ní začaly rozvíjet i na politické úrovni. Ty se dále vyvíjely poté, co Stoiber v roce 1993 nahradil Streibla v roli bavorského premiéra. Kontakty navázané poprvé na začátku 90. let pokračovaly i v dalších letech nově vzniklého Ruska, např. s moskevským starostou Lužkovem. Sem můžeme také datovat začátek spolupráce mezi moskevskou a bavorskou policií, kterou inicioval Stoiber ještě jako ministr vnitra a jež se stala důležitým prvkem tvořícím základ vzájemné důvěry. Od roku 1990

---

¹⁵³ Meier-Walser, „Die Christlich-Soziale Union und die Außenpolitik“, 391—394.

¹⁵⁴ Ibid., 395.

¹⁵⁵ Janusz Tycner, „Ein Privatmann auf Staatsbesuch. Als Geburtshelfer der Einheit bejubelt, als Vordenker überfordert“, *Die Zeit*, 13. března 1992, <https://www.zeit.de/1992/12/ein-privatmann-auf-staatsbesuch/komplettansicht> (staženo 20. května 2023).

navštěvovaly delegace moskevské policie zařízení bavorské policie. Bavorští policejní zaměstnanci také na oplátku navštěvovali Moskvu.¹⁵⁶

U bavorské i ruské veřejnosti pak našly velký ohlas humanitární aktivity bavorské policie mezi lety 1990–1993, která dodávala do Moskvy balíčky darované především bavorským obyvatelstvem, jež obsahovaly materiální pomoc. Tato vlna solidarity hrála důležitou roli ve zlepšení vztahů a vedla také k navázání mnoha přátelských vazeb. Charitativní pomoc poskytovaly také církevní a humanitární organizace či spolky. Tím byla posílena linie bavorské politiky vůči Rusku, která podporovala tamější reformy a měla za cíl pomáhat obyvatelům země, na něž sociální, hospodářské a politické změny dopadaly v první fázi obzvlášť těžce.¹⁵⁷

Bavorsko poskytovalo pomoc také vzděláváním ruských vedoucích pracovníků ze správy a hospodářství na instituci Ost-West-Zentrum v Mnichově.¹⁵⁸ V rámci tzv. „Jelcinovy vzdělávací iniciativy“ se toto centrum podílelo na školení tisíců ruských manažerů ročně, velká část z nich absolvovala praktika u bavorských podnikatelů. Bavorsko tento projekt financovalo milionem německých marek.¹⁵⁹ Stejně tak Hanns-Seidel-Stiftung školila učitele němčiny. V návaznosti na návštěvy ministra hospodářství Wiesheua v letech 1997 a 1998 byla uspořádána řada sympozií, výstav a konferencí týkajících se především dopravní a medicínské techniky. Další společná témata představovala spolupráce v oblasti výstavby bytů a měst, ochrana životního prostředí či zemědělství. Spolupráce se v této době také začala tvořit v oblasti vysokých škol – úzké vztahy utvořily s moskevskými institucemi například Ludwig-Maximilians-Universität v Mnichově a také univerzity ve Würzburgu, Pasově, Řezně či Bayreuthu.¹⁶⁰

Jak vyplývá z publikace vydané Hanns-Seidel-Stiftung, vedení Bavorska považovalo od začátku transformace za zaručené, že jen úspěch reform v Rusku zajistí záruku míru a stability, které si spojovali i s následným blahobytem. I v novém tisíciletí tak Bavorsko výslovně podporovalo iniciativy EU, NATO a G7 pro začlenění Ruska do mezinárodního uspořádání. V oblasti zahraničního obchodu ve srovnání s ostatními spolkovými zeměmi Bavorsko představovalo jednoho z hlavních obchodních partnerů Ruska. V roce 1998 mělo

---

¹⁵⁶ Bertold Flierl, „Die Beziehungen zwischen Bayern und Rußland“, in *Rußland und der Westen*, eds. Reinhard C. Meier-Walser a Tanja Wagensohn (München: Hanns-Seidel-Stiftung, 1999), 173.

¹⁵⁷ *Ibid.*, 174.

¹⁵⁸ *Ibid.*

¹⁵⁹ Hans Spitzner, „Die Wirtschaftsbeziehungen zwischen Bayern und Rußland“, in *Rußland und der Westen*, eds. Reinhard C. Meier-Walser a Tanja Wagensohn (München: Hanns-Seidel-Stiftung, 1999), 170.

¹⁶⁰ Flierl, „Die Beziehungen zwischen Bayern und Rußland“, 174.

21% podíl na celkovém německo-ruském importu, 14% podíl v případě exportu. Upozornit je potřeba na podíl zastoupení bavorských firem v Rusku – přibližně 800 bavorských podnikatelů tvořilo na přelomu tisíciletí polovinu všech německých podnikatelů na území Ruské federace. V roce 1997 byla otevřena bavorská kancelář v Domě německého hospodářství v Moskvě, která měla za úkol pomáhat s koordinací navazování bavorsko-ruských kontaktů.¹⁶¹ Do roku 2000 bavorské firmy investovaly v Rusku přes sto milionů německých marek. Od roku 1998 však docházelo mezi oběma zeměmi kvůli ruské měnové krizi ke zpomalení hospodářské spolupráce. Tamější politická nestabilita související s finanční krizí nutila bavorské firmy k přehodnocování investičních plánů.¹⁶²

2.1 Stoiber a jeho zahraničně-politické ambice

O tom, že chtěl Stoiber pokračovat ve Straußově odkazu a jeho zahraničních aktivitách, není na základě počtu jeho zahraničních cest pochyb. Stoiber však na Strauße navázal i v rozvíjení bavorsko-ruských vztahů. To dokazuje např. už jeho první proslov v roli předsedy CSU na stranickém sjezdu CDU v roce 1999. Nabádal k politickému řešení kosovského konfliktu ve spolupráci s USA, NATO a Ruskem a varoval před ohrožením německo-ruských vztahů. Dle Stoibera nesmělo dojít k tomu, že by si Německo mělo vybrat mezi dobrými vztahy s NATO, nebo Ruskem.¹⁶³

Pro demonstraci bavorských zahraničně-politických ambic byla stěžejní Stoiberova čtyřdenní návštěva Moskvy v dubnu 1999, několik týdnů po začátku kosovské války. Stoiber se stal prvním německým politikem, který s ruskými představiteli (tehdejším premiérem Primakovem i ministrem zahraničí Ivanovem) projednával pozici západních států a sondoval ochotu Moskvy podílet se na řešení konfliktu.¹⁶⁴ Bavorský premiér po návratu varoval před důsledky případného rozmístění pozemních vojsk NATO v bývalé Jugoslávii.¹⁶⁵ Třebaže se Stoiber snažil zdůraznit specifickou roli předsedů CSU v zahraniční politice,¹⁶⁶ svou

---

¹⁶¹ Spitzner, „Die Wirtschaftsbeziehungen zwischen Bayern und Rußland“, 169–170.

¹⁶² Ibid., 170–171.

¹⁶³ „Stoiber. Europa, aber richtig“, *Der Spiegel*, 27. dubna 1999, <https://www.spiegel.de/politik/deutschland/stoiber-europa-aber-richtig-a-19801.html> (staženo 21. května 2023).

¹⁶⁴ Flierl, „Die Beziehungen zwischen Bayern und Rußland“, 173.

¹⁶⁵ Reinhard Meier-Walser, „Bayerns ‚Außenpolitik‘ oder: Die Ministerpräsidenten des Freistaats als ‚Wilderer‘ in den Kompetenzen des Bundes“, *Geschichte der CSU*, Ein Portal der Hanns-Seidel-Stiftung e. v., <https://www.csu-geschichte.de/themen/detail/bayerns-aussenpolitik-oder-die-ministerpraesidenten-des-freistaats-als-wilderer-in-den-kompetenzen-des-bundes/> (staženo 18. dubna 2023).

¹⁶⁶ „Bodentruppen würden Rußland in den Krieg hineinziehen“, *Die Welt*, 12. dubna 1999, <https://www.welt.de/print-welt/article569731/Bodentruppen-wuerden-Russland-in-den-Krieg-hineinziehen.html> (staženo 21. května 2023).

návštěvou podporoval tehdejší vládní linii. Německo chtělo důrazem na jedinečnost německo-ruských vztahů získat porozumění Ruska pro dvojí taktiku v kosovském konfliktu – diplomatická jednání a zároveň vyvíjení vojenského tlaku na Miloševiče.¹⁶⁷

Výsledkem Stoiberovy zahraniční cesty do Moskvy se nicméně stalo i podepsání dohody mezi Bavorskem a Moskvou o vzájemné spolupráci. Kooperace měla být dále rozšířena, podpořena, a také institucionalizována – k lepší koordinaci měla sloužit pracovní komise. Dohodnuta byla také výměna žáků a studentů. Ačkoliv byly bavorské aktivity na ruském území soustředěny na Moskvu, existovaly také kontakty s jinými regiony v Ruské federaci.¹⁶⁸

Ve stejném roce, kdy Stoiber navštívil Moskvu, zavítal do Mnichova také Lužkov, jenž byl považován za možného nástupce Jelcina. Tématem hovoru se stal znovu vývoj na Balkáně. Na příkladu fotografií, na nichž Stoiber upravuje Lužkovovi tradiční bavorský klobouk a obdarovává jej pivním korbelem, lze sledovat, jak obratně dokázal bavorský premiér užívat atraktivnosti bavorské kultury pro navazování zahraničních vztahů. Při návštěvě Lužkova byly uspořádány „moskevské dny“ v Bavorsku. Ruské hlavní město bylo prezentováno jako centrum kultury a hospodářství.¹⁶⁹

Stejně jako Straußovi se i Stoiberovi podařilo spojit zahraničně-politické kontakty s bavorským exportem. V tomto kontextu je nutné zmínit Stoiberova setkání s Georgem Bushem i Vladimírem Putinem.¹⁷⁰ V roce 2001 Stoiber znovu navštívil ruské hlavní město u příležitosti „bavorských dnů v Moskvě“, kde bylo Bavorsko představeno formou výstav a symposií. Akce ukázala velký zájem bavorských firem z exportního sektoru o podnikání v Rusku. Wiesheua doprovázela delegace přibližně sto bavorských podnikatelů.¹⁷¹ Stoiber při této příležitosti probíral kromě hospodářských témat také otázky technologické a bezpečnostní spolupráce. Tematizována byla například otázka východního rozšíření NATO s ruskými ministry zahraničí a obrany.¹⁷² Důležití aktéři ruské politiky si na Stoibera vyhradili čas, aby potenciálnímu kandidátovi CDU/CSU na kancléře vysvětlili především své postoje v oblasti bezpečnostní politiky, tedy že vítají rozšíření EU na východ do Pobaltí,

---

¹⁶⁷ Wolfgang-Uwe Friedrich, „Kosovo and the Evolution of German Foreign Policy in the Balkans“, in *The Legacy of Kosovo. German Politics and Policies in the Balkans*, ed. Wolfgang-Uwe Friedrich (Washington, D.C.: American Institute for Contemporary German Studies, 2000), 17.

¹⁶⁸ Flierl, „Die Beziehungen zwischen Bayern und Rußland“, 173.

¹⁶⁹ Ibid.

¹⁷⁰ Zorn, *Bayerns Geschichte seit 1960*, 172.

¹⁷¹ Hannes Burger, „Stoiber trifft Putin bei ‚Bayerischen Tagen‘“, *Die Welt*, 14. července 2001, <https://www.welt.de/print-welt/article463228/Stoiber-trifft-Putin-bei-Bayerischen-Tagen.html> (staženo 19. dubna 2023).

¹⁷² Ibid.

ale nechápou smysl rozšíření NATO k hranicím Ruska. Stoiber sám toto komentoval následovně: „*To je také těžko zdůvodnitelné, protože Rusko již není nepřátelským státem.*“¹⁷³ Při setkání označil ruský prezident vzkvétající hospodářské a kulturní partnerství mezi Bavorskem a hlavním městem Ruska za vzor i pro ostatní spolkové země a ruské regiony. Stoiber Putinovi komplimenty oplácel s tím, že jeho reformní zákony posílí ruskou ekonomiku a demokracii.¹⁷⁴

2.2 Putin na scéně

Dva týdny po teroristických útocích z 11. září 2001 Putin jako první ruský prezident přednesl půlhodinovou řeč, která byla přijata s bouřlivým potleskem a odezvami o tom, že Rusko přispívá k budování společného evropského domu.¹⁷⁵ Svým prolovem se Putin snažil zastínit svou brutální politiku v kavkazské republice. Německá politická scéna viděla v Putinově řeči projev dobré vůle, snahu bojovat proti terorismu, kterou se ruský prezident zaklínal. Události v Čečensku dávalo do kontextu jen málo veřejně činných osobností. Měsíc po Putinově proslovu Stoiber v reakci na teroristické útoky na sjezdu CSU podotkl, že CSU je strana vnitřní i vnější bezpečnosti a že bude vždy podporovat hodnoty svobody, lidských práv, demokracie a právního státu.¹⁷⁶ I přes tento příslib Stoiber nijak veřejně nerefletoval konflikt v Čečensku a tamější ruské angažmá. Putinův proslov a jeho pozitivní přijetí hrály důležitou roli ve veřejném německém diskurzu i dlouho poté: Ještě v roce 2018 Stoiber s dalšími politiky na Putinův proslov a nabídku dlouhodobé kooperace odkazoval, když opětovně po anexi Krymu vybízel místo eskalace k dialogu s Ruskem.¹⁷⁷ Stoiber se také v této době vyslovoval pro přístup Ruska do NATO, který dle něj byl dlouhodobě možnou

---

¹⁷³ Hannes Burger, „Stoiber und Putin im Gleichschritt“, *Die Welt*, 29. července 2001, <https://www.welt.de/print-wams/article614707/Stoiber-und-Putin-im-Gleichschritt.html> (staženo 21. května 2023).

¹⁷⁴ Ibid.

¹⁷⁵ „Wortprotokoll der Rede Wladimir Putins im Deutschen Bundestag am 25.09.2001“, Parlament, Deutscher Bundestag, https://www.bundestag.de/parlament/geschichte/gastredner/putin/putin_wort-244966 (staženo 30. dubna 2023).

¹⁷⁶ „Rede des Vorsitzenden der Christlich-Sozialen Union, Ministerpräsident Dr. Edmund Stoiber auf dem 66. Parteitag der CSU am 12. Oktober 2001“, U.S. Diplomatic Mission to Germany, <https://usa.usembassy.de/gemeinsam/stoiber101201d.pdf> (staženo 30. dubna 2023).

¹⁷⁷ Helmut Schäfer et al., „Konflikt mit Russland. Dialog statt Eskalation“, *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 12. dubna 2018, <https://www.faz.net/aktuell/politik/ausland/konflikt-mit-russland-dialog-statt-eskalation-15537381.html> (staženo 30. dubna 2023).

perspektivou.¹⁷⁸ Na větší míru institucionálního ukotvení vztahů Ruska a NATO poukazoval také při mnichovské bezpečnostní konferenci v roce 2003.¹⁷⁹

Putin věděl, že kvůli silnému postavení Německa na evropské úrovni si musí získat přízeň německých představitelů a s ní spojený vliv. Kromě blízkého a kontroverze budícího vztahu s Gerhardem Schröderem¹⁸⁰ se však ruský prezident soustředil i na bavorského premiéra. Ten představoval na začátku nového tisíciletí potenciálního kancléřského kandidáta CDU/CSU pro volby v roce 2002.¹⁸¹ Stoiber popisuje ve svých pamětech, že ke schůzce s Putinem v roce 2001 vedly tradičně skvělé hospodářské vztahy Bavorska s Moskvou, stejně jako jeho nadcházející kancléřská kandidatura.¹⁸² Při schůzce řešil kromě vzájemných možností spolupráce také aktuální konflikt na Balkáně.¹⁸³ Obraz setkání, který Stoiber zprostředkoval pro německá média, dokládá, že Putin vsadil na správnou kartu: Stoiber do médií vzkazoval, že dlouhodobé řešení tohoto konfliktu není bez zahrnutí Ruska do mírového uspořádání možné,¹⁸⁴ přičemž také podotkl, že ve vztazích s Ruskem už téměř žádné problémy nejsou a že dřívější sporná témata, jako rozšiřování NATO na východ nebo plány USA na protiraketovou obranu, byla vyřešena.¹⁸⁵

Zatímco při Putinově návštěvě Německa v roce 2001 druhá válka v Čečensku nebyla příliš důležitým tématem, o pět let později čelil ruský prezident kritice kvůli vraždě novinářky Anny Politkovské, jež kritizovala politický režim v Rusku. Při setkání s Angelou Merkelovou v Drážďanech byl Putin davem vypískán. Když následně jel poprvé jako prezident navštívit Mnichov, kritizovali jej v bavorské metropoli pouze lidskoprávní aktivisté a zástupci Zelených. Ti návštěvu označovali za „modro-bílou poutřovou fasádu“, a přivítání před mnichovskou rezidencí s tradiční dechovou hudbou a kroji se na rozdíl od četných bavorských podnikatelů a zástupců z bankovního sektoru odmítli zúčastnit.¹⁸⁶

---

¹⁷⁸ „Stoiber greift Schröder wegen EU-Osterweiterung an“, *Der Spiegel*, 11. srpna 2001, <https://www.spiegel.de/spiegel/vorab/a-149680.html> (staženo 22. května 2023).

¹⁷⁹ Monika Hillebrand, „Stoibers Gastspiel auf der Münchner Sicherheitskonferenz“, e-politik.de, Netkommunikator für Politik, Gesellschaft & Politikwissenschaft, https://e-politik.de/alt.e-politik.de/beitragdruckb46f.html?Beitrag_ID=1539 (staženo 22. května 2023).

¹⁸⁰ Bingener, *Die Moskau-Connection*, 90–91.

¹⁸¹ *Ibid.*, 153.

¹⁸² Edmund Stoiber, *Weil die Welt sich ändert* (München: Siedler Verlag, 2012), 216.

¹⁸³ „Stoiber spricht mit Putin über Balkankonflikt“, *Die Welt*, 15. července 2001, <https://www.welt.de/print-wams/article613521/Stoiber-spricht-mit-Putin-ueber-Balkankonflikt.html> (staženo 19. dubna 2023).

¹⁸⁴ „Stoiber spricht mit Putin über Balkankonflikt“.

¹⁸⁵ „Stoiber trifft Putin. Werben für US-Raketenabwehr“, *Der Spiegel*, 27. července 2001, <https://www.spiegel.de/politik/ausland/stoiber-trifft-putin-werben-fuer-us-raketenabwehr-a-147512.html> (staženo 2. května 2023).

¹⁸⁶ Andreas Schubert, „Putin in München. Rumtata für den Kremlchef“, *Süddeutsche Zeitung*, 19. května 2010, <https://www.sueddeutsche.de/muenchen/putin-in-muenchen-rumtata-fuer-den-kremlchef-1.931984> (staženo 2. května 2023).

Stoiber slíbil předsednictvu CSU, že o vraždě novinářky při návštěvě ruského prezidenta bude mluvit, stejně jako Merkelová. Při Putinově návštěvě se však Stoiber věnoval více zdůrazňování toho, jak úzké citové vazby spojují Rusko a Německo, a hovořil také o možné zóně volného obchodu mezi EU a Ruskem, jíž byl zastáncem. Podle Stoibera Putin jasně řekl, že lidská práva v Ruské federaci „posílí a prosadí“, a Stoiber vyjádřil naději, že vrazi ruské novinářky Politkovské budou brzy zatčeni. Putin při návštěvě Mnichova horoval pro německo-ruskou spolupráci v oblasti technologií a vědy, která by pomohla modernizovat ruskou ekonomiku. Bavorsko se dle něj mohlo stát pro Rusko „lokomotivou“.¹⁸⁷ Ruský prezident vychvaloval spolkovou zemi, která byla předešle zemědělským regionem a v průběhu několika desetiletí se stala vedoucím technologickým centrem.¹⁸⁸ V oblasti hospodářské spolupráce byla na tiskové konferenci zmíněna spolupráce EADS s ruským kosmickým průmyslem – na tiskové konferenci Stoiber však žádal Putina, aby pochopil, že existují „určité hranice vzájemné účasti“. Na této společné tiskové konferenci nebylo novinářům dovoleno klást dotazy.¹⁸⁹

V roce 2006 bylo Stoiberem spoluzaloženo Německo-ruské surovinové fórum, jehož se tehdejší bavorský předseda vlády stal nejen členem, ale také řečníkem. Organizace, kterou přední německá média označují za pochybnou, byla údajně založena pro čisté akademickou výměnu na návrh Technické univerzity Bergakademie ve Freibergu a Státního báňského institutu v Petrohradu kvůli dialogu pro vědeckotechnickou spolupráci v surovinovém sektoru. Týdeník Spiegel uvedl, že Stoiber stejně jako bývalý ministr životního prostředí Töpfer dostával za svou činnost v organizaci zapláceno až šestimístními částkami coby konzultant VNG AG – plynárenské společnosti se sídlem v Lipsku. Německo-ruské surovinové fórum pak v činnosti pokračovalo i po anexi Krymu v roce 2014.¹⁹⁰

Vývoj osobních vztahů mezi Stoiberem a Putinem ukazuje i událost z roku 2007. Bavorský premiér se u Putina přimlouval za to, aby pronesl svůj první projev na mnichovské bezpečnostní konferenci. Putin přednesl řeč, v níž obviňoval USA z „monopolní světové nadvlády“, varoval NATO před „bezuzdným používáním vojenských prostředků“ a

---

¹⁸⁷ „Journalisten-Mord. Grünen-Chefs nennen Putin zynisch“, *Focus*, 13. listopadu 2013, https://www.focus.de/politik/deutschland/gruenen-chefs-finden-putin-zynisch-journalisten-mord_id_1757832.html (staženo 2. května 2023).

¹⁸⁸ Sebastian Fischer, „Putin-Besuch. Stoibers kühler Gast sucht Anschluss“, *Der Spiegel*, 11. října 2006, <https://www.spiegel.de/politik/deutschland/putin-besuch-stoibers-kuehler-gast-sucht-anschluss-a-442098.html> (staženo 2. května 2023).

¹⁸⁹ „Journalisten-Mord“.

¹⁹⁰ Frank Dohmen a Gerald Traufetter, „Verschleierte Zahlungen, Gefälligkeiten. Auch die Union hat ein Russlandproblem“, *Der Spiegel*, 17. června 2022, <https://www.spiegel.de/wirtschaft/auch-die-union-hat-ein-russland-problem-a-3a0f19cd-4c80-404f-b481-699718acba7a> (staženo 22. května 2023).

kritizoval rozšiřování NATO na východ.¹⁹¹ Proslov později odborníci označovali za moment, jenž tehdejší politici nebrali vážně jako varování před ruskou agresivitou. Ve svých pamětech Stoiber popisuje, že když den po Putinově projevu doprovázel ruského prezidenta k letadlu, zeptal se jej Putin, zda byla jeho řeč příliš tvrdá. Stoiber, jemuž Putin večer před svým proslovem nabídl tykání, mu měl odpovědět: „*V každém případě nebyla nijak zvlášť diplomatická.*“ Putin pak Stoibera při příležitosti odchodu z postu bavorského premiéra pozval na zahraniční návštěvu Moskvy.¹⁹²

Stoiberův odchod z pozice bavorského premiéra v roce 2007 byl spojen s několika zahraničními návštěvami. Putin nechal v Kremlu defilovat čestnou stráž (což je podle protokolu gesto určené hlavě státu, nikoliv spolkové země) a taktéž zde přijal Stoibera na téměř čtyři hodiny, což bylo dvakrát déle, než bylo původně plánováno. Jednání se také zúčastnili šéf parlamentní frakce CSU Ramsauer a bavorský ministr hospodářství Huber. Právě Huber vyzdvihoval to, že si Putin coby prezident velmoci na přijetí zástupců Bavorska a společnou diskusi vyhradil tolik času, a hodnotil toto jednání jako potvrzení důležité politické role CSU. Později se Huber ospravedlňoval tak, že z ekonomické spolupráce vznikla osobní známost.¹⁹³

Stoiber chtěl podle médií u Putina na schůzce lobbovat za zlepšení ochlazených vztahů mezi Ruskem a Evropou. Ve svých pamětech popisuje, že závěrečné pozvání do Moskvy si vykládal jako projevení úcty Bavorsku.¹⁹⁴ Putin mu při setkání poděkoval za významný přínos k rozvoji německo-ruských vztahů a pochválil Stoibera za to, že Bavorsko jako první spolková země předložilo vyrovnaný rozpočet. Podotknul, že pro Rusko je Bavorsko a jeho společnosti spolehlivým hospodářským partnerem.¹⁹⁵ Odcházející bavorský premiér a jeho manželka pak byli pozváni na večeři na Putinovu daču u Moskvy. Na střešní terase hotelu Ritz-Carlton byla připravena recepce s výhledem na Rudé náměstí. Při odchodu z funkce Stoiber podotýkal, že některé aspekty politiky v Rusku také kritizoval, bylo však dle něj třeba uznat, že Putin po chaosu vlády Jelcina přinesl zemi pořádek a stabilitu. Stoiber také

---

¹⁹¹ Sebastian Fischer, „Sicherheitskonferenz in München. Putin schockt die Europäer“, *Der Spiegel*, 10. února 2007, <https://www.spiegel.de/politik/ausland/sicherheitskonferenz-in-muenchen-putin-schockt-die-europaeer-a-465634.html> (staženo 30. května 2023).

¹⁹² Stoiber, *Weil die Welt sich ändert*, 217.

¹⁹³ Ulrich Hagemann a Fabian Mader, „Wie Wirtschaft und Politik in die Russland-Falle schlitterten“, *Bayerischer Rundfunk*, 2. května 2022, <https://www.br.de/fernsehen/das-erste/sendungen/report-muenchen/videos-und-manuskripte/russland-politik-wirtschaft100.html> (staženo 22. května 2023).

¹⁹⁴ Stoiber, *Weil die Welt sich ändert*, 217.

¹⁹⁵ „Stoiber lobt Putin, Putin lobt Stoiber“, *Der Spiegel*, 5. července 2007, <https://www.spiegel.de/politik/deutschland/russland-besuch-stoiber-lobt-putin-putin-lobt-stoiber-a-492624.html> (staženo 22. května 2023).

rozhořčeně odmítal dotazy médií, zda se nenechal Putinovou politikou instrumentalizovat.¹⁹⁶ Leitmotiv jeho projevu do médií zněl, že se s Putinem Rusko znovu stalo faktorem mezinárodní politiky a je třeba mu dát čas na demokratický vývoj. S nadšením poukazoval na příležitost pro německé hospodářství v Rusku, které pro Německo představuje strategického partnera.¹⁹⁷ Argumentační linie podpory bavorsko-ruských vztahů se od druhé poloviny 90. let tak v tomto období nijak nezměnila.

Osobní vazby mezi Putinem a Stoiberem pokračovaly i po Stoiberově odchodu z pozice bavorského premiéra, jak sám zmiňuje ve svých pamětech. Putin mu opakovaně vysvětloval své postoje k NATO a Evropě, přičemž měl ruský prezident dle Stoibera pro obojí i přes různé konfrontace pochopení. Stoiber pak v knize jedním dechem podotýká, že mu stejně tak on vysvětloval svůj názor na vývoj v Rusku. Tento aspekt svého působení pak zakončuje tím, že dnes (v roce 2012, kdy jeho memoáry vyšly) by už k vývoji v Rusku nebyl tak optimistický jako kdysi.¹⁹⁸ Ani to mu však nezabraňovalo nadále s Putinem udržovat styk a blízké vztahy dokonce využít o několik let později pro organizování schůzek s ruským prezidentem a tehdejším bavorským premiérem Horstem Seehoferem.

Seehofer, nastupující do úřadu bavorského premiéra v roce 2008, byl na začátku svého volebního období kritizován za své zahraniční aktivity kvůli nedostatku zkušeností. Na to reagoval například výrokem v roce 2012, že zahraničních cest podniká více než všichni jeho předchůdci. Seehofer se snažil o to, že se zahraniční politika stane znovu doménou křesťanských sociálních demokratů. Rád poukazoval na to, že Bavorsko a CSU má ambice, které přesahují hranice spolkové země, v níž vládne:

„Zahraniční politika je vlastně věcí spolkové vlády. Ale já jsem v té šťastné pozici, že žádný bavorský předseda vlády se tohoto pravidla nedržel.“¹⁹⁹

V roce 2011 uskutečnil Seehofer svoji první cestu do Moskvy, kde se setkal s Putinem (v té době premiérem, nikoliv prezidentem). Seehofera do Ruska doprovázeli zástupci vrcholného byznysu spolu s ministrem hospodářství, kteří se v hlavním ruském městě setkali nejen s ruským ministrem energetiky, průmyslu, ale i náměstkem státní jaderné korporace

---

¹⁹⁶ Margaret Heckel, „Stoiber triumphiert in Moskau“, *Berliner Morgenpost*, 8. července 2007, <https://www.morgenpost.de/printarchiv/politik/article103242110/Stoiber-triumphiert-in-Moskau.html> (staženo 22. května 2023).

¹⁹⁷ Peter Fahrenholz, „Stoiber in Moskau. Liebe und Hiebe“, *Süddeutsche Zeitung*, 19. května 2010, <https://www.sueddeutsche.de/bayern/stoiber-in-moskau-liebe-und-hiebe-1.893032> (staženo 22. května 2023).

¹⁹⁸ Stoiber, *Weil die Welt sich ändert*, 217.

¹⁹⁹ Peter Müller, *Der Machtkampf. Seehofer und die Zukunft der CSU* (München: Deutsche Verlags-Anstalt, 2016), 272.

Rosatom.²⁰⁰ Kromě Putinovy chvály Stoibera a bavorského automobilového průmyslu se stalo hlavním tématem to, že se Bavorsko chtělo stát vůdčí silou pro odchod od jaderné energie mezi spolkovými zeměmi.²⁰¹ Seehofer prohlašoval, že chce podporovat energetické partnerství mezi Německem a Ruskem,²⁰² čímž dal první podnět pro to, aby se Bavorsko začalo stávat na ruském plynu ještě více závislé.

Jak upozorňovala německá média, Seehofer věřil, že prosazením rozhodnutí strany o postupném ukončení jaderné energetiky konečně našel své dlouho hledané téma, jež mu přinese politické body (chybějící hlasy CSU dle něj byly u ekologicky smýšlejících mladých lidí, obyvatel měst a žen). Během cesty do Moskvy tak dokonce představil Margarete Bauseovou, vedoucí frakce strany Zelených v Bavorsku, jako svou možnou budoucí koaliční partnerku.²⁰³ Energetická závislost na Rusku a její spojitost s bavorsko-ruskými vztahy je více rozebrána v ekonomické části práce.

***

Závěrem lze říct, že Streibl a jeho následovníci se od Strauße lišili, přestože se na něj odvolávali. Strauß si i na konci svého života uchovával pragmatický kurz a narativní linii, že by SSSR Bavorsko sice pomáhat mělo, ale nemělo by vidět Gorbačovovy reformy západníma očima. Se Streiblem a hlavně Stoiberem však začala apologie ruské strany, bližší politické vztahy a narativní linie, že se musí dát ruským reformám čas. Tento přístup podporovalo rozšíření spolupráce v oblasti vzdělávání, bezpečnosti a kultury v 90. a nultých letech, a také vyzdvihování tradičně blízkých bavorsko-ruských vztahů na rétorické úrovni. V tomto období můžeme sledovat první Putinovy snahy navázat vztah s bavorskými premiéry, k nimž ruská strana při zahraničních návštěvách někdy přistupovala dle protokolu přívětivěji, než by se u regionálního politika očekávalo. Na tom lze pozorovat nejen ruskou snahu udržovat blízké vztahy s jednou z ekonomicky nejsilnějších spolkových zemí, ale také Putinovo předcházení si ambiciózních regionálních politiků. Od 90. let se tak bavorsko-ruské vztahy rozvinuly od ekonomické pragmatičnosti k blízkosti vrcholných politických představitelů, kteří se odvolávali na tradiční kulturní spojitosti.

---

²⁰⁰ Carsten Hofer, „Gas fördert die Freundschaft: Seehofer bei Putin“, *Merkur*, 13. dubna 2011, <https://www.merkur.de/politik/seehofer-trifft-putin-zr-1202956.html> (staženo 23. května 2023).

²⁰¹ Patrick Guyton, „Die CSU will die Speerspitze des Atomausstiegs sein“, *Die Zeit*, 20. května 2011, <https://www.zeit.de/politik/deutschland/2011-05/seehofer-soeder-atomausstieg-csu/komplettansicht> (staženo 23. května 2023).

²⁰² Hofer, „Gas fördert die Freundschaft: Seehofer bei Putin“.

²⁰³ Guyton, „Die CSU will die Speerspitze des Atomausstiegs sein“.

3 Bavorsko-ruské vztahy po anexi Krymu (2014–2022)

Třetí kapitola práce se věnuje bavorsko-ruským vztahům v klíčovém období od anexe Krymu roku 2014 do začátku ruské invaze na Ukrajinu v roce 2022. Nejprve jsou představeny normativní, kognitivní, zájmové a institucionální faktory bavorské politiky vůči Rusku, načež následují dvě podkapitoly. První z nich tematizuje politicko-rétorickou úroveň bavorsko-ruských vztahů, druhá pak úroveň ekonomickou.

3.1 Normativní, kognitivní, zájmové a institucionální faktory bavorské politiky vůči Rusku

Základem normativního rámce je pro Bavorsko stejně jako pro SRN Základní zákon, který rámuje právní základy pro zahraniční politiku, tedy ustanovení týkající se jejího procesního uspořádání. Jedná se o normy, které stanovují rámec, ve kterém se mají jednotliví aktéři při utváření německé zahraniční politiky pohybovat, a určují cíle, o které je třeba usilovat. Německo a s ním i jeho spolkové země by se měly v zahraniční politice vyznačovat ochotou k otevřenému, kooperativnímu internacionalismu a měly by dbát na dodržování lidských práv.²⁰⁴

Vztahem k Rusku rozvíjí Bavorsko své politické, kulturní a ekonomické zájmy. Především ty ekonomické sehrávají důležitou roli. Normativní rámec daný Základním zákonem umožňuje spolkovým zemím jednat jako samostatní aktéři, kteří vystupují při prosazování svých ekonomických zájmů, v zahraničních vzdělávacích a kulturních činnostech či během zahraničních návštěv zemských politiků.

Vůči Rusku Bavorsko uplatňovalo svou dlouhodobou zahraničně-politickou linii podporující státy procházející transformací. Bavorsko se chce podílet na procesech změn, které by měly probíhat mírově a stabilně, tak aby se partnerské země staly pro Bavorsko regiony, v nichž bude moct rozšiřovat své exportní možnosti. Jak již bylo výše naznačeno, Bavorsko vnímá ve vztahu k Rusku sebe samo coby prostředníka a stavitele mostů mezi Západem a Východem.²⁰⁵

V bavorsko-ruském vztahu se dlouhodobě projevovala stejná tradiční hospodářská komplementarita jako se objevovala na spolkové úrovni německo-ruských vztahů, tedy symbióza mezi producentem (Bavorskem a jeho exportem taženou ekonomikou) a Ruskem

---

²⁰⁴ Veselá, „Normativní a institucionální rámec tvorby německé zahraniční politiky“, 221.

²⁰⁵ Hans Mayer, „Die Beziehungen Bayerns zu Ländern und Staaten Mittel-, Ost- und Südosteuropas“, *Jahrbuch des Föderalismus* 6 (2005): 595–596.

(coby vývozcem surovin). Tato vzájemná komplementarita sázela také na propojení bezpečnostní úrovně.²⁰⁶ Stejně jako politici na spolkové úrovni, tak i ti bavorští vycházeli z axiomu, že bez kooperativního Ruska nelze zajistit dlouhodobou evropskou bezpečnost. Tato linie se v narativu bavorských vrcholných politiků opakovala i po anexi Krymu, společně s potřebou vedení dialogu a varování před blokovým myšlením.

V bavorsko-ruském vztahu tak hraje prim hospodářský pragmatismus rámovaný kulturní blízkostí. Ta vychází z historických vztahů a dlouhodobě pěstované zahraničněpolitické kultury. Jak ukázala historická část práce, bavorsko-ruský vztah je v moderní historii silně ovlivněn vývojem po druhé světové válce, především v 60. a 70. letech. Po budování ropovodu, jenž pomohl semi-agrární Bavorsko modernizovat a rozvinout ekonomiku do dnešního stavu, začal Svobodný stát vnímat Rusko jako partnera, jemuž výměnou za suroviny bude dodávat výrobky a technologie. Tento postup nevyjadřoval pouze bezprostřední hospodářský zájem, ale odpovídal také celoněmecké snaze Rusko modernizovat a přibližovat jej Evropě nejen zájmy, ale i hodnotami.²⁰⁷ Jak na konci roku 2021 upozornila tehdejší ředitelka bavorského zastoupení v Moskvě Schleicherová – Bavoři si přisuzují jisté sebevědomí a chtějí tak určovat vlastní akcenty i v zahraničních aktivitách v Rusku, především pravidelnými politickými návštěvami a osobními setkáními. Dáno je to nejen hospodářskou silou spolkové země, ale také dobrou pověstí značky „Made in Bavaria“. Bavorsko tak dle Schleicherové hrálo klíčovou roli při utváření obrazu Německa v zahraničí.²⁰⁸

V případě Bavorska je proklamovaný blízký vztah s Ruskem umocněn jeho sebevnímáním jako prostředníka a stavitele mostů mezi Východem a Západem. Často se také nejedná pouze o sebevnímání, ale i o sebestylizaci jednotlivých bavorských vrcholných politiků, jíž ospravedlňují své jednání. Konkrétním příkladem v moderních vztazích může být odvolávání se bavorských politiků na zmíněnou Straußovu návštěvu Moskvy v roce 1987.²⁰⁹

Jak bylo popsáno v teoretické kapitole, vztahy Bavorska k Rusku se rozvíjely na několika úrovních. Některé z nich jsou dány legislativním rámcem vycházejícím ze

---

²⁰⁶ Handl. *Německo v čele Evropy*. 326–327.

²⁰⁷ Ibid.

²⁰⁸ Thomas Fritz Maier, „Bayern in Russland: Repräsentantin Claudia Schleicher im Interview“, *Moskauer Deutsche Zeitung*, 28. listopadu 2021, <https://mdz-moskau.eu/bayern-in-russland-repraesentantin-claudia-schleicher-im-interview/> (staženo 27. května 2023).

²⁰⁹ Reinhard Bingener, „Politischer Aschermittwoch der CSU. Mit Franz Josef Strauß Richtung Moskau“, *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 5. března 2014, <https://www.faz.net/aktuell/politik/inland/politischer-aschermittwoch-der-csu-mit-franz-josef-strauss-richtung-moskau-12832743.html> (staženo 25. března 2023).

spolkového uspořádání, jako jsou návštěvy bavorského premiéra, jednotlivých zemských ministrů, popř. delegací sdružující obchodní a byznysové kontakty. Ve srovnání s jinými spolkovými zeměmi se Bavorsko těšilo v Rusku větší pozornosti při svých návštěvách – ať už se jednalo o jejich četnost či přívětivější protokolární pocty, jichž se bavorským ministrům při návštěvách Moskvy dostalo. Svobodný stát Bavorsko a region Moskva pojí regionální partnerství od roku 1991 – iniciátorem byl Edmund Stoiber ještě jako bavorský ministr vnitra. Dalším příkladem takového institucionálního propojení je kulturní instituce MIR, jež se mezi Ruskem a Bavorskem snažila rozšiřovat kulturní vztahy.²¹⁰

Kromě ruského generálního konzulátu v Mnichově, jehož činnost byla znovuobnovena v roce 1987, a honorárního konzulátu v Norimberku fungovalo v Moskvě Bavorské zahraniční zastoupení, jež bylo součástí celé sítě institucí podléhajících ministerstvu hospodářství. Bavorským podnikatelům bylo v Moskvě k dispozici pro otevírání nových exportních trhů od roku 1995 do začátku války na Ukrajině v roce 2022, kdy bylo uzavřeno. Zrušena byla dokonce i webová stránka zastoupení, přístup k informacím o její činnosti ve zkoumaném období je tak bohužel omezený.²¹¹ Ve spolupráci s Německo-ruskou obchodní komorou, ruskými úřady a dalšími institucemi pomáhali zástupci bavorského zastoupení se zprostředkováváním kontaktů. Bavorsko bylo první spolkovou zemí, jež založila své zastoupení v Moskvě. Zahraniční zastoupení propaguje Bavorsko v rámci programu marketingu „Invest in Bavaria“ jako místo vyspělých technologií, přičemž podporuje potenciální investory.²¹² Právě tato bavorská sebestylizace odpovídala tezi tradiční německo-ruské symbiózy a hospodářské komplementarity.

3.2 Politicko-rétorická úroveň bavorsko-ruských vztahů po roce 2014

Tato podkapitola se věnuje politicko-rétorické rovině bavorsko-ruských vztahů. Samotnému bavorskému postoji k jednotlivým problémům předchází stručná analýza náhledu Spolku, aby bylo možné zasadit bavorskou zemskou úroveň do metodologického rámce vymezeného v úvodu.

---

²¹⁰ Pavel Ljadov, „Russland und Bayern“, in *Russische Spuren in Bayern. Portraits, Geschichten, Erinnerungen* (München: MIR e. V., Zentrum russischer Kultur in München, 1997), 7.

²¹¹ Před rokem 2022 dostupné na Repräsentanz des Freistaats Bayern in der Russischen Föderation, Bayerisches Staatsministerium für Wirtschaft, Landesentwicklung und Energie, <https://www.bavariaworldwide.de/de/russland> (staženo 14. září 2023).

²¹² Bayerisches Staatsministerium für Wirtschaft, Landesentwicklung und Energie et al., eds., *Bayern und Russland. 25 Jahre Erfolg. 1995–2020* (Berlin: OWC-Verlag für Außenwirtschaft GmbH, 2020), 3, https://www.bavariaworldwide.de/fileadmin/user_upload/ausland_asien_russland/Dokumente/OWC_25_Jahre_Bayern_in_Russland_2020.pdf (staženo 14. září 2023).

3.2.1 Postoj Spolku po anexi Krymu: conflict-management a sankce

Spolková vláda CDU/CSU a SPD pod vedením Angely Merkelové měla ve své koaliční smlouvě z roku 2013 zakotveno, že se bude snažit o otevřený dialog a širší spolupráci s Ruskem. Jen s ním bylo dle koalice možné zajistit bezpečnost v Evropě a cílem tak bylo pokračovat v partnerství pro modernizaci a podporu občanské společnosti.²¹³ Krize na Ukrajině v roce 2014, následovaná protiprávní anexí Krymu, představovala zlomový předěl. Odsouzení ruského jednání přicházelo ze všech koutů světa a jak zdůraznil tehdejší vysoký úředník britského ministerstva zahraničí – byla to doba, kdy se političtí vůdci museli znovu naučit, jak se dělá geopolitika.²¹⁴ Od počátku se předpokládalo, že to bude Německo, jež bude hrát klíčovou roli při vyjednávání s Ruskem, kvůli tradičním dlouholetým a blízkým vztahům. *New Yorker* se domníval, že nikdo kromě Merkelové není schopen se jednání s Ruskem ujmout.²¹⁵

Spolková vláda se snažila vzniklou krizi řešit dvěma způsoby. Prvním z nich bylo zavedení ekonomických sankcí na Rusko, jež uvalila EU spolu se skupinou G7 a mnoha dalšími zeměmi. Přestože na začátku se snažil tehdejší ministr zahraničních věcí Frank-Walter Steinmeier (SPD) proces zpomalit, rozhodujícím momentem bylo sestřelení letadla MH17 proruskými separatisty. Mezi opatření byla zařazena také omezení exportu.²¹⁶ Reakce spolkové vlády na anexi tak byla jiná, než mnozí vzhledem k německo-ruským vztahům a jejich opěvované blízkosti a tradici předpokládali. Spolková vláda neochvějně trvala na uvalení ekonomických sankcí, na rozdíl např. od Rakouska nebo Kypru.²¹⁷ Ekonomické sankce byly v průběhu pravidelně obnovovány a prodlužovány.²¹⁸ Svůj postoj k uvalení sankcí a anexi dala Merkelová jasně najevo ve svém projevu v březnu roku 2014:

---

²¹³ *Deutschlands Zukunft gestalten. Koalitionsvertrag zwischen CDU, CSU und SPD*, 18. Legislaturperiode (Berlin: CDU Deutschlands, CSU-Landesleitung, SPD, 2013), 118, <https://archiv.cdu.de/sites/default/files/media/dokumente/koalitionsvertrag.pdf> (staženo 14. září 2023).

²¹⁴ Wright, „No Longer the Elephant Outside the Room“, 479.

²¹⁵ „Wer sagt es Putin? – Merkels Rolle im Krim-Konflikt“, *Reuters*, 4. března 2014, <https://www.reuters.com/article/ukraine-russland-merkel-idDEBEEA2304920140304> (staženo 14. září 2023).

²¹⁶ „Deutschland und die Russische Föderation: bilaterale Beziehungen“, Auswertiges Amt, naposledy upravené 6. října 2023, <https://www.auswaertiges-amt.de/de/service/laender/russischefoederation-node/bilaterale-beziehungen/201542> (staženo 14. září 2023).

²¹⁷ Handl, „Entfremdung und Kooperation“, 56–57.

²¹⁸ „Russland: EU verlängert Wirtschaftssanktionen um sechs Monate“, Rat der EU, Pressemitteilung, 19. prosince 2016, <https://www.consilium.europa.eu/de/press/press-releases/2016/12/19/sanctions-russia/> (staženo 15. září 2023); a Aurélie Bros, Tatiana Mitrova a Kirsten Westphal, *German-Russian Gas Relations. A Special Relationship in Troubled Waters* (Berlin: SWP Berlin, 2017), https://www.swp-berlin.org/publications/products/research_papers/2017RP13_wep_EtAl.pdf (staženo 15. září 2023).

„Říkáme, že 21. století je pokrokové, protože evropské konflikty už neřešíme vojenskou silou. Ale musíte se ptát: co se stane, když se tak stane? Uděláte za tím tlustou čáru a půjdete dál? Jakou máme páku? Nemůžete prostě pokračovat jako obvykle.“²¹⁹

Německá spolková vláda rovněž odsoudila roli Ruska v kybernetických útocích na spolkový sněm a pokusy o hybridní ovlivňování. Každoroční německo-ruské bilaterální mezivládní konzultace byly od roku 2014 pozastaveny.²²⁰

Druhým postupem, o který se spolková vláda v rámci conflict-managementu snažila, bylo zaujetí role mediátora při vyjednání minských dohod. Po eskalaci konfliktu na východě Ukrajiny v létě 2014 začala jednání o řešení konfliktu, která vedli představitelé Ukrajiny, Ruska, Německa a Francie v Normandii v červnu 2014, známá jako tzv. normandský formát. Minské dohody byly uzavřeny třístrannou skupinou složenou z Ukrajiny, Ruska a Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE).²²¹ Podmínky Minsku I ze září 2014 se týkaly mnoha otázek, včetně záruky okamžitého příměří, jeho monitorování ze strany OBSE a také decentralizace na Ukrajině, např. zákona o zvláštním statusu sporných území, stažení těžkých zbraní, vytvoření bezpečnostní zóny podél ukrajinsko-ruské hranice a jejího monitorování ze strany OBSE a dalších podmínek.²²² Protože však podmínky Minské dohody nebyly plněny, pokračovala jednání, která vedla k uzavření Minské dohody II.

Anexe Krymu postupně vedla k přehodnocení německé politiky vůči Rusku. Změna paradigmatu to byla však jen částečná. I když dlouholetý optimismus ekonomických záměrů tváří v tvář bezpečnostním obavám vprchal, přetrvávala shoda na přístupu vzájemné závislosti, podle kterého je Rusko stále partnerem pro spolupráci v konfliktech, jako je Ukrajina, Sýrie, Írán a Libye, a také v otázkách udržitelné environmentální a energetické politiky.²²³ Přestože si Merkelová již v minulosti o Rusku nečinila iluze, byl pro ni rok 2014 přelomem a šokem. Nadále však sázela na diplomacii a roli interdependence.

---

²¹⁹ Andreas Rinke, „The Evolution of Angela Merkel’s Foreign Policy“, *Internationale Politik Quarterly*, 18. května 2021, <https://ip-quarterly.com/en/evolution-angela-merkels-foreign-policy> (staženo 15. září 2023).

²²⁰ „Deutschland und die Russische Föderation: bilaterale Beziehungen“.

²²¹ Heiko Pleines, „Analyse: Die Umsetzung der Minsker Vereinbarungen: Was ist möglich?“, Bundeszentrale für Politische Bildung, 14. února 2022, <https://www.bpb.de/themen/europa/ukraine-analysen/nr-261/346854/analyse-die-umsetzung-der-minsker-vereinbarungen-was-ist-moeglich/> (staženo 15. září 2023).

²²² „Die Minsker Vereinbarungen zum Ostukraine-Konflikt“, Ausarbeitung, Deutscher Bundestag, naposledy upravené 5. ledna 2022, <https://www.bundestag.de/resource/blob/880828/23b6372347d72f843cb197002f229887/WD-2-081-21-pdf-data.pdf> (staženo 15. září 2023).

²²³ Andreas Heinemann-Grüder, „Russland-Politik in der Ära Merkel“, *SIRIUS – Zeitschrift für Strategische Analysen* 6, č. 4 (2022), <https://www.degruyter.com/document/doi/10.1515/sirius-2022-4002/html> (staženo 15. září 2023).

V roce 2015 se začalo diskutovat o projektu plynovodu Nord Stream 2, jenž měl vést z Ruska do severního Německa a který byl od počátku doprovázen kontroverzemi. Na jeho výstavbě se německá politická sféra v celé šíři neshodovala. Kancléřka Merkelová společně s ministrem hospodářství Gabrielem (SPD) a většinou koalice výstavbu projektu podporovala s argumentací, že plynovod je v německém zájmu. I v rámci CDU a SPD se však řada čelních politiků proti Nord Streamu 2 ohrazovala a s nimi i představitelé opozice v čele se stranou Zelených. Přesto však Německo v evropském kontextu platilo za největšího zastávce projektu a Merkelová opakovaně zdůvodňovala svou podporu tím, že se jedná o komerční projekt ekonomických subjektů zapojených do obchodu s plynem.²²⁴

Proti Nord Streamu 2 ostře vystupovalo nejen Polsko a další země středovýchodní Evropy, ale především aktéři z transatlantického společenství. Odpor vůči plynovodu byl jedním ze základů zahraniční politiky Obamovy i Trumpovy administrativy a jednoznačnou reakcí na ruskou anexi Krymu – a tedy i na to, že Rusko využívá plyn jako nátlakový nástroj v Evropě. Až v roce 2021 nový prezident Biden upustil z tvrdé linie svých předchůdců, což bylo v médiích indikováno jako politické vítězství Merkelové.²²⁵

Kritikové dlouhodobě poukazovali na to, že výstavba nového plynovodu odporovala realitě probíhající války na Ukrajině a uvalených sankcí na Rusko. Sedm premiérů předložilo Evropské komisi dopis, v němž požadovali zrušení projektu, protože by pro Německo a Evropu znamenal další závislost na ruském plynu.²²⁶ Rozhodnutím podporovat plynovod Nord Stream 2 německá politika velkou měrou přispěla ke strategické zranitelnosti Ukrajiny.²²⁷

Po změně vlády v roce 2021 zůstával Nord Stream 2 stále kontroverzním tématem. Nová ministryně zahraničních věcí Baerbocková ze strany Zelených, jež dlouhodobě vystupovala proti výstavbě plynovodu, zároveň musela balancovat v koalici, jejíž nejsilnější člen SPD byl vůči projektu výrazně vstřícnější.²²⁸ Situace se změnila až se začátkem ruské invaze v únoru 2022.

---

²²⁴ Severin Fischer, „Nord Stream 2: Trust in Europe“, *Policy Perspectives* 4, č. 4 (březen 2016): 2, <https://www.research-collection.ethz.ch/bitstream/handle/20.500.11850/118248/1/eth-49432-01.pdf> (staženo 15. září 2023).

²²⁵ Kiron Skinner, „Biden’s Surrender to Merkel on Nord Stream 2“, *Foreign Policy*, 26. července 2021, <https://foreignpolicy.com/2021/07/26/biden-merkel-putin-nord-stream-2-gas-pipeline-germany-russia-ukraine-geopolitics-central-eastern-europe/> (staženo 16. září 2023).

²²⁶ Fischer, „Nord Stream 2: Trust in Europe“, 2.

²²⁷ Heinemann-Grüder, „Russland-Politik in der Ära Merkel“.

²²⁸ Louis Westendarp, „German green leader Baerbock opposes Nord Stream 2 permit, calls out Russian ‚blackmail‘“, *Politico*, 20. října 2021, <https://www.politico.eu/article/baerbock-against-operating-permit-for-nord-stream-2/> (staženo 16. září 2023).

3.2.2 Bavorsko a vztah k Rusku po anexi Krymu

Bavorská vláda na rozdíl od té spolkové ve svém prohlášení z roku 2013 výslovně rozvíjení vztahů s Ruskem nezmiňuje,²²⁹ stejně tak ani volební program CSU z téhož roku. Důraz byl v oblasti zahraničních vztahů kladen na subsidiaritu a bavorské vymezování se proti centrálnímu rozhodování z Bruselu a Berlína.²³⁰ S ostatními spolkovými zeměmi vydalo Bavorsko 20. března 2014 prohlášení, které odsuzovalo anexi Krymu a jímž chtěli ministři pro evropské záležitosti jednotlivých spolkových zemí vyjádřit solidaritu Ukrajině. Bavorská ministryně pro evropské záležitosti Beata Merková (CSU) v tiskové zprávě vyjádřila vděčnost za jednoznačnou formulaci bez „jakýchkoli ‚kdyby‘ a ‚ale‘, která odsoudila Putinovo jednání.“ Vyzývala také k jednotnému postoji v rámci EU vůči Rusku s cílem najít diplomatické a mírové řešení konfliktu.²³¹ V zemském sněmu tematizovala Merková anexi Krymu o necelé dva týdny později pár větami na okraj vládního prohlášení, v němž především oslavovala ekonomická pozitiva evropského trhu a upozorňovala na centrální rozhodování Bruselu před blížícími se volbami do evropského parlamentu:

„Rusko v rozporu s mezinárodním právem během několika dní anektovalo Krym. Evropa reagovala rychle a jednotně. Krok vpřed, pokud si vzpomeneme na reakci na povstání v Libyi! [...] Pokud chceme, aby se Rusko vrátilo k jednacímu stolu, potřebujeme silnou EU.“²³²

Nedostatečné vyjádření bavorské ministryně k anexi Krymu, ale také k zahraničním otázkám celkově kritizoval vedoucí opoziční SPD Rinderspacher, dle nějž bavorská CSU nepředstavovala silný proevropský hlas. Napadal to, že zatímco dvě hodiny letu od Mnichova eskaluje násilí a svět čelí nové studené válce, ministryně Merková projevuje zdrženlivost, kterou lze dokonce nazvat spíše mlčením. Vymezoval se vůči tomu, že

---

²²⁹ „Ministerpräsident Seehofer gibt Regierungserklärung ab: ‚Bayern. Die Zukunft.‘ / Vier große Zukunftsaufgaben bis 2018: Zunehmende Internationalisierung, digitale Revolution, demografische Entwicklung und kulturelle Auswirkungen“, Bayerische Staatsregierung, 12. listopadu 2013, <https://www.bayern.de/ministerpraesident-seehofer-gibt-regierungserklaerung-ab-bayern-die-zukunft-vier-grosse-zukunftsaufgaben-bis-2018-zunehmende-internationalisierung-digitale-revolution-demogra/> (staženo 16. září 2023).

²³⁰ „Regierungsprogramm der CSU 2013–2018. Der Bayernplan 2013–2018“, CSU, <https://www.csu.de/politik/beschluesse/der-bayernplan-2013-2018/> (staženo 16. září 2023).

²³¹ „Merk: ‚Geschlossene Haltung der LänderEuropaminister zur Ukraine / Europaministerkonferenz verurteilt Annektierung der Krim““, Bayerische Staatsregierung, 20. března 2014, <https://www.bayern.de/merk-geschlossene-haltung-der-laender-europaminister-zur-ukraine-europaministerkonferenz-verurteilt-annektierung-der-krim/?seite=5058> (staženo 16. září 2023).

²³² Plenarprotokoll 17/14 v. 03.04.2014, Bayerischer Landtag, 17. Wahlperiode, 14. Sitzung am Donnerstag, dem 3. April 2014, in München, s. 764.

ministrýně se nad rámec společného usnesení německých ministrů pro evropské záležitosti nevyjádřila k tématu války a míru v Evropě.²³³ V tiskových zprávách bavorského státního kancléřství se skutečně k anexi Krymu kromě společného prohlášení německých spolkových zemí bavorští ministři nevyjadřovali. Až na konci roku 2014 uskutečnila Merkelová zahraniční cestu do Kyjeva, kterou Bavorsko rámovalo tak, že stojí na straně mezinárodního práva, a tudíž i Ukrajiny.²³⁴

Téma anexe Krymu tak bylo v bavorském zemském sněmu diskutováno však spíše minimálně a v případě, že tomu tak bylo, tak spíše v kontextu evropské bezpečnosti, která sklouzla do tématu ekonomické interdependence související s energetickou krizí.²³⁵ S postupem času se také začal na zemské úrovni objevovat vliv embarga na Rusko na bavorské zemědělství, především na produkci mléka. Téma konfliktu na Ukrajině bylo okrajovým také proto, že v letech 2015 a 2016 se v zemském sněmu v Mnichově stala hlavním tématem uprchlická krize a s ní související žádosti o azyl,²³⁶ jež se staly vnitrostranickou rozbuškou ve frakci CDU/CSU.

3.2.2.1 Postoj CSU k anexi Krymu

Na tradičním politickém předvolebním setkání CSU, tzv. „Aschermittwoch“ v březnu 2014, politici neustále odkazovali na konflikt mezi Ukrajinou a Ruskem. Tehdejší bavorský premiér Horst Seehofer prohlásil, že v této situaci pomůže pouze střízlivost a diplomacie, a místopředseda strany Peter Gauweiler pronesl projev, který se dostal na titulní stránky novin, v němž apeloval, aby Rusko nebylo izolováno – třebaže CSU podporuje partnerství s Ukrajinou, on sám zároveň zastával názor, že je Rusko součástí Evropy. Odvolával se přitom na Strauße, jeho tradiční politiku vůči Rusku a „moudrost“, se kterou tehdejší bavorský předseda vlády hledal možnosti dialogu s Moskvou.²³⁷

---

²³³ Ibid., 785.

²³⁴ „Europaministerin Beate Merk reist zu politischen Gesprächen nach Kiew / Klares Signal: ‚Bayern steht auf der Seite des internationalen Rechts und damit an der Seite der Ukraine‘ / Meinungs austausch auch mit Kiewer Bürgermeister Vitali Klitschko“, Bayerische Staatsregierung, 10. prosince 2014, <https://www.bayern.de/europaministerin-beate-merk-reist-zu-politischen-gespraechen-nach-kiew-klares-signal-bayern-steht-auf-der-seite-des-internationalen-rechts-und-damit-an-der-seite-der-ukraine-mei/?seite=5058> (staženo 17. září 2023).

²³⁵ Plenarprotokoll 17/17 v. 15.05.2014, Bayerischer Landtag, 17. Wahlperiode, 17. Sitzung am Donnerstag, dem 15. Mai 2014, in München, s. 1064; a také Plenarprotokoll 17/27 v. 23.10.2014, Bayerischer Landtag, 17. Wahlperiode, 27. Sitzung am Donnerstag, dem 23. Oktober 2014, in München, s. 1895.

²³⁶ Plenarprotokoll 17/26 v. 15.10.2014, Bayerischer Landtag, 17. Wahlperiode, 26. Sitzung am Mittwoch, dem 15. Oktober 2014, in München, s. 1791.

²³⁷ „Politischer Aschermittwoch. Keine Witze über die Krim-Krise“, *Deutschlandfunk*, 5. března 2014, <https://www.deutschlandfunk.de/politischer-aschermittwoch-keine-witze-ueber-die-krim-krise-100.html> (staženo 17. září 2023); a Bingener, „Politischer Aschermittwoch der CSU“.

Jeho projev byl kritizován opozicí v bavorském zemském sněmu. Bylo naznačeno, že strana užívá Gauweilera pro získání voličů i z krajního spektra elektorátu.²³⁸ Nutno však dodat, že Gauweilerův projev později kritizovali někteří politici CSU. Dokonce i Stoiber, jinak známý svou blízkostí k Putinovi, se snažil minimalizovat škody způsobené Gauweilerovými výroky, přičemž tvrdil, že nikdo z CSU nesouhlasí s nezákonnou anexí Krymu. Stoiber však vzápětí dodal, že pokud se má najít mírové řešení, měl by člověk pochopit ruský postoj, neboť z historického hlediska Krym patřil 200 let Rusku.²³⁹ Gauweiler kritizoval německo-ruský politický kurz Merkelové (sankce a přítomnost vojsk ve východní části NATO), který označil za nebezpečný „Kraftmeierei“, a že Západ po pádu železné opony Rusko ignoroval.²⁴⁰ Jedná se o narativní linii, kterou lze jasně spojit s Putinovým projevem na Mnichovské bezpečnostní konferenci v roce 2007, kdy ruský prezident prohlásil, že rozšiřování NATO na východ je hrozbou pro ruskou bezpečnost.²⁴¹

CSU se na svém stranickém sjezdu v dubnu 2014 vyjádřila, že je k uvalení sankcí na Rusko skeptická, nicméně bude následovat cestu, kterou zvolila Merkelová. Seehofer poté doplnil, že strana chce Ukrajině pomoci upevnit demokracii a ekonomiku.²⁴² Gauweiler opět vyvolal pozdvižení, když před evropskými volbami v květnu 2014 na předvolebním setkání kritizoval misi OBSE na Ukrajině a hovořil o nepochopení Putina. Když jej pak kancléřka Merkelová s tímto výrokiem konfrontovala, bránil se tím, že jako poslanec spolkového sněmu pouze plní svou povinnost kontrolovat vládu.²⁴³

V září 2014 Gauweiler navštívil Moskvu²⁴⁴ a na zahájení Roku německého jazyka a literatury kritizoval politiku spolkové vlády vůči Rusku. Prohlásil, že sankce považuje za zbabělou politiku jdoucí špatným směrem. Kontroverzní zahraniční návštěva eskalovala,

---

²³⁸ Plenarprotokoll 17/14 v. 03.04.2014, Bayerischer Landtag, 17. Wahlperiode, 14. Sitzung am Donnerstag, dem 3. April 2014, in München, s. 772.

²³⁹ „CSU-Politiker kritisieren Gauweiler“, *Spiegel Politik*, 6. března 2014, <https://www.spiegel.de/politik/deutschland/verhaeltnis-zu-russland-csu-politiker-wettern-gegen-gauweiler-a-957375.html> (staženo 17. září 2023).

²⁴⁰ Arno Luik, „Gauweiler hält deutsche Russland-Politik für gefährlich“, *Stern*, 26. března 2014, <https://www.stern.de/politik/deutschland/stern-interview-gauweiler-haelt-deutsche-russland-politik-fuer-gefaehrlich-3398276.html> (staženo 17. září 2023).

²⁴¹ „Wladimir Putin: Rede auf der Münchner Sicherheitskonferenz 2007“, YouTube, 15. dubna 2022, <https://www.youtube.com/watch?v=pbYDJoR6jwc> (staženo 17. září 2023).

²⁴² „Milizenführer bieten Gefangenen-Austausch an. Ukraine-Live-Blog“, *Die Zeit*, 26. dubna 2014, <https://www.zeit.de/politik/ausland/2014-04/live-blog-ukraine-russland-putin-april-26> (staženo 17. září 2023).

²⁴³ Michael Watzke, „Der ‚schwarze Peter‘ der CSU. Gauweiler im Europawahlkampf“, *Deutschlandfunk*, 8. května 2014, <https://www.deutschlandfunk.de/gauweiler-im-europawahlkampf-der-schwarze-peter-der-csu-100.html> (staženo 17. září 2023).

²⁴⁴ „Gauweiler: Kritik an deutscher Russland-Politik“, *Merkur*, 13. září 2014, <https://www.merkur.de/politik/peter-gauweiler-scharfe-kritik-deutscher-russland-politik-zr-3857388.html> (staženo 17. září 2023).

když chtěl jako předseda podvýboru pro zahraniční kulturní politiku navštívit Krym a předseda spolkového sněmu Lammerh mu cestu zakázal. Gauweiler se tak pouze setkal s vrcholnými ruskými politiky.²⁴⁵ V reakci na Gauweilerovu návštěvu naplánovali politici CSU (A. Dobrindt, G. Müller a Ch. Schmidt), kteří byli součástí spolkové vlády, cestu na Ukrajinu proto, aby vyslali jiný signál o linii stranické zahraniční politiky. Müller se však nechtěl dělit o pozornost s dalšími dvěma politiky, a proto z návštěvy sešlo.²⁴⁶

V postoji k Rusku a anexi Krymu tak už ze začátku konfliktu v CSU nevládl konsenzus, ačkoliv se jednalo spíše o jednotlivce, jako byl Gauweiler – ten v době svých kontroverzních výstupů byl místopředsdou strany. Jak bylo některými opozičními politiky naznačeno při plenárním zasedání, je pravděpodobné, že se strana snažila osobností Gauweilera získat voliče z krajního spektra před evropskými volbami. Strana však ani v postoji k evropské integraci, ani ve svém vztahu k Rusku a anexi Krymu nepůsobila jednotně.

O konzistentním postoji se však nedá hovořit ani v případě jiných stran zastoupených v bavorském zemském sněmu. Po setkání skupiny G7 v bavorském Elmau v polovině roku 2015 se v zemském sněmu rozvíjela debata o nevhodném postupu světových lídrů k Rusku. Předseda bavorské SPD Rinderspacher kritizoval zúčastněné a upozorňoval na to, že Rusko je jako partner potřeba pro řešení globálních výzev:

„Měli bychom využít naše skromné zdroje zde na zemské úrovni i možnosti bavorského zemského sněmu k obnovení rozhovorů s Ruskou federací. Před několika týdny jsem ministryni Aignerové navrhl, abychom pokračovali v udržování dobrých kontaktů a připravili cestu delegace do Moskvy a Petrohradu s cílem přispět k normalizaci a sblížení vlastními bavorskými silami.“²⁴⁷

Pozoruhodný je v tomto případě nejen důraz kladený na zemskou úroveň v zahraničních vztazích k Rusku, ale také nadstranická spolupráce. Rinderspacher totiž následně pozitivně reagoval na to, že ministryně hospodářství a bavorská vicepremiérka Aignerová (CSU) tuto možnou iniciativu sociální demokracie vítala vstřícně. Podotkl, že bavorská SPD stojí na straně CSU, pokud by vláda připravovala odpovídající projekty

---

²⁴⁵ „Gauweiler darf nicht auf die Krim reisen“, *Die Zeit*, 14. září 2014,

<https://www.zeit.de/politik/ausland/2014-09/gauweiler-krim-reiseverbot> (staženo 17. září 2023).

²⁴⁶ Peter Müller, *Der Machtkampf. Seehofer und die Zukunft der CSU* (München: Deutsche Verlags-Anstalt, 2016), 274.

²⁴⁷ Plenarprotokoll 17/46 v. 10.06.2015, Bayerischer Landtag, 17. Wahlperiode, 46. Sitzung am Mittwoch, dem 10. Juni 2015, in München, s. 3816.

bavorsko-ruské spolupráce. Rinderspacher dodal, že je důležité otevírat cesty dialogu na všech politických a společenských úrovních, a nikoliv je blokovat jako skupina G7.²⁴⁸ Snahy o pozitivní vztah k Rusku tak v Bavorsku nepředstavovaly pouze záležitost CSU, ale i její konkurenční SPD. Ta na zemské politicko-rétorické rovině pokračovala v linii celostátního křídla SPD, jež zdůrazňovalo nedostatečný dialog s Ruskem a varovalo před návratem do struktur bipolárního uspořádání Západ-Východ. Na bavorské vládní úrovni pak rusko-bavorské kontakty z ruské strany pokračovaly i přes sankce a embargo skrze osobní návštěvu bývalého ruského ministra zemědělství a tehdejšího guvernéra oblasti Voroněž. Ten navštívil bavorského ministra zemědělství Brunnera v jeho domovském Zachenbergu. Dle Brunnera Bavorsko udržovalo s Ruskem dobré obchodní vztahy i před ukrajinským konfliktem, přičemž se Brunner také vyjádřil, že doufá, že tento konflikt brzy skončí a výměna zboží se vrátí do normálu.²⁴⁹

Setkání G7 v Elmau a absenci Putina jako významného hosta kritizoval také Wilfried Scharnagl, dlouholetý šéfredaktor stranického listu Bayern Kurier.²⁵⁰ Dle Scharnagla by Putinova přítomnost pomohla k tomu, aby byly „překonány těžkosti a dospělo se k novému řádu“. Scharnagl, jenž v tisku bývá označován za „Urgestein der CSU“, tedy za jakousi „prahorninu“ či ideové tvrdé jádro strany, vydal rok po anexi Krymu publikaci pojmenovanou *Am Abgrund: Streitschrift für einen anderen Umgang mit Russland*, jejíž předmluvu napsal Michael Gorbačov a kterou novináři označují za „vynikající propagandu“²⁵¹ a Putinovu apologetiku.²⁵² Scharnagl se v knize odvolává na politickou tradici Strauße ve vztahu k Rusku, kritizuje ekonomické sankce, jež podle něj všem škodí a nejvíc na nich trápí Evropa a především Německo. Kárá Západ za jeho jednostranný přístup k Rusku a pléduje za otevřenou politiku, kterou Německo zastávalo v 90. letech minulého století. Na konci knihy Scharnagl navrhuje řešení, jímž by dle něj mělo být ukončení ekonomických sankcí a uznání Krymu jako součásti Ruské federace, přičemž hlavním

---

²⁴⁸ Ibid.

²⁴⁹ „,Persönliche Kontakte trotz Embargo pflegen“ – Brunner traf russischen Ex-Landwirtschaftsminister“, Bayerische Staatsregierung, 18. srpna 2015, <https://www.bayern.de/persoeliche-kontakte-trotz-embargo-pflegen-brunner-traf-russischen-ex-landwirtschaftsminister/?seite=5058> (staženo 18. září 2023).

²⁵⁰ Barbara Wimmer, „Scharnagl im tz-Interview: ‚Putin müsste wichtiger Gast in Elmau sein‘“, *Tageszeitung*, 22. května 2015, <https://www.tz.de/politik/wilfried-scharnagl-tz-interview-putin-muesste-wichtiger-gast-beim-g7-gipfel-sein-5035750.html> (staženo 18. září 2023).

²⁵¹ Krisztian Simon, „Mit etwas Sekt versteht sich Putin leichter“, *Cicero. Magazin für politische Kultur*, 27. května 2015, <https://www.cicero.de/aussenpolitik/deutsch-russische-beziehungen-mit-etwas-sekt-versteht-sich-putin-leichter/59308> (staženo 18. září 2023).

²⁵² Bingener, *Die Moskau-Connection*, 153.

argumentem pro něj je vyhlášení nezávislosti.²⁵³ To však proběhlo v podmínkách vojenské okupace a pod vedením Kremlu, což už Scharnagl nepřipomíná. Společně se Stoiberem představoval Scharnagl jeden z hlasů, které ideově zastávaly a šířily apologetickou linii, kterou se Putin snažil do diskurzu v Německu a Evropě vnést ve spojení s východním rozšířením NATO již od svého známého proslovu na Mnichovské bezpečnostní konferenci v roce 2007.

3.2.2.2 Sankce, návštěvy Moskvy a údajná Nebenaußenpolitik?

Na konci roku 2014 bavorský premiér Seehofer vytkl spolkovému ministrovi zahraničí Steinmeierovi jeho mírnější postoj vůči Rusku, než jaký zastávala kancléřka. Seehofer prohlásil, že pokud by Steinmeier vedle kancléřky prosazoval vlastní diplomacii, bylo by to krajně nebezpečné.²⁵⁴ Trvalo to však rok a byl to právě Seehofer, kdo začal sklouzávat z linie, kterou razila Merkelová, když naznačil, že je třeba přehodnotit ekonomické sankce uvalené na Rusko. Seehofer sice tvrdil, že situaci na Krymu nerelativizuje, avšak argumentoval tím, že se „v historii mnohokrát stalo, že se člověk při zachování právního postoje přesto snažil vrátit k normální atmosféře diskuse a k rozumným vztahům“.²⁵⁵ Seehofer také oznámil, že v následujícím roce uskuteční dvě návštěvy Ruska, které pomáhal zorganizovat bývalý bavorský premiér Stoiber, jehož s Putinem pojily blízké vztahy. Deník Welt upozorňoval na to, že tlak, aby ekonomické sankce nebyly dále prodlužovány, přichází z bavorského hospodářství, jež se silně odvíjí od exportu země.²⁵⁶

Toto prohlášení přišlo v době zhoršující se vnitropolitické a vnitrostranické situace, v níž se názory CSU a CDU na otázku uprchlické krize rozcházely. Seehofer se tímto tématem na sebe snažil strhnout pozornost – oznámil, že chce s Putinem diskutovat o uprchlické krizi, bezpečnostní situaci a provázání otázky Ukrajiny se sankcemi.²⁵⁷ Tuto argumentační linii podpořila i bavorská ministryně hospodářství Aignerová, jež uvedla, že

---

²⁵³ Wilfried Scharnagl, *Am Abgrund. Streitschrift für einen anderen Umgang mit Russland* (München a Berlin: Keyser Verlag, 2015), 155.

²⁵⁴ „CSU warnt Steinmeier vor Milde gegenüber Putin“, *Die Welt*, 23. listopadu 2014, <https://www.welt.de/politik/deutschland/article134643302/CSU-warnt-Steinmeier-vor-Milde-gegenueber-Putin.html> (staženo 20. září 2023); Holger Schmale, „Kein Dissens in der Putin-Frage“, *Frankfurter Rundschau*, 13. ledna 2019, <https://www.fr.de/politik/kein-dissens-putin-frage-11169861.html> (staženo 20. září 2023).

²⁵⁵ „Seehofer stellt Sanktionen gegen Russland infrage“, *Die Welt*, 18. prosince 2015, <https://www.welt.de/politik/ausland/article150102542/Seehofer-stellt-Sanktionen-gegen-Russland-infrage.html> (staženo 21. září 2023).

²⁵⁶ Ibid.

²⁵⁷ „Seehofer erwägt Ende der Russland-Sanktionen“, *Die Zeit*, 18. prosince 2015, <https://www.zeit.de/politik/ausland/2015-12/ukraine-konflikt-horst-seehofer-sanktionen-russland> (staženo 21. září 2023).

pokud sankce stojí v cestě společnému úsilí v Sýrii, pak řešení konfliktu v Sýrii je prioritou.²⁵⁸ Spor o správný postup vůči Rusku se však objevil i v samotné CSU. Stranický expert na Rusko, místopředseda bavorského zemského sněmu a člen Petrohradského dialogu Bocklet návrh Aignerové na přehodnocení sankcí vůči Rusku odmítl, stejně jako souvislost konfliktu na Ukrajině s krizí v Sýrii.²⁵⁹

Svým novoročním projevem v roce 2016 Seehofer oznámil snahu změnit migrační politiku, k čemuž měly podle bavorského premiéra posloužit zahraniční vztahy, jež dle něj země pěstovala nejen v době krize, ale vždy. Jmenovitě však zmínil pouze jediného zahraničního politika – Vladimira Putina – a znovu upozornil na svou plánovanou cestu do Moskvy.²⁶⁰ Tu podnikl na začátku roku 2016. Zahraniční návštěva byla ostře kritizována médií i opozicí, a to zejména proto, že se bavorský premiér snažil oponovat kancléřce Merkelové v době, kdy vrcholil výše zmíněný konflikt uvnitř frakce CDU/CSU.

Seehofer se při návštěvě, na níž ho doprovázel Stoiber, setkal nejen s Putinem, ale i ruským ministrem hospodářství či starostou Moskvy. Při návštěvě hlavního města také podepsal memorandum o porozumění a spolupráci mezi Bavorskem a Moskvou, čímž chtěl dle svých slov navázat na dlouholeté partnerství regionů a oboustrannou výměnu na úrovních administrativy, obchodu i kultury. Cílem cesty pak dle Seehofera bylo udržovat v časech globálních výzev s Ruskem dialog. Bavorský premiér formuloval tezi, že se řešení globálních výzev bez spolupráce s Ruskou federací neobejde.²⁶¹ Tento případ je příkladnou ukázkou toho, že vrcholní politici CSU využívali zahraniční politiku k tomu, aby posílili bavorskou identitu, s níž strana spojuje svou vlastní existenci a důležitost, a také k tomu, aby u voličů získala kladné body tím, že obhajuje jejich zájmy na globální úrovni.²⁶²

---

²⁵⁸ „CSU-Streit um Russland-Sanktionen“, *Bayerische Staatszeitung*, 29. září 2015, <https://www.bayerische-staatszeitung.de/staatszeitung/politik/detailansicht-politik/artikel/csu-streit-um-russland-sanktionen.html#topPosition> (staženo 21. září 2023).

²⁵⁹ Ibid.

²⁶⁰ „Neujahrsansprache 2016 des Bayerischen Ministerpräsidenten Horst Seehofer“, Bayerische Staatsregierung, 30. prosince 2015, <https://www.bayern.de/neujahrsansprache-2016-des-bayerischen-ministerpraesidenten-horst-seehofer/?seite=5058> (staženo 22. září 2023).

²⁶¹ „Ministerpräsident Seehofer reist nach Moskau / Politische Gespräche mit Staatspräsident Putin und weiteren hochrangigen Regierungsmitgliedern der Russischen Föderation / Unterzeichnung einer Absichtserklärung zur Zusammenarbeit zwischen Bayern und Moskau“, Bayerische Staatsregierung, 3. února 2016, <https://www.bayern.de/terminhinweis-ministerpraesident-seehofer-reist-nach-moskau-politische-gespraechе-mit-staatspraesident-putin-und-weiteren-hochrangigen-regierungsmitgliedern-der-russischen-foederation-unterzeichn/?seite=5058> (staženo 22. září 2023).

²⁶² Kamil Frymark, „The Free State of Bavaria. The End of the CSU’s Sovereign Duchy?“, *OSW Studies*, č. 77 (2019): 26–27, http://aci.pitt.edu/100376/1/Studies_77_State-of-Bavaria_net_0.pdf (staženo 11. září 2022).

V Moskvě Seehofer nazval konflikt na východě Ukrajiny „přestřelkou“²⁶³ a vyzval k ukončení ekonomických sankcí uvalených na Rusko. Postavil se za to, aby sankce byly zrušeny „v dohledné době“. To bylo ovšem v rozporu s plněním minské dohody o příměří pro východní Ukrajinu. Tímto postojem se tak Seehofer postavil proti linii spolkové vlády a neústupnému postoji kancléřky Merkelové, neboť ta zastávala pozici, že teprve jakmile Rusko začne plnit minskou mírovou dohodu, mohou být sankce EU postupně rušeny.²⁶⁴

Seehoferova návštěva Moskvy byla tvrdě kritizována v tuzemských médiích, kde byla některými komentátory jeho cesta nazývána jako akt tzv. „Nebenaußenpolitik“. Kritika přicházela i ze strany opozice – předseda bavorských Zelených Hartmann v zemském sněmu předal Seehoferovi Všeobecnou deklaraci lidských práv v němčině a ruštině.²⁶⁵ Kritika se však na bavorského premiéra snesla i z vlastní frakce – Seehofer byl obviňován z toho, že se nechal Putinem instrumentalizovat. Ani ve frakci však nepanovala shoda na charakteru Seehoferovy zahraniční návštěvy Ruska. Ministr zemědělství Schmidt prohlásil, že Seehoferova návštěva Ruska byla koordinována s kancléřkou, „jak by to mělo být“.²⁶⁶ Člen CDU zaměřující se na zahraniční záležitosti Kiesewetter naopak naznačil, že Seehofer svým způsobem dokonce prosazuje už zmiňovanou „Nebenaußenpolitik“, a upozornil také na to, že bavorský premiér slouží Putinovi k jeho strategickému cíli destabilizovat EU. Objevilo se také tvrzení, že Seehofer a CSU využívají otázku vztahů s Ruskem k získání podpory voličů, kteří se přiklánějí k pravicové straně AfD.²⁶⁷ Tuto politickou strategii ostatně následovala i CDU v Sasku.²⁶⁸ Vyčítáno Seehoferovi bylo, že netematizoval „hybridní falšování informací“ a skryté financování krajně pravicových stran v Německu.²⁶⁹

---

²⁶³ Christina Hebel a Ralf Neukirch, „Der geläuterte Nebendiplomat. Seehofer bei Putin“, *Spiegel Politik*, 16. března 2017, <https://www.spiegel.de/politik/deutschland/horst-seehofer-bei-wladimir-putin-in-moskau-der-gelaeuterte-nebendiplomat-a-1139087.html> (staženo 22. září 2023).

²⁶⁴ „Fortschritte bei Friedensabkommen könnten Sanktionen lockern“, *Die Zeit*, 30. srpna 2016, <https://www.zeit.de/politik/ausland/2016-08/angela-merkel-russland-sanktionen-aufhebung> (staženo 22. září 2023).

²⁶⁵ Christian Deutschländer a Mike Schier, „Bayerns enger Draht nach Osten. Seehofers Russland-Reise“, *Merkur*, 3. února 2016, <https://www.merkur.de/politik/seehofer-russland-putin-bayerns-enger-draht-nach-osten-6090398.html> (staženo 22. září 2023).

²⁶⁶ „Es gibt keinen Nebenaußenminister“. Seehofers Besuch bei Putin“, *Deutschlandfunk*, 3. února 2016, <https://www.deutschlandfunk.de/seehofers-besuch-bei-putin-es-gibt-keinen-100.html> (staženo 22. září 2023).

²⁶⁷ Susanne Lettenbauer, „Bayerns Unternehmer hoffen auf ein Ende der Sanktionen. Seehofer in Moskau“, *Deutschlandfunk*, 3. února 2016, <https://www.deutschlandfunk.de/seehofer-in-moskau-bayerns-unternehmerhoffen-auf-ein-ende-100.html> (staženo 22. září 2023).

²⁶⁸ Claus Christian Malzahn a Nikolaus Doll, „Warum die CDU Kretschmers Russland-Sonderweg duldet“, *Die Welt*, 14. března 2023, <https://www.welt.de/politik/deutschland/plus244288295/Russland-Politik-Kretschmers-raetselhafte-Absetzbewegung.html> (staženo 22. září 2023).

²⁶⁹ Daniela Kuhr, „Warum Seehofers Reise nach Moskau heikel ist“, *Süddeutsche Zeitung*, 31. ledna 2016, <https://www.sueddeutsche.de/bayern/dienstreise-warum-seehofers-reise-nach-moskau-heikel-ist-1.2842785> (staženo 23. září 2023).

Vícepředseda CSU a předseda frakce EVP v Evropském parlamentu Weber sice vyjádřil podporu pro Seehoferovu snahu vrátit se k německo-ruským partnerským vztahům, jasně však podpořil ekonomické sankce, které dle něj Evropa podporuje.²⁷⁰

Přijetí bavorského premiéra v Kremlu se událo ve stejnou dobu, kdy bylo ruskými vojáky bombardováno syrské Aleppo.²⁷¹ Dle Amnesty International zde ruské a syrské vládní jednotky útočily na nemocnice a civilní objekty, což rozpoutalo další uprchlickou vlnu.²⁷² Pro ruská média byla návštěva Seehofera znakem vnitropolitické vzpoury proti Merkelové. Německá média a opozice naopak bavorské angažmá odsoudili, stejně jako zahraniční aktéři. Dva týdny po Seehoferově návštěvě se při příležitosti Mnichovské bezpečnostní konference proti bavorské zahraniční návštěvě Moskvy vymezili senátoři z okolí Johna McCaina. Ti se na protest proti proruskému směřování neúčastnili tradiční večere bavorského premiéra, za což se dle novináře Robina Alexandra mnoho zástupců CSU dokonce stydělo.²⁷³ Bavorští politici v čele se Seehoferem se pravděpodobně domnívali, že přijetí Putinem zdůraznilo význam jejich spolkové země, ruskému vůdci se však skrze využití regionálních německých politiků spíše podařilo ukázat, že Západ je ve svém postupu rozpolcený.²⁷⁴

Na Seehoferovy zahraniční aktivity navázal o půl roku později cestou do Ruska i bavorský státní tajemník pro hospodářství Pschierer spolu s podnikatelskou delegací. Cestu proklamovali za dobrou příležitost, jak poznat nové partnery i přes „aktuální složitou politickou a ekonomickou situaci“.²⁷⁵ Když Seehofer a ministr pro rozvoj Müller podpořili uvolnění ekonomických sankcí vůči Rusku, oba se přidali na stranu Franka-Waltera Steinmeiera a SPD vedené Sigmarem Gabrielem. Argumentovali tím, že sankce se „nesmějí stát trvalým stavem a blokové myšlení již neodpovídá době“ (Západ versus Východ). Strana dokonce vydala prohlášení společně se Spolkem bavorského hospodářství, podle nějž sankce tlačí Rusko do strukturálně započaté hospodářské krize a zejména v Bavorsku lze pocítovat

---

²⁷⁰ Jörg Sigmund, „Weiter Wirbel um Seehofer-Reise“, *Augsburger Allgemeine*, 2. února 2016, <https://www.augsburger-allgemeine.de/politik/Russland-Weiter-Wirbel-um-Seehofer-Reise-id36810442.html> (staženo 23. září 2023).

²⁷¹ Robin Alexander, *Die Getriebenen. Merkel und die Flüchtlingspolitik: Report aus dem Innern der Macht* (München: Siedler, 2017), 184.

²⁷² „Sýrie: Vládní a ruské síly cílí na nemocnice“, Amnesty International, <https://amnesty.cz/zbrane/novinka/2871/syrie-vladni-a-ruske-sily-cili-na-nemocnice> (staženo 23. září 2023).

²⁷³ Alexander, *Die Getriebenen*, 184.

²⁷⁴ Müller, *Der Machtkampf. Seehofer und die Zukunft der CSU*, 276.

²⁷⁵ „Bayerns Wirtschaftsstaatssekretär Franz Josef Pschierer reist mit Wirtschaftsdelegation nach Russland“, Bayerische Staatsregierung, 21. června 2016, <https://www.bayern.de/bayerns-wirtschaftsstaatssekretaer-franz-josef-pschierer-reist-mit-wirtschaftsdelegation-nach-russland/?seite=5058> (staženo 23. září 2023).

jasné hospodářské dopady.²⁷⁶ CSU však ve vztahu k Ruské federaci a uvaleným sankcím nebyla jednotná. S postojem bavorského premiéra i dalšího ministra na spolkové úrovni z téže strany zazníval nesouhlas z více stran. Přední politik CSU zaměřující se na zahraniční záležitosti Hahn zdůrazňoval, že právě kvůli historii by mělo Německo pevně stát na straně Polska a Baltu. Proti Seehoferovi a jeho sankční politice se postavila i vedoucí zemské buňky CSU Hasselfeldtová, dle níž by měly nejdřív být plněny podmínky minské dohody.²⁷⁷ Nejednotný postoj v rámci vnitrostranických struktur a vyhraněné protisankční stanovisko, podpořené hlasy z byznysového světa, ukazuje mimo jiné klíčovou roli podnikatelského lobbyismu. Ten se v případě ekonomických sankcí uvalených na Rusko ještě zintenzivnil i na spolkové úrovni.²⁷⁸

V souvislosti se sankcemi uvalenými na Rusko Seehofer postupem času opakovaně měnil svá prohlášení. Na začátku roku 2017 při další návštěvě ruské metropole podotkl, že sankce by měly být zastaveny ještě téhož roku. Později uvedl, že by k tomu mělo dojít „v průběhu času“.²⁷⁹ Když v roce 2017 Seehofer svou cestu do Moskvy zopakoval, podmínky návštěvy se lišily. Tentokrát Seehofer navštívil Rusko nejen se Stoiberem, ale i s opozicí a celkem šedesátičlennou delegací, zahrnující zástupce z oblasti politiky, médií, byznysu, vědy i zemědělství. Zástupci SPD a Zelených od něj očekávali, že se bude zabývat anexí Krymu, vojenskými akcemi Ruska v Sýrii a oblastí lidských práv – tedy problémovými okruhy, které Seehofer při své předchozí návštěvě u Putina netematizoval.²⁸⁰

Na rozdíl od své první návštěvy Seehofer tentokrát odvolání ekonomických sankcí tematizoval v souvislosti s plněním podmínek minské dohody – tedy v souladu s oficiální pozicí Berlína, kterou předešle svým postojem popíral. Seehofer také opakovaně zdůrazňoval, že jeho návštěvu Moskvy předem odsouhlasila kancléřka i ministr zahraničních věcí. Náhlou změnu v Seehoferově postoji německá média zdůvodňovala blížícími se spolkovými volbami, v nichž chtěl bavorský premiér demonstrovat jednotu CDU/CSU.²⁸¹

---

²⁷⁶ „CSU und vbw: Abbau der Russland-Sanktionen“, CSU, <https://www.csu.de/service/pressemitteilungen/2016/csu-und-vbw-abbau-der-russland-sanktionen/> (staženo 23. září 2023).

²⁷⁷ „CSU fordert Lockerung der Sanktionen gegen Russland“, *Spiegel Politik*, 25. června 2016, <https://www.spiegel.de/spiegel/vorab/russland-csu-fordert-lockerung-der-sanktionen-a-1099575.html> (staženo 23. září 2023).

²⁷⁸ Frymark, „The Free State of Bavaria“, 26.

²⁷⁹ Lisa Schnell, „Russlandreise mit Vorbedingungen der Opposition“, *Süddeutsche Zeitung*, 14. března 2017, <https://www.sueddeutsche.de/bayern/csu-russlandreise-mit-vorbedingungen-der-opposition-1.3417392> (staženo 23. září 2023).

²⁸⁰ Ibid.

²⁸¹ Hebel, „Der geläuterte Nebendiplomat“.

Koherentní linii se spolkovou vládou chtěl Seehofer ukázat i zdůrazňováním, že s kancléřkou a ministrem zahraničí bude sdílet své poznatky, a také tím, že se tentokrát setkal i se zástupci občanské společnosti v Rusku. Snažil se tak bavorské zahraniční vztahy s Ruskem prezentovat jako podporující prvek německé zahraniční politiky, který neprotiřečí, ale doplňuje federální úroveň, proti níž neprotestuje, ale „podporuje ji, jak nejlépe umí.“²⁸²

Návštěvu Seehofera v Moskvě pak Stoiber jako spoluzakladatel Německo-ruského surovinového fóra v proslovu vyzdvihoval jako významný příspěvek k postupnému sblížení, jež je podporováno dialogem o zmírňování sankcí. Výměna surovin podle něj byla i v tomto období výhodná pro obě země, přičemž zdůrazňoval blízké bavorsko-ruské spojení, neboť třetina německých podnikatelů v Moskvě pochází z Bavorska.²⁸³ Ve Stoiberově vystoupení můžeme sledovat dlouhodobou snahu protlačovat do německého veřejného diskurzu narativní linii zastávající postoj, že ekonomické vztahy s Ruskem a prosperita německého, a především bavorského byznysu je důležitější než jednotný evropský postup vůči Rusku. Argumentováno bylo kulturní blízkostí obou národů, politickou tradicí, a především axiomem toho, že ekonomická interdependence zabraňuje konfliktům mezi obchodujícími státy. Tato linie byla zdůrazňována především při Stoiberově srovnávání rozdílného vnímání Ruska a jeho vztahu s baltskými a východoevropskými zeměmi a na druhé straně s Německem. Právě přistoupení východních zemí do EU v roce 2004 podle Stoibera Rusko postavilo do obranné pozice proti Západu, který tak dle něj měl velký podíl na anexi Krymu a ruské proměně.²⁸⁴

Seehoferův odmítavý postoj k sankcím vůči Rusku však ve straně stále zůstával tématem. Např. poslanec za CSU Ramsauer jako předseda Výboru pro hospodářskou spolupráci a rozvoj vystoupil spolu se Sahrou Wagenknechtovou a Dietmarem Bartschem v Domě ruské vědy a kultury na začátku roku 2018 na akci pořádané Die Linke. Podobně jako politici této strany se totiž taktéž stavěl proti sankcím.²⁸⁵

---

²⁸² Ibid.

²⁸³ „Rede von MPr a.D. Dr. Edmund Stoiber beim Deutsch-Russischen Forum e.V. am 20.03.2017“, Deutsch-Russisches Forum e.V., https://www.deutsch-russisches-forum.de/portal/wp-content/uploads/2017/03/Rede_Dr.-Edmund-Stoiber_Festveranstaltung-Deutsch-Russisches-Forum-e.V..pdf (staženo 30. září 2023).

²⁸⁴ Kilian Treß, „Stoiber: ‚Putin hat die Friedensordnung massiv gestört‘“, *Rheinische Post*, 16. prosince 2014, https://rp-online.de/panorama/fernsehen/hart-aber-fair-putin-hat-die-friedensordnung-massiv-gestoert_aid-16318329 (staženo 30. září 2023).

²⁸⁵ Bingener, *Die Moskau-Connection*, 154.

3.2.2.3 Nástup Södera

Ve volebním programu CSU ke spolkovým volbám v září 2017, v tzv. „Bayernplan“, strana pojmenovává celé Německo jako stavitele mostů k Rusku, jemuž věnovala celou sekci s nadpisem „Sankce vůči Rusku se nesmí stát trvalými“. CSU ve volebním programu volá po dialogu s Ruskou federací, i když je dle ní náročný, a upozorňuje na to, že mnoho světových konfliktů (mezi nimi i ten v Sýrii) nejde bez Ruska a ani proti Rusku vyřešit. Strana zdůrazňuje prosazování plánu na snížení sankcí vůči Rusku a také to, že podporuje pružné rušení sankcí s postupným plněním Minské dohody.²⁸⁶ Ve volebním programu celé frakce CDU/CSU v souvislosti s Ruskem zaznívá pouze jedna věta, v níž frakce vyzývá Rusko, aby dodržovalo a trvale naplňovalo podmínky Minské dohody, a apeluje na pokračování dialogu.²⁸⁷ Při srovnání tak lze vidět, že CSU na politicko-rétorické úrovni věnuje vztahu k Rusku více pozornosti a že zatímco v programu celé frakce je jasně pojmenován požadavek plnění Minských dohod, v programu bavorské sesterské odnože je formulace vágnější a důraz je kladen především na to, že ekonomické sankce nesmí být trvalé. CSU ukazuje, že pro ni vztah k Rusku byl větší prioritou než pro celou frakci. To může být identifikováno jako ukázka vlivu bavorské byznysové sféry, a také toho, že vztah k Ruské federaci je pro stranu jedním z identitotvorných prvků, jímž se odlišuje od své sesterské strany.

Spolkové volby v roce 2017 znamenaly pro CSU politický debakl. Ve srovnání s předcházejícími volbami přišla o více než 10 % volebních hlasů a zaznamenala druhý nejhorší výsledek od roku 1949.²⁸⁸ Po neúspěšných volbách se Seehofer dostal pod vnitrostranický tlak²⁸⁹ a pro zemské volby v následujícím roce byl jako Spitzenkandidat zvolen Markus Söder – Seehoferův dlouholetý rival, jenž předešle zastával v bavorské vládě

---

²⁸⁶ „Der Bayernplan. Klar für unser Land. Programm der CSU zur Bundestagswahl 2017“, CSU, Beschluss des CSU-Parteivorstands am 17. Juli 2017 in München, 29, <https://dokumen.tips/documents/zum-download-des-csu-bayernplans-als-pdf-datei-unsere-csu-garantien-die-csu-spricht.html?page=31> (staženo 2. října 2023).

²⁸⁷ „Für ein Deutschland, in dem wir gut und gerne leben. Regierungsprogramm 2017–2021“, CDU/CSU, 64, <https://archiv.cdu.de/system/tdf/media/dokumente/170703regierungsprogramm2017.pdf?file=1> (staženo 2. října 2023).

²⁸⁸ Sebastian Fischer a Jan Friedmann, „Seehofer kämpft. Wahlverlierer CSU“, *Spiegel Politik*, 25. září 2017, <https://www.spiegel.de/politik/deutschland/bundestagswahl-2017-wahlverlierer-csu-horst-seehofer-muss-kaempfen-a-1169666.html> (staženo 3. října 2023).

²⁸⁹ Eva Lell, „Nach CSU-Wahldebakel fordern Franken Seehofers Rücktritt“, *Bayerischer Rundfunk*, 26. září 2017, <https://www.br.de/bundestagswahl/nach-csu-wahldebakel-fordern-franken-seehofers-ruecktritt-100.html> (staženo 3. října 2023).

vícero ministerských pozic. V březnu 2018 Söder nahradil Seehofera i jako bavorský premiér, zatímco se Seehofer stal ministrem vnitra ve vládě Merkelové.²⁹⁰

Stejně jako Seehofer byl i Söder především ze začátku svého volebního období v oblasti zahraničních záležitostí nahlížen jako ne příliš zkušený politik.²⁹¹ Ve vztahu k Rusku bylo viditelné, že Söder nechtěl kráčet ve šlépějích svých předchůdců. Blízký vztah k Rusku pro něj nebyl takovým tématem jako pro Seehofera, což dokazuje i to, že cestu do Moskvy podnikl až na začátku roku 2020. Vícekrát také ujišťoval, že zahraniční návštěvu odsouhlasila kancléřka a že nevede tzv. „Nebenaußenpolitik“.²⁹²

Na rozdíl od Seehofera Söder obhajoval před setkáním s Putinem zachování sankcí s tím, že mají svůj účinek a že by bylo špatné říct, že je zase vše v pořádku. Söder také záměrně odmítl doprovod Stoibera, jenž předešle do Moskvy doprovázel Seehofera. Na místo toho s sebou měl Söder Wolfganga Ischingera, transatlantického politika a v té době vedoucího Mnichovské bezpečnostní konference – tím se Söder snažil i symbolicky distancovat od předešlého Seehoferova kurzu a vyslat navenek jiný signál.²⁹³ Na návštěvě jednal Söder s moskevským starostou o dohodách o užších hospodářských vztazích, které by ovšem stále zohledňovaly sankční režim. Hned po svém příjezdu se také setkal se zástupci občanské společnosti a kritiků vlády.²⁹⁴ V rozhovoru s Putinem také tematizoval vraždu v Tiergarten, která vedla k diplomatickému napětí mezi Ruskem a Německem. Söder nabádal k větší transparentnosti a spolupráci v případě zavražděného Gruzince.²⁹⁵

Na stranickém sjezdu CSU v roce 2019 Söder sice oznámil, že by chtěl, aby strana zastávala v oblasti zahraniční politiky znovu silnější pozici, na rozdíl od svých předchůdců však dal najevo, že jako bavorský premiér tak chce činit v souladu s linií Spolku, což představovalo pro vedoucího CSU nový prvek.²⁹⁶ Je také viditelné, že Söder následoval svou

---

²⁹⁰ „Söder kommt, Seehofer bleibt. Machtkampf in der CSU“, *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 4. prosince 2017, <https://www.faz.net/aktuell/politik/inland/csu-horst-seehofer-geht-markus-soeder-soll-ministerpraesident-werden-15323538.html> (staženo 3. října 2023).

²⁹¹ Pavel Lokshin a Thomas Vitzthum, „Warum Söder sein Treffen mit Putin von Merkel absegnen ließ“, *Die Welt*, 29. ledna 2020, <https://www.welt.de/politik/deutschland/article205449689/CSU-Chef-Soeder-liess-Treffen-mit-Putin-von-Merkel-absegnen.html> (staženo 4. října 2023).

²⁹² Hanisch, *CSU in der Krise*, 101.

²⁹³ Robert Roßmann, „Nüchtern in Moskau“, *Süddeutsche Zeitung*, 27. ledna 2020, <https://www.sueddeutsche.de/politik/markus-soeder-besucht-moskau-putin-1.4773754> (staženo 4. října 2023).

²⁹⁴ „Söder bei Putin: Keine Neben-Außenpolitik, dafür bayerisches Bier“, *RedaktionsNetzwerk Deutschland*, 28. ledna 2020, <https://www.rnd.de/politik/soder-bei-putin-keine-neben-aussenpolitik-dafur-bayerisches-bier-PP6NA54AYEYLASENFVAA3DSEXY.html> (staženo 5. října 2023).

²⁹⁵ „CSU-Chef Söder trifft Kremlchef Putin in Moskau“, *Die Zeit*, 29. ledna 2020, <https://www.zeit.de/news/2020-01/29/csu-chef-soeder-trifft-kremlchef-putin-in-moskau> (staženo 5. října 2023).

²⁹⁶ Lokshin, „Warum Söder sein Treffen mit Putin von Merkel absegnen ließ“.

ambici učinit frakci CDU/CSU jednotnější, což oznámil na sjezdu CSU, kde vystupoval poprvé jako předseda strany.²⁹⁷

Je zřejmé, že ačkoliv chtěl Söder svou návštěvou vyslat navenek jiný signál, než jak tomu bylo u Seehofera (dodržování jednotné linie se Spolkem a tematizování konfliktních otázek), stále také pokračoval v odkazu bavorských premiérů, již se snažili zdůrazňovat tradiční blízké bavorské-ruské vztahy, především v hospodářské oblasti. O tom koneckonců svědčí i fakt, že Söderovu zahraniční návštěvu Moskvy chválila Německo-ruská komora zahraničního obchodu v Moskvě.²⁹⁸ Skutečnost, že Putin Södera i s jeho spíše kritickými postoji ve srovnání s předcházejícími bavorskými předsedy vlád na návštěvu pozval, dokazuje jednak ekonomickou důležitost Bavorska a jeho investic v Rusku, ale také souvislost s otázkou v té době už hojně diskutovanou – kdo se stane příštím kancléřem po Merkelové.²⁹⁹ Söder byl jedním z probíraných a populárních kandidátů. Stejně jako u Stoibera (otázka kancléřství) a Seehofera (spory uvnitř frakce) tak bylo Putinovo pozvání ukázkou toho, že ruský prezident bedlivě sledoval vývoj ve vnitroněmecké politické situaci a snažil se ho prakticky využít do budoucna.

3.2.2.4 Koronavirus a Söderovo využití Sputniku pro K-Frage

Na začátku dubna 2021 Söder oznámil, že Svobodný stát Bavorsko podepsal předběžnou dohodu o nákupu 2,5 milionu dávek ruské vakcíny Sputnik-V proti koronaviru. Kromě toho bylo také oznámeno, že v Bavorsku pak bude vakcína samotná také produkována.³⁰⁰ Kontroverzní vakcína ruské výroby byla v EU užita jen ve dvou státech – Slovensku a Maďarsku. Tedy zemích, jež obě ukazují proruské tendence.³⁰¹

Söder také podpořil jiné východoněmecké spolkové země (Sasko, Sasko-Anhaltsko-Meklenbursko-Přední Pomoransko) v jejich snaze o získání ruské vakcíny. Dříve se vyjádřil,

---

²⁹⁷ Tobias Krone, „Für Söder bedeutet Berlin vor allem Probleme. CSU-Klausurtagung in Seeon“, *Deutschlandfunk*, 4. ledna 2019, <https://www.deutschlandfunk.de/csu-klausurtagung-in-seeon-fuer-soeder-bedeutet-berlin-vor-100.html> (staženo 6. října 2023).

²⁹⁸ „AHK in Russland lobt Reisen von Söder und Lindner nach Moskau“, *Reuters*, 27. ledna 2020, <https://www.reuters.com/article/deutschland-russland-wirtschaft-idDEKBN1ZQ15D> (staženo 6. října 2023).

²⁹⁹ „Warum lädt Putin ihn überhaupt ein? CSU-Chef Söder in Moskau“, *t-online*, 29. ledna 2020, https://www.t-online.de/nachrichten/deutschland/id_87244246/csu-chef-markus-soeder-in-moskau-warum-laedt-putin-ihn-ueberhaupt-ein-.html (staženo 6. října 2023).

³⁰⁰ Patrick Guyton, „Impfstoff aus Russland in der Kritik. Keine Spur von Sputnik“, *Tagesspiegel*, 21. října 2021, <https://www.tagesspiegel.de/politik/keine-spur-von-sputnik-5411605.html> (staženo 7. října 2023).

³⁰¹ Dominika Hajdu et al., *GLOBSEC Trends 2020. Central Europe, Eastern Europe & Western Balkans at the Times of Pandemic* (Bratislava: GLOBSEC, 2020), 11, 23, https://www.globsec.org/sites/default/files/2020-12/GLOBSEC-Trends-2020_read-version.pdf (staženo 15. října 2023).

že se podle vědeckých zpráv jedná o velmi dobrou vakcínu, v některých případech dokonce lepší než vakcíny již schválené.³⁰²

Ačkoliv Söder při oznámení zdůraznil, že vakcína nebude podána dříve, než ji schválí Evropská agentura pro léčivé přípravky (EMA),³⁰³ čímž následoval linii danou Merkelovou,³⁰⁴ toto jeho rozhodnutí ukazuje také vyvinutou snahu o získání politické prestiže a dobrého veřejného obrazu. V této době se EU potácela v krizi, neboť nebyla schopná dostatečně zajistit dodávky vakcín. Söderovo rozhodnutí zaopatřit pro Bavorsko vakcíny přišlo v době vyvíjejícího se sporu o to, zda bude kancléřským kandidátem CDU/CSU pro nadcházející spolkové volby právě Söder či Laschet.³⁰⁵ Bavorský premiér se tak chtěl profilovat jako potenciální silný vůdce, který je schopný zabezpečit potřeby občanů své země.

Německá média krok bavorského premiéra kritizovala jako ukázkou nedostatečné solidarity a čistou politickou hru, jak si získat politické body v rámci vnitrostranického boje v už zmiňované K-Frage. Přestože gesce zdravotnictví je v kompetenci jednotlivých spolkových zemí, veřejností bylo vnímáno negativně, že v případě, že by Söderem dohodnuté vakcíny opravdu dorazily a byly by schválené, očkovalo by se jimi pravděpodobně jen v Bavorsku.³⁰⁶ Celý projekt byl zrušen až den před začátkem ruské ofenzívy.³⁰⁷

Stejně jako Seehofer využil bavorsko-ruský vztah v případě vnitrostranického sporu, i Söder se jej snažil využít pro své politické účely právě v koronavirové krizi. Ukazuje se tak, že systematicky jsou dlouhodobě proklamované blízké vztahy mezi oběma zeměmi využívány jako prostředek pro vlastní politické hry, a to nejen Putinem.

---

³⁰² „Bundesländer für Einsatz von russischem Sputnik-Impfstoff“, *Reuters*, 18. března 2021, <https://www.reuters.com/article/virus-idDEKBN2BA20L> (staženo 7. října 2023).

³⁰³ Hans von der Burchard, „Bavaria to sign preliminary purchase agreement for Sputnik vaccine“, *Politico*, 7. dubna 2021, <https://www.politico.eu/article/bavaria-russia-sputnik-coronavirus-vaccine/> (staženo 8. října 2023).

³⁰⁴ „EU doesn't know enough about Sputnik V to approve it – Merkel“, *Reuters*, 26. dubna 2021, <https://www.reuters.com/world/europe/eu-doesnt-know-enough-about-sputnik-v-approve-it-merkel-2021-04-26/> (staženo 8. října 2023).

³⁰⁵ „Wie entscheidet die Union über ihren Kandidaten? Laschet oder Söder“, *Deutschlandfunk*, 17. dubna 2021, <https://www.deutschlandfunk.de/laschet-oder-soeder-wie-entscheidet-die-union-ueber-ihren-100.html> (staženo 9. října 2023).

³⁰⁶ Damir Fras, „Söder prescht bei Sputnik V vor: ein Schlag gegen die Solidarität“, *RedaktionsNetzwerk Deutschland*, 7. dubna 2021, <https://www.rnd.de/politik/soder-will-sputnik-v-fur-bayern-ein-schlag-gegen-die-solidaritat-MN7NICBILRBCXP3DROEOL2ZB6A.html> (staženo 9. října 2021).

³⁰⁷ Bingener, *Die Moskau-Connection*, 154.

3.2.2.5 Nord Stream 2 a eskalace na východní Ukrajině

V souvislosti s tzv. Energiewende, tedy plánovanou energetickou transformací, spojenou s uzavíráním jaderných a uhelných elektráren a postupným přecházením na obnovitelné zdroje energie, podporoval Söder konzistentně výstavbu ruského plynovodu Nord Stream 2 a napojení na plyn přicházející z Ruska.³⁰⁸ Stejnou pozici zastával i bavorský ministr hospodářství Hubert Aiwanger (Freie Wähler), který na plenárním zasedání opakoval, že Východ by měl být s Bavorskem ekonomicky propojen a plyn z Ruska bude země nadále potřebovat pro zajištění energie. Plynovod tak dle něj měl být dokončen, když už byl v té době z poloviny hotový, a Bavorsko nemělo doufat pouze v americký frakovaný plyn.³⁰⁹

Když docházelo v tématu plynovodu ke sporům, vyzýval Söder americkou vládu k většímu partnerství. Německo dle něj potřebovalo všechny cesty, aby zajistilo bezpečnost dodávek. Proklamoval, že je přesvědčený transatlantik, ale že Bavoři dlouhodobě zastávají názor, že dialog s Ruskem musí být udržován, neboť Rusko nepředstavuje partnera, jenž by v ohledu světové politiky „seděl v koutě“.³¹⁰ Söder také veřejně odporoval zastavení Nord Streamu 2 a varoval před „morálním rigorismem“. Argumentoval tím, že v případě vztahu s Moskvou je třeba hledat rovnováhu mezi hodnotami, zájmy, morálkou a penězi. Hájil se tím, že když navštívil Putina, tematizoval kontroverzní témata a tím pádem není tzv. Russlandversteher (odsuzující označení pro politiky, kteří zastávali proruský postoj).³¹¹

I přes stoupající přítomnost ruských vojenských jednotek na hranici Ukrajiny se dva dny před ruskou invazí v únoru 2022 Söder v kontroverzním rozhovoru pro FAZ vyjádřil, že Rusko je obtížný partner, ale není nepřítel Evropy. Ve svých výpovědích opakoval, že by řešením krize neměly být další a tvrdší sankce, které by Německo poškodily stejně jako Rusko a měly podle něj už jen malý účinek. Přestože v rozhovoru Söder řekl, že územní celistvost a nezávislost Ukrajiny podle mezinárodního práva musí být respektovány, podotkl, že se staví proti vyloučení Ruska z finančního systému SWIFT a že by se měly země snažit sblížovat prostřednictvím dialogu a obchodu. Přímo se také vyjádřil proti

³⁰⁸ „Söder und Kretschmann kritisieren Merkel bei Energiewende“, *Süddeutsche Zeitung*, 5. dubna 2019, <https://www.sueddeutsche.de/politik/soeder-kretschmann-kohleausstieg-1.4398015> (staženo 10. října 2023).

³⁰⁹ Plenarprotokoll 18/18, Bayerischer Landtag, 18. Wahlperiode, 18. Sitzung am Mittwoch, dem 15. Mai 2019, in München, s. 1689.

³¹⁰ Timo Frasch, „Es gibt schon genug Raketen“. Interview mit CSU-Chef Söder“, *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 22. února 2019, <https://www.faz.net/aktuell/politik/inland/csu-chef-markus-soeder-es-gibt-schon-genug-raketen-16055163.html> (staženo 10. října 2023).

³¹¹ Jasper von Altenbockum, Timo Frasch a Berthold Kohler, „Nicht nur Russland verletzt Menschenrechte“, *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 11. září 2020, <https://www.faz.net/aktuell/politik/inland/markus-soeder-zu-nord-stream-2-nicht-nur-russland-verletzt-menschenrechte-16949338.html> (staženo 11. října 2023).

uzavření plynovodu Nord Stream 2. Ve své argumentaci se odkazoval na dlouhodobé energetické spojení mezi SSSR a Německem, které je podle něj nezpochybnitelné.³¹² Postoj k plynovodu se lišil napříč německou politickou scénou, i uvnitř stran. Pozice Södera a jeho argumentace ukazují, že patřily k většinovému mentálnímu německému nastavení, v němž Moskva od 70. let představovala spolehlivého dodavatele surovin.

Na rozdíl od prezidenta Spolkového svazu německého průmyslu Russwurma, jenž tvrdil, že německá ekonomika není závislá na zemním plynu z plynovodu Nordstream 2, Söder varoval před sankcemi uvalenými na plynovod³¹³ a obviňoval Baerbockovou z toho, že „naivní zelená zahraniční politika“ ohrožuje německé energetické dodávky. Přestože Söder uznal, že obava z rozšíření konfliktu na Ukrajině je oprávněná, varoval před eskalací a podporoval potřebu dialogu a diplomacie. Jeho postoj se změnil až po začátku ruské ofenzivy.³¹⁴

3.3 Ekonomická úroveň bavorsko-ruských vztahů

Jak už bylo naznačeno, v bavorsko-ruských vztazích se stejně jako v německo-ruských vztazích projevovala hospodářská komplementarita. V případě Bavorska a Ruska byla ještě více podpořená složením exportních a importních artiklů obou zemí. Zatímco Bavorsko dlouhodobě dodávalo do Ruska především automobily, jejich díly, strojní zařízení, chemické výrobky a jiné technologie, Rusko mělo zásadní podíl na dodávkách energie a surovin do Bavorska.³¹⁵ Kořeny tohoto vzájemného vztahu je možné najít na přelomu 60. a 70. let minulého století, jak popsala historická část práce.

Exportem tažená ekonomika, důležité postavení tzv. „Mittelstandu“ a úspěšně budovaná značka kvality bavorských výrobků „Made in Bavaria“ představují faktory, proč Bavorsko dlouhodobě zaujímalo mezi spolkovými zeměmi v obchodních vztazích s Ruskem jedno z předních míst. To lze sledovat na poměru bavorského exportu a importu. Před anexí Krymu tvořil celkový německý export do Ruska v roce 2013 dohromady 35,8 miliard

---

³¹² Timo Frasch a Konrad Schuller, „Russland ist kein Feind Europas“. Markus Söder im Interview“, *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 22. ledna 2022, <https://www.faz.net/aktuell/politik/inland/markus-soeder-im-interview-russland-ist-kein-feind-europas-17744426.html> (staženo 11. října 2023).

³¹³ Hanisch, *CSU in der Krise*, 101.

³¹⁴ „Keine Lösung, ständig nur zu drohen“: Söder sieht Energieversorgung durch Ampel-Politik gefährdet“, *RedaktionsNetzwerk Deutschland*, 5. ledna 2022, <https://www.rnd.de/politik/markus-soeder-sieht-energieversorgung-durch-ampel-politik-gefuehrt-ZCVEMK7O7MPTYFR3RCVFCVTCBY.html> (staženo 11. října 2023).

³¹⁵ „Russische Föderation“, Außenwirtschaftsportal Bayern, <https://international.bihk.de/laenderinformationen/laenderauswahl/land/RUS/uebersicht.html> (staženo 12. října 2023).

euro,³¹⁶ import 41,23 miliard eur a přímé investice dosahovaly výše 24,27 miliard eur.³¹⁷ Hodnota bavorského exportu do Ruska v roce 2013 činila 4,36 miliard eur, importu poté 7,51 miliard eur. Přímé bavorské investice v roce 2013 dosahovaly výše 4,6 miliard eur.³¹⁸ Lze tak konstatovat že bavorsko-ruské hospodářské vztahy před anexí Krymu tvořily značnou část celkového německo-ruského obchodního spojení.

Jak uvedl vedoucí oddělení pro zahraniční ekonomiku a mezinárodní vztahy města Moskvy, Bavorsko představovalo aktivního investora v ruském hospodářství, což bylo základem řady společných projektů – Moskva se například tradičně účastnila mezinárodního veletrhu nemovitostí v Mnichově, jenž podporuje rozvoj spolupráce v oblasti investic a finančního sektoru.³¹⁹

Navzdory rétorickému vyzdvihování blízkého obchodního vztahu mezi Bavorskem a Ruskem a nutnosti jeho dalšího pokračování se však Rusko mezi desítkou nejdůležitějších exportních partnerů Bavorska neobjevuje. Na konci roku 2012 se Rusko nacházelo na 11. místě, za Českou republikou. Mezi roky 2011 a 2012 však Rusko bylo čtvrtým nejdynamičtěji rostoucím exportním partnerem s ročním nárůstem exportu o 14 %.³²⁰

3.3.1 Vývoj po anexi Krymu

Podíváme-li se na statistiky bavorsko-ruských hospodářských vztahů po anexi Krymu, lze sledovat, že v roce 2014 došlo v hodnotách exportu k poklesu na 3,78 miliard eur (ze 4,36) u importu poté na 6,19 miliard eur (ze 7,51). V roce 2015 tyto hodnoty poklesly ještě dále, a to na 2,51 miliard eur (export) a 5,96 miliard eur (import). Zatímco hodnoty bavorského exportu začaly v roce 2017 stoupat, hodnoty importu klesaly dále a začaly se zvedat až od roku 2018.³²¹ Pro srovnání, na celoněmecké úrovni se hodnoty exportu snížily po anexi Krymu na 29,22 miliard eur (z 35,8), v následujícím roce 2015 klesly na hodnotu 21,65. Po

---

³¹⁶ „Wert der deutschen Exporte nach Russland von 1992 bis 2022“, Statista, <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/291062/umfrage/deutsche-exporte-nach-russland/> (staženo 12. října 2023).

³¹⁷ „Deutschland: Direktinvestitionen nach Russland nach Wert und Anteil¹ von 2010 bis 2021“, Statista, <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/1294265/umfrage/direktinvestitionen-aus-deutschland-nach-russland/> (staženo 13. října 2023).

³¹⁸ „Bayerisch-russische Beziehungen (1). Schriftliche Anfrage des Abgeordneten Dr. Helmut Kaltenhauser FDP vom 03.03.2022“, Bayerischer Landtag, 18. Wahlperiode, 30. června 2022, Drucksache 18/22883, s. 22, 5.

³¹⁹ Bayerisches Staatsministerium für Wirtschaft, Landesentwicklung und Energie, *Bayern und Russland*, 5.

³²⁰ *IHK-Exportbericht Bayern 2012 | 2013. Erwartungen. Motive. Auswirkungen* (München: Bayerischer Industrie- und Handelskammertag e. V., 2013), 7, <http://standortportal.bayern.de/Anhaenge/exportbericht-bayern.pdf> (staženo 16. října 2023).

³²¹ „Bayerisch-russische Beziehungen (1). Schriftliche Anfrage“, 22.

stagnaci v roce 2016 export začal s výjimkou roku 2020 stoupat.³²² Křivka ekonomického vývoje tak je stejná jako u exportu bavorského. U importu je tomu podobně, avšak hodnoty celoněmeckého importu začaly stoupat už v roce 2017.³²³

Souvislost poklesů hodnot vzájemného obchodu lze hledat nejen v sankčním systému, ale také v tom, že se Rusko v důsledku poklesu cen ropy a rublu propadlo do hospodářské krize a od ruské anexe Krymu v roce 2014 a bojů na východní Ukrajině zakázalo vývoz zboží, které lze použít i pro vojenské účely. Rusko zakázalo dovoz evropských potravin, což se dotklo především bavorských mlékařů.³²⁴ V plenárních zasedáních se tak právě ruské embargo na dovoz mléčných produktů stalo častým tématem hovoru,³²⁵ což je možné odůvodňovat rozsáhlostí agrárního průmyslu ve Svobodném státě Bavorsko.

Od začátku anexe lze také pozorovat, že na nějaký čas byly omezeny zahraniční delegace do Ruska vedené bavorskými ministry. K opětovnému navazování kontaktů skrze zahraniční cesty začalo docházet ke konci roku 2015 v případě ministryně obchodu Aignerové, s níž cestovalo dvanáct zástupců z byznysového sektoru. Za půl roku následovala už zmiňovaná návštěva státního sekretáře Pschierera spolu s 19člennou delegací, jejíž členové navazovali další partnerství s ruskými podnikateli.³²⁶ Pschierer návštěvu spolu s Aiwangerem po roce a půl zopakoval.³²⁷ Program zahraničních cest zahrnoval rozhovory se zástupci ruské vlády, návštěvy firem a univerzit, a především setkání s lidmi působícími v průmyslu, jimž bavorští zástupci pomáhali s procesem automatizace.³²⁸ Nastartování zahraničních delegací koreluje s obratem v Seehoferově linii, když před začátkem roku 2016 začal zpochybňovat sankce a oznámil svoji cestu do Moskvy.

Tento obrat lze sledovat i na portálu Bavorského úřadu pro mezinárodní obchodní vztahy (dozorčí rada Bayern International je složena z členů bavorských ministerstev a

---

³²² „Wert der deutschen Exporte nach Russland von 1992 bis 2022“, Statista.

³²³ „Wert der Importe von Deutschland aus Russland von 1992 bis 2022“, Statista, https://de.statista.com/statistik/daten/studie/260062/umfrage/deutsche-importe-aus-russland/?fbclid=IwAR1PmLzCQaGBg_f0Fv4tmunIVT13ScwFEQ5UYUage0frPqba8CQT_ilZ0s8 (staženo 17. října).

³²⁴ „Bayern hängt am russischen Gas- und Öltropf“, *Die Zeit*, 28. ledna 2022, <https://www.zeit.de/news/2022-01/28/bayern-haengt-am-russischen-gas-und-oeltropf> (staženo 17. října 2023).

³²⁵ Plenarprotokoll 17/74 v. 01.06.2016, Bayerischer Landtag, 17. Wahlperiode, 74. Sitzung am Mittwoch, dem 1. Juni 2016, in München, s. 6329, 6330.

³²⁶ „Bayerisch-russische Beziehungen (3/4). Schriftliche Anfrage des Abgeordneten Dr. Helmut Kaltenhauser FDP vom 03.03.2022“, Bayerischer Landtag, 18. Wahlperiode, 16. listopadu 2022, Drucksache 18/22787, s. 13.

³²⁷ *Newsletter Bayern-Russland*. Oktober – Dezember 2017 (Moskau: Repräsentanz des Freistaates Bayern in der Russischen Föderation, 2017), 2, https://www.bavariaworldwide.de/fileadmin/user_upload/ausland_asien_russland/Dokumente/Newsletter_BRMoskau_Dezember_2017.pdf (staženo 20. října 2023).

³²⁸ „Bayerns Wirtschaftsstaatssekretär Franz Josef Pschierer reist mit Wirtschaftsdelegation nach Russland“.

zástupců různých bavorských hospodářských komor a sdružení). Zastoupení v Moskvě vydávalo každý měsíc zprávu s novinkami a analýzami pro bavorské podnikatele. V srpnu 2017 byl na webu zveřejněn příspěvek, v němž bylo zvýrazněno, že zatímco politika německé vlády je v Rusku často vnímána kriticky, jedna německá spolková země se zde stále setkává s velkou přízní – a to Bavorsko. Příspěvek také vyzdvihl, že v roce 2016 obchod mezi Bavorskem a Ruskem vzrostl o 4 %, zatímco obchod Ruska s ostatními spolkovými zeměmi o necelých 5 % poklesl. Na webu je také slovy ministra pro mezinárodní vztahy města Moskvy Čeremina oceněna angažovanost bavorských podnikatelů.³²⁹

Ten především akcentoval, že ani jedna velká bavorská firma po anexi neopustila ruský trh. Moskva pochválila i to, že bavorská zemská vláda a podnikatelská sféra kritizovala sankce uvalené na Rusko. Zároveň portál opěvoval znovuobnovující se ruskou ekonomiku a naznačil, že bavorští podnikatelé by se měli snažit získat ztracený podíl na ruském trhu z rukou asijského byznysového sektoru, který mezitím ztracené německé pozice opanoval.³³⁰ Je třeba zdůraznit, že toto sdělení bylo publikováno na webu Bayern International – tedy portálu fungujícím pod bavorskou kanceláří pro mezinárodní obchodní vztahy, jímž spolková země prezentuje své zahraniční aktivity a snaží se podněcovat podnikatele v jejich mezinárodním působení. Tento příspěvek je tak konkrétní ukázkou bavorského ekonomického pragmatismu a jeho projevem navenek.

Tento pragmatismus začal v bavorských zahraničních aktivitách od konce roku 2015 znovu převažovat a začal se projevovat především se Seehoferovými návštěvami, kterými bavorský premiér oponoval linii Spolku. Sledovat to lze i na případě přímých investic Bavorska do Ruska, které do roku 2015 mírně klesaly, poté ale znovu začaly v pravidelných intervalech stoupat.³³¹ O obnově vztahů svědčí nejen Seehoferovy zahraniční návštěvy Moskvy, ale také například jeho účast (a také účast ministryně obchodu Aignerové) na ekonomickém fóru v Petrohradě v červnu 2017, kde znovu mluvil s Vladimírem Putinem.³³²

---

³²⁹ Mathias von Hofen, „Bayern bevorzugt: Im Gespräch mit Moskaus Minister für Außenhandel, Sergey Cherebin, zur Wirtschaftslage“, Bayern International, 23. srpna 2017, <https://www.bayern-international.de/newsroom/news/bayern-bevorzugt-im-gespraech-mit-moskaus-minister-fuer-aussenhandel-sergey-cherebin-zur-wirtschaftslage> (staženo 22. října 2023).

³³⁰ Ibid.

³³¹ „Bayerisch-russische Beziehungen (4/4). Schriftliche Anfrage des Abgeordneten Dr. Helmut Kaltenhauser FDP vom 03.03.2022“, Bayerischer Landtag, 18. Wahlperiode, 30. června 2022, Drucksache 18/22857, s. 3.

³³² „Bayerisch-russische Beziehungen (3/4). Schriftliche Anfrage“, 11.

3.3.2 Ekonomické vztahy pod Söderem a Aiwangerovy iniciativy

Již předcházející kapitola popsala, že Söder si byl vědom kontroverze, jíž se Seehofer předešle v souvislosti s bavorsko-ruskými vztahy dopustil. S novým premiérem tak přišlo v případě počtu zahraničních návštěv a delegací do Ruska zvolnění. Tím by se dala i částečně vysvětlit stagnace bavorského exportu do Ruska. To stejné se však nedá říct o hodnotách importu z Ruska. Ty stoupaly až do konce roku 2019, k prudkému poklesu došlo až v covidovém roce 2020, po němž ale import znovu narostl na dvojnásobnou hodnotu (z 3,48 na 6,34 miliard eur). Import dosažený roku 2021 tak byl nejvyšší od roku 2013 (7,51 miliard eur) a vrátil se tak na hodnoty před anexí Krymu.³³³ Bavorsko navíc zůstávalo nejdůležitějším partnerem ze všech spolkových zemí pro ruský export ještě i po začátku ruské invaze v roce 2022.³³⁴

Oproti zahraničním návštěvám se aktivity a iniciativy týkající se Ruska, ale konající se na bavorské půdě od roku 2019 znovu zintenzivnily. V dubnu 2019 v bavorském zemském sněmu proběhlo Hospodářské fórum Rusko s podtitulem „Stavění mostů v těžkých časech“ na téma „Jak může být obchod a výroba v Rusku úspěšná?“³³⁵ Událost zaštiťovala předsedkyně bavorského zemského sněmu Aignerová, jež se ujala úvodního slova, a řeč zde pronesl i Aiwanger jako bavorský ministr hospodářství.³³⁶ Akce byla spolupřátána s Ost-Ausschuss der Deutschen Wirtschaft a Ost West Wirtschafts Forum Bayern,³³⁷ tedy s organizacemi dlouhodobě lobbujícími za německo-ruskou a bavorsko-ruskou ekonomickou provázanost a spolupráci, a to nehledě na sankční program a jeho ideovou základnu.

Hospodářské fórum Rusko se pak pod patronátem bavorského zemského sněmu a ve stejném složení uskutečnilo také v následujících letech, například za podpory firmy Beiten Burkhardt.³³⁸ V moskevské pobočce této obchodní advokátní kanceláře (nyní je

---

³³³ „Bayerisch-russische Beziehungen (1). Schriftliche Anfrage“, 22.

³³⁴ „Bayern ist bei Importen aus Russland wichtigster Abnehmer“, *Der Spiegel*, 23. listopadu 2022, <https://www.spiegel.de/wirtschaft/unternehmen/bayern-ist-bei-importen-aus-russland-wichtigster-abnehmer-a-2e3d434d-9449-4989-b006-a6aa21453ac2> (staženo 24. října 2023).

³³⁵ „Bayerns Wirtschaftsminister Aiwanger spricht beim Wirtschaftsforum Russland ‚Brücken bauen in schwierigen Zeiten‘“, Bayerisches Staatsministerium für Wirtschaft, Landesentwicklung und Energie, 3. dubna 2019, <https://www.stmwi.bayern.de/veranstaltungen/veranstaltung/41832/> (staženo 25. října 2023).

³³⁶ „Brücken bauen in schwierigen Zeiten. ‚Wie können Handel und Produktion in Russland erfolgreich sein?‘“, program konference, Wirtschaftsforum Russland – Deutschland, 3. dubna 2019, https://www.owwf.bayern/media/Downloads/owwf_190212_Programm_RF.pdf (staženo 25. října 2023).

³³⁷ Ibid.

³³⁸ „Russland-Forum (online). ‚Brücken bauen in schwierigen Zeiten‘ – Russland als Teil der Weltwirtschaft“, program konference, Ost West Wirtschaftsforum Bayern, Ost-Ausschuss der Deutschen Wirtschaft, 17. prosince 2020, https://www.advant-beiten.com/sites/default/files/events/2020-12-17%20Bruecken%20bauen_Programm_online_final.pdf (staženo 26. října 2023).

přejmenována na Advant Beiten) dlouhodobě působí Falk Tischendorf, jenž od roku 2000 poskytuje poradenství mezinárodním společnostem působícím v Rusku. Jak upozornil server correctiv.org v souvislosti s investigativou k lobbyismu týkající se Gazpromu, jeho jméno se opakovaně objevuje jak v síti politiků, kteří se účastnili konferencí spojujících ruské zájmy s německou politickou a lobbyistickou scénou, tak při zakládání různých sdružení souvisejících s Ruskem.³³⁹

Třebaže tato práce nemá ambice rozkrývat propletení lobbyismu s bývalými i současnými politiky ve vztahu k bavorsko-ruské kooperaci za hranici veřejně dostupných zdrojů, je možné upozornit alespoň na roli Stoibera, který na takovýchto příležitostech již jako bývalý politik vystupoval a plédoval za větší spolupráci v oblasti přírodních zdrojů,³⁴⁰ a to např. v instituci jako je Německo-ruské surovinové fórum, jež ještě jako bavorský premiér spoluzakládal.³⁴¹ Lobbyismus přicházející z byznysové sféry v Bavorsku tak byl podporován formáty tzv. soft power pomocí institucí jako je už zmiňované Německo-ruské surovinové fórum či Německo-ruské fórum a Petrohradský dialog, které se všechny snažily vyvracovat kritiku Ruska ze strany akademiků, médií a občanské společnosti. Stejně tak se v diskurzu snažili zbavit obchodní zájmy určitě pachuti „špinavých peněz“. Tyto formáty udržovaly v Německu fikci partnerství s Ruskem a staly se tak určitým způsobem ruskou PR agenturou.³⁴²

Aiwangerovy iniciativy podporující ekonomické vztahy s Ruskem pokračovaly i nadále – například zahraniční delegace pod jeho vedením na téma „Modernizace hospodářství Ruska“ do města Kazaň a také přístavního města Naberežnyje Čelny.³⁴³ V Aiwangerových iniciativách tak lze sledovat dlouhodobou snahu o znovuoobnovení a rozvíjení ekonomických vazeb pod záminkou „modernizace Ruské federace“. To, že se bavorsko-ruské ekonomické vztahy staly v tomto období především doménou příslušných sektorů, který na straně Bavorska zastupoval právě Aiwanger, naznačuje, že Bavorsko při této spolupráci již tolik nezdůrazňovalo zájem politický, ale spíše hospodářský.

To ale neznamená, že by politická rovina v argumentaci chyběla. Před Söderovou návštěvou Moskvy v lednu 2020 vyzdvihoval prezident Svazu bavorských průmyslových

---

³³⁹ Justus von Daniels et al., „The Gazprom-Lobby“, Correctiv, <https://correctiv.org/en/latest-stories/2022/10/07/gazprom-lobby-germany/?lang=en> (staženo 26. října 2023).

³⁴⁰ Ibid. Příslušná brožura Německo-ruského surovinového fóra, ani stránka samotného sdružení již není kvůli vývoji německo-ruských vztahů přístupná.

³⁴¹ Dohmen, „Verschleierte Zahlungen, Gefälligkeiten. Auch die Union hat ein Russlandproblem“.

³⁴² Heinemann-Grüder, „Russland-Politik in der Ära Merkel“.

³⁴³ „Bayerisch-russische Beziehungen (1). Schriftliche Anfrage“, 17.

obchodních komor (BIHK) Eberhard Sasse (jenž Rusko navštívil v říjnu 2019 s Aiwangerem) silné partnerství mezi Bavorskem a Ruskem, jež dle něj obě strany navázaly už před pádem železné opony. Zmínil také, že obě strany mají mimořádně silný zájem na dobrých vzájemných vztazích. Velká potřeba modernizace ruské ekonomiky podle BIHK znamená, že pro firmy ze Svobodného státu existují v Rusku vynikající perspektivy, mimo jiné v oblasti strojírenství, odpadového hospodářství, logistiky a digitalizace. Zdůrazněno také bylo, že ruská strana je nakloněna výměně know-how v oblasti hospodářské a vzdělávací politiky – především týkající se hospodářského úspěchu malých a středních podniků, které v Ruské federaci chybí. Dle Sasseho proto bylo důležité zintenzivnit výměnu zkušeností v oblasti duálního vzdělávání.³⁴⁴

V době koronavirové pandemie také bavorské zastoupení v Moskvě pořádalo řadu online konferencí, například na téma životního prostředí a jeho provázanosti s hospodářstvím, ruské reformy odpadového hospodářství či potravinářského průmyslu a jeho příležitostech na ruských trzích.³⁴⁵

Je tak patrné, že Svobodný stát ve svých zahraničních aktivitách vůči Rusku neustával ani se zvyšujícím se napětím – lišily se spíše způsoby, jak tak činil a skrz jaké aktéry. Symptomatické také je, že Bavorské zastoupení v Moskvě plánovalo ještě 24. února 2022, tedy nevědomky na den přesně, kdy začala ruská invaze do Ukrajiny online seminář na téma „Ekonomický výhled na rok 2022 pro německé podnikatele v Rusku.“³⁴⁶

3.3.3 Bavorští podnikatelé v Rusku

Svobodný stát Bavorsko se dlouhodobě pohyboval na předních příčkách seznamu spolkových zemí v počtu aktivních podnikatelů v Ruské federaci. Před anexí Krymu udržovalo obchodní kontakty s Ruskem téměř dva tisíce bavorských firem a v Bavorsku sídlilo přibližně 350 ruských firem.³⁴⁷ Na konci roku 2020 bylo Bavorsko s podílem svých podnikatelů na třetím místě za největší spolkovou zemí Severním Porýním Vestfálskem a

---

³⁴⁴ „Russland-Reise von Markus Söder: Bayerische Wirtschaft fordert, den Dialog mit Russland intensivieren“, Außenwirtschaftsportaal Bayern, 28. ledna 2020, <https://international.bihk.de/aktuelles/news/detail/russland-reise-von-markus-soeder-bayerische-wirtschaft-fordert-den-dialog-mit-russland-intensivieren.html> (staženo 26. října 2023).

³⁴⁵ „Russland-Infoblatt Oktober 2020“, Repräsentanz des Freistaats Bayern in der Russischen Föderation, naposledy upravené 2. listopadu 2020, https://www.bavariaworldwide.de/fileadmin/user_upload/ausland_asien_russland/Dokumente/Infoblatter/Russland-Infoblatt_Oktober-2020.pdf (staženo 26. října 2023).

³⁴⁶ Tedy „Wirtschaftlicher Ausblick 2022 für deutsche Unternehmen in Russland“. Viz „Bayerisch-russische Beziehungen (3/4). Schriftliche Anfrage“, 7.

³⁴⁷ „Bayerns Wirtschaftsstaatssekretär Franz Josef Pschierer reist mit Wirtschaftsdelegation nach Russland“.

Bádenskem-Württemberskem.³⁴⁸ Na začátku roku 2022 bylo v Rusku 1200 aktivních bavorských podnikatelů,³⁴⁹ což tvořilo více než čtvrtinu všech německých podnikatelů v Rusku. Německá média podotýkala, že právě kvůli vysokému podílu bavorských podnikatelů a ztrátách na celkovém objemu obchodu mezi Bavorskem a Ruskem byl na Seehofera po uvalení sankcí po anexi Krymu vyvíjen z byznysové sféry tlak. Za rok 2016 činil objem obchodu 7,6 miliardy eur, ale o čtyři roky dříve – tedy před uvalením sankcí – se jednalo o 13,1 miliard eur.³⁵⁰

Mezi největší bavorské podniky aktivní v Ruské federaci patřil výrobce automobilů BMW, Siemens a firma Knauf produkující izolační materiály.³⁵¹ Mezi společnostmi s největší bavorskou kapitálovou účastí patřily v roce 2019 podle obratu Philip Morris, BMW Österreich, Siemens a BSH Hausgeräte.³⁵² Podnikatelský sektor byl ministry hospodářství dlouhodobě oslavován jako zásadní „pevný a udržitelný most“ mezi Německem a Ruskem především v časech napjatých vzájemných vztahů. Tehdejší ministr hospodářství Aiwanger v příručce z roku 2020 oslavující 25 let od založení bavorského zastoupení v Moskvě prohlásil:

„Naše podniky odvádějí vynikající práci při udržování dvoustranného hospodářského motoru v chodu, mimo každodenní a globální politickou agendu.“³⁵³

Tento citát ukazuje snahu bavorských politiků oddělovat ekonomické zájmy od politické úrovně, což naznačuje rozdílnou argumentaci pro dvě různá publika. Na jedné straně sloužila teze ekonomické interdependence pro udržování vzájemných vztahů a přibližování Ruska Západu pro bavorské politiky dlouhodobě jako argument vůči německému, popř. evropskému publiku, jež nahlíželo vztahy s Ruskem kritičtěji. Na druhé straně však v hospodářském kontextu, s publikem sestávajícím z hospodářského sektoru či v případech, kdy bylo výhodné oddělovat politicko-hodnotovou a hospodářskou úroveň, naopak bavorští politici vyzdvihovali, že byznysový sektor je schopen fungovat i v časech

---

³⁴⁸ „Russland-Infoblatt November 2020“, Repräsentanz des Freistaats Bayern in der Russischen Föderation, naposledy upravené 30. listopadu 2020, https://www.bavariaworldwide.de/fileadmin/user_upload/ausland_asien_russland/Dokumente/Infoblaetter/Russland-Infoblatt_November-2020.pdf (staženo 26. října 2023).

³⁴⁹ „Mehr als 1200 bayerische Firmen sind in Russland engagiert – 500 Unternehmen in der Ukraine“, Bayerische Staatsregierung, 22. února 2022, <https://www.bayern.de/mehr-als-1200-bayerische-firmen-sind-in-russland-engagiert-500-unternehmen-in-der-ukraine/> (staženo 27. října 2023).

³⁵⁰ Hebel, „Der geläuterte Nebendiplomat. Seehofer bei Putin“.

³⁵¹ Bayerisches Staatsministerium für Wirtschaft, Landesentwicklung und Energie, *Bayern und Russland*, 13.

³⁵² „Russland-Infoblatt November 2020“.

³⁵³ Bayerisches Staatsministerium für Wirtschaft, Landesentwicklung und Energie, *Bayern und Russland*, 4.

konfliktu, nehledě na politické otázky. Prezentace bavorsko-ruského vztahu a jeho hospodářského faktoru se tak však vzájemně dostávala do rozporu.

Tuto dvojakost prezentace bavorsko-ruského vztahu a přístupu k němu výstižně ukazuje také již zmíněná příručka k výročí založení bavorského zastoupení v Moskvě. V kapitole nazvané „Jak jednat s ruským partnerem jako rovný s rovným“ skrze ni bavorské ministerstvo hospodářství v sekci „Do’s and don’t’s“ nabádá bavorské podnikatele, aby při vyjednávání se svými ruskými protějšky v žádném případě netematizovali anexi Krymu, válku na východní Ukrajině ani ruské angažmá v Sýrii.³⁵⁴

3.3.4 Energetika a závislost na ruském plynu

Jak už bylo předešle v kapitole věnované bavorsko-ruským vztahům před anexí Krymu zmíněno, Seehofer poté, co kancléřka Merkelová oznámila tzv. Energiewende, poprvé navštívil Moskvu. Zde byla hlavním tématem energetická otázka, a především dodávky ruské ropy a zemního plynu, jenž měl stále více nahrazovat jadernou energii.³⁵⁵ CSU se v roce 2011 stala stranou, která obhajovala co nejrychlejší odchod od jaderných a uhelných elektráren. Tehdejším bavorským ministrem pro životní prostředí, jenž termín uzavření jaderných elektráren chtěl ve Svobodném státu ještě dříve než v jiných spolkových zemích, nebyl nikdo jiný než Markus Söder.³⁵⁶

Ve stejném roce, kdy Seehofer na návštěvě žádal Putina o větší množství ruského plynu, byl do provozu uveden Nord Stream 1, na nějž bylo Bavorsko napojeno. Jak podotýká Rudolf Hanisch, bývalý pracovník bavorského státního kancléřství za vlády Stoibera, Bavorsko se tak stalo na ruském plynu ještě závislejší. To se však lišilo od původní strategie načrtnuté Schedlem, pro nějž ropa a plyn představovaly pouze přechodné řešení, než budou postupně vybudovány jaderné elektrárny.³⁵⁷ Před přílišnou německou energetickou závislostí na ruském plynu a z ní plynoucí zranitelností přitom varovala například Hanns-Seidel Stiftung blízká CSU už v roce 2005 v souvislosti s německo-ruskou kooperací, již v té době rozvíjel spolkový kancléř Gerhard Schröder (SPD).³⁵⁸

Místo toho, aby tedy byla spotřeba plynu výrazně utlumována, její import klesal společně s importem ropy jen pomalu, a v kritickém období po anexi Krymu naopak začal stoupat (s výjimkou roku 2017): V roce 2011, tedy v době Seehoferovy první návštěvy

³⁵⁴ Bayerisches Staatsministerium für Wirtschaft, Landesentwicklung und Energie, *Bayern und Russland*, 18.

³⁵⁵ Hofer, „Gas fördert die Freundschaft: Seehofer bei Putin“.

³⁵⁶ Guyton, „Die CSU will die Speerspitze des Atomausstiegs sein“.

³⁵⁷ Hanisch, *CSU in der Krise*, 100.

³⁵⁸ *Ibid.*, 90.

Moskvy se jednalo o 20,54 milionů tun, do roku 2014 objem postupně klesal až na hodnotu 16,04 milionů tun. Po roce 2014 však nenastalo očekávatelné omezení závislosti na ruském plynu, nýbrž její posílení – v roce 2015 Bavorsko odebralo 17,62 milionů tun ropy a plynu, v roce 2016 poté 17,99 a po krátkém poklesu v letech 2017 a 2018 se odběr znovu navrátil k stoupavému trendu a dosáhl hodnoty 18,44 milionů tun v roce 2019.³⁵⁹ Souvislost s vyšší závislostí na ruském plynu vidí expert na energetiku Matthias Mier u politického rozhodnutí odložit výstavbu pozemního elektrického vedení, jež mělo sloužit mimo jiné k tomu, aby přepravovalo větrnou energii ze severu na jih Německa. Jak upozorňovala německá média, zatímco lidé, pořádající protesty, se báli o krajinu v regionu, Seehofer se obával ztráty hlasů voličů. Prohlásil tak, že aby stavbě zabránil, „vytáhne všechny trumfy“.³⁶⁰ Důležitým faktorem při postupující závislosti na ruské ropě a plynu tak byla vnitropolitická situace v Bavorsku a individuální ambice bavorského premiéra.

Po propadu v covidovém roce 2020 (13,77 milionů tun) se objem odebrané ropy a plynu vyšplhal na hodnotu 22,29 milionů tun.³⁶¹ Těsně před ruskou invazí na Ukrajinu tak Bavorsko odebíralo největší objem nejméně za posledních deset let. Za rok 2021 vyplatilo Bavorsko Rusku za ropu a plyn více než kterákoliv jiná spolková země – celkem 5,68 miliard eur. V přepočtu na eura pocházelo 45 % bavorského dovozu ropy a plynu z Ruska. Přestože například v případě Hessenska, Saska-Anhaltska a Meklenburska-Předního Pomořanska tvořil ruský podíl více než 99 % na celkovém objemu importu ropy a plynu v roce 2021, nominálně vyplácelo Rusku nejvíce Bavorsko. Pro srovnání, největší spolková země Severní Porýní Vestfálsko, tedy země s největším hrubým domácím produktem, v témže roce odebírala z Ruska pouze 8 %.³⁶² Bavorsko bylo na zemní plyn odkázáno především kvůli průmyslu. Například spotřebu chemického sektoru odhadoval statistický úřad v roce 2020 na 26 364 terajoulů, což odpovídalo spotřebě přibližně dvou milionů čtyřčlenných domácností.³⁶³ Potřeba levné ruské ropy a plynu tak představovala bytostný zájem bavorského průmyslu a s ním souvisejících lobbyistických skupin.

Závislost na Rusku se prohlubovala nejen zvyšujícím se odběrem ropy a plynu, ale také posilováním pozic a vlivu ruského petrochemického průmyslu. Příkladem je Rosněft, tedy

---

³⁵⁹ „Bayerisch-russische Beziehungen (1). Schriftliche Anfrage“, 23.

³⁶⁰ Alexander Poel, „Bayern will von russischem Gas wegkommen“, *ZDF*, 2. srpna 2022, <https://www.zdf.de/nachrichten/wirtschaft/bayern-abhaengigkeit-russisches-gas-100.html> (staženo 29. října 2023).

³⁶¹ „Bayerisch-russische Beziehungen (1). Schriftliche Anfrage“, 23.

³⁶² <https://www.augsburger-allgemeine.de/wirtschaft/krieg-in-der-ukraine-bayern-gibt-mehr-fuer-russisches-oel-und-gas-aus-als-jedes-andere-bundesland-id62028206.html>

³⁶³ Poel, „Bayern will von russischem Gas wegkommen“.

největší ruská ropná společnost, založená a z 50 % vlastněná Ruskou federací. Rosněř skrze Rosneft Deutschland zvýšil v roce 2020 svůj podíl v rafinérii Bayernoil na 28,57 %.³⁶⁴ Stalo se tak i přesto, že ruská polostátní společnost byla již od roku 2014 na sankčním seznamu EU a v Německu byla spojená s kontroverzním zapojením Schrödera.³⁶⁵ Rozhodně se tak nedělo bez vědomí bavorské vlády – Aiwanger z pozice bavorského ministra hospodářství mezi lety 2018 až 2021 zaštiřoval či přímo vedl se zástupci společnosti Rosneft Deutschland i přímo Rosněř několik rozhovorů.³⁶⁶

Stejně jako Aiwanger i Söder uplatňoval metodu oddělování ekonomických zájmů od politických či hodnotových hledisek, a to především na úrovni energetické strategické bezpečnosti. V době, kdy v německo-ruských vztazích rezonoval případ otrávení Alexeje Navalného v roce 2020, se Söder v této souvislosti postavil proti možnému zastavení projektu Nord Stream 2 nezastavoval projekt plynovodu Nord Stream 2. Argumentoval přitom tak, že situaci je třeba neustále sledovat a přezkoumávat, tak aby bylo možné dosáhnout rovnováhy mezi hodnotami a zájmy Německa.³⁶⁷ Vyjádřil se také, že projekt Nord Stream 2 je soukromého ekonomického charakteru a postavil se odmítavě proti uvalení ekonomických sankcí kvůli případu Navalnyj.³⁶⁸

Plyn z Ruska potřeboval bavorský premiér také kvůli svým vnitropolitickým ambicím. Jak už bylo zmíněno, v roce 2011 Söder deklaroval, že v roce 2022 bude Bavorsko fungovat bez jaderných elektráren, přičemž jednou z náhrad měl být právě plyn z Ruska. Na dodržení termínu trval neochvějně ještě i v listopadu 2021. Po relativním nárustu podílu obnovitelných zdrojů (větrná, solární a vodní energie a biomasa) mezi lety 2010 až 2018 a zamýšleným úbytkem podílu jaderné energie začala stagnace výstavby obnovitelné energetiky. V roce 2020 pak dokonce podíl jaderné energie po dlouhé době mírně vzrostl, stejně jako podíl spotřebovaného plynu.³⁶⁹ Jedním z vysvětlení může být, že s blížícím se

---

³⁶⁴ Philipp Wehrmann, „Bayern gibt mehr für russisches Öl und Gas aus als jedes andere Bundesland“, *Augsburger Allgemeine*, 13. března 2022, <https://www.digitalrefining.com/news/1005900/rosneft-increases-its-share-in-bayernoil-refinery> (staženo 30. října 2023).

³⁶⁵ „Schröder pod palbou tisku. Putinova loutka, která uráží spoluobčany, píší o něm kvůli práci v Rosněř“, *iRozhlas*, 30. září 2017, https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/schroder-pod-palbou-tisku-putinova-loutka-tera-urazi-spoluobcany-pisi-o-nem_1709300943_kro (staženo 1. listopadu 2023).

³⁶⁶ „Bayerisch-russische Beziehungen (1). Schriftliche Anfrage“, 19.

³⁶⁷ „Söder: Nicht Hals über Kopf über Nord Stream 2 entscheiden“, *Süddeutsche Zeitung*, 11. září 2020, <https://www.sueddeutsche.de/wirtschaft/energie-muenchen-soeder-nicht-hals-ueber-kopf-ueber-nord-stream-2-entscheiden-dpa.urn-newsml-dpa-com-20090101-200911-99-526224> (staženo 2. listopadu 2023).

³⁶⁸ Ryszarda Formuszewicz, „Germany: the case of Navalny and Nord Stream 2“, OSW Centre for Eastern Studies, 7. září 2020, <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2020-09-07/germany-case-navalny-and-nord-stream-2> (staženo 2. listopadu 2023).

³⁶⁹ „Stromversorgung“, *Energie-Atlas Bayern*, Bayerische Staatsregierung, 2022, https://www.energieatlas.bayern.de/thema_energie/daten/strom (staženo 3. listopadu 2023).

termínem Söderem avizovaného odchodu od jaderné energie, kdy se ale přestalo dařit zvyšovat podíl obnovitelných zdrojů, bylo k rychlému závěrečnému útlumu jaderné energie potřeba ji nahradit právě zemním plynem. Bavorsko se tak možná kvůli přílišnému spěchu za bezjadernou budoucností stalo na Rusku o to závislejší.

Plyn se každopádně pro Södera stal po roce 2020 zásadním, což demonstruje i jeho zasazování se o zprovoznění Nord Streamu 2 v době eskalace na východní Ukrajině. Tehdy ostře kritizoval Baerbockovou již zmíněnými slovy o „naivní a nebezpečné zelené politice“.³⁷⁰ Hon za výstupem z jádra pomocí plynu z Ruska tak Söder opustil až s ruskou invazí na Ukrajinu, když svůj postoj ještě jednou změnil³⁷¹ a požadoval prodloužení fungování jaderných elektráren až do roku 2023.³⁷² Toto jednání v energetické otázce je tak příkladnou ukázkou bavorského ekonomického pragmatismu a realpolitiky spojené s individuálními ambicemi bavorských vládních politiků.

---

³⁷⁰ „Naive und unsichere grüne Außenpolitik“: Söder greift Baerbock wegen Nord Stream 2 an“, *Tagesspiegel*, 5. ledna 2022, <https://www.tagesspiegel.de/politik/soder-greift-baerbock-wegen-nord-stream-2-an-4576021.html> (staženo 4. listopadu 2023).

³⁷¹ „Atompolitik: CSU-Chef Söder vollführt mehrere politische Kehrtwenden“, *RedaktionsNetzwerk Deutschland*, 17. dubna 2023, <https://www.rnd.de/politik/markus-soeder-wie-der-csu-chef-in-der-atompolitik-mehrmals-die-richtung-wechselt-TSTGMB2VJBK7DMI3H5YMKQWSB4.html> (staženo 29. října 2023).

³⁷² Christoph Heinemann, „Markus Söder: Verlängerung der Kernkraft ist ‚auf jeden Fall möglich‘“, *Deutschlandfunk*, 22. června 2022, <https://www.deutschlandfunk.de/markus-soeder-kernkraft-verlaengerung-laufzeiten-100.html> (staženo 5. listopadu 2023).

Závěr

Tato práce se zabývala bavorsko-ruskými vztahy od anexe Krymu do ruské invaze na Ukrajinu v roce 2022 a tím, co k jejich podobě vedlo a ovlivňovalo ji. Užitou metodou byla případová studie, k tématu bylo přistupováno pomocí konceptů paradiplomacie dle typologie navržené Nagelem a Fischerem. Pomocí kvalitativního výzkumu byly hledány odpovědi na dvě základní výzkumné otázky, a to jak se dají klasifikovat bavorsko-ruské vztahy po anexi Krymu ve srovnání s oficiální zahraniční politikou vedenou Spolkem, a proč se bavorský vztah k Rusku oproti spolkové linii v některých případech odlišoval. Pro hlavní zkoumané období se práce zaměřila na výzkum politicko-rétorické a ekonomické roviny bavorsko-ruských vztahů. Po úvodu a představení stavu poznání práce přinesla následující odpovědi.

Bavorští představitelé se na politicko-rétorické úrovni dlouhodobě stavěli do role stavitelů mostu mezi Východem a Západem. Svou důležitost podtrhovali tím, že právě jejich úkolem bylo udržovat partnerství s Ruskou federací, již měl být dán čas na transformaci. Bavorští politici se odvolávali na tradičně blízké bavorsko-ruské vztahy. Historická část práce ukázala, že dynastické, kulturní a ekonomické vazby se především od 18. století skutečně prohlubovaly. První konkrétní bod, od něž bavorští politici historickou kontinuitu v moderních vztazích v rétorice opravdu systematicky odvozují, však představuje až období vlády Strauße v 80. letech 20. století. Strauß ale ve skutečnosti zastával vůči Rusku odměřenější postoj než jeho nástupci. Politická blízkost mezi Bavorskem a Ruskem, původně založená na ekonomickém pragmatismu, jenž kvůli exportem tažené ekonomice Svobodného státu hrál ve vzájemných vztazích vždy důležitou roli, se začala naplno rozvíjet především v 90. a nultých letech, spojených s Edmundem Stoiberem. Jeho přičiněním politická blízkost pokračovala i za Seehoferovy vlády.

Část zkoumající politicko-rétorickou úroveň vztahů v období let 2014–2022 ukázala, že po anexi Krymu lze právě v období Seehofery vlády od konce roku 2015 a naplno poté v roce 2016 sledovat rozpor se spolkovou linií vztahů k Ruské federaci. Dle kategorizace představené v metodologické části lze konstatovat, že v případě postoje k ekonomickým sankcím uvaleným na Rusko se Seehofer při své návštěvě Moskvy dostal za hranici toho, co je v teorii vzájemných interakcí Spolku a spolkových zemí vnímáno jako kooperativní zahraniční aktivita. Svými výroky o povaze anexe Krymu a tom, že by sankce měly být ukončeny, Seehofer překročil kategorii jednání mírné soutěživosti, neboť už nedoplňoval spolkovou zahraniční linii. V tomto období se v dané typologii jednalo o interakci typu 4),

tedy konfliktní vztah, v němž se paralelní jednání nedoplňuje, nýbrž stojí v rozporu, a zájmy Spolku a spolkové země jsou protichůdné. Dle užívané typologie tak lze tyto interakce označit za tzv. Nebenaußenpolitik. Spor, který se v tomto případě dá vysvětlit vnitropolitickým napětím uvnitř frakce CDU/CSU souvisejícím s uprchlickou krizí a Seehoferovými ambicemi, eskaloval právě v době Seehoferovy moskevské návštěvy a rozhovorem s Putinem. Uvnitř CSU však ohledně správného jednání s Ruskem nevládl konsenzus. Vůči postojům Seehofera se stavěla například vedoucí zemské buňky CSU Hasselfeldtová, oproti tomu místopředseda CSU v letech 2013 až 2015 Gauweiler či dlouholetý šéfredaktor stranických novin CSU Bayernkurier Scharnagl se zasazovali o ještě vstřícnější proruské směřování. Konsenzus v otázce bavorsko-ruských vztahů navíc nevládl ani u jiných politických stran zastoupených v zemském sněmu.

Sám Seehofer své formulace týkající se ekonomických sankcí kontinuálně měnil a diverzifikoval. Od roku 2017 se snažil bavorsko-ruské vztahy znovu profilovat jako pouhé doplňování spolkové úrovně a ve svých vyjádřeních mírnil konfrontační směr vůči spolkové vládě. Po Seehoferovi se snažil Söder na začátku své vlády v roce 2018 od politické blízkosti k Rusku spíše distancovat a v rétorice týkající se sankcí podporoval linii Spolku. V typologii interakcí se tak jednalo o typ 2), tedy kooperaci a koordinovaný postup rozhodování a dle rozdělení z úvodu tak šlo o tzv. Außenbeziehungen. Větší důraz začal být na začátku Söderova prvního volebního období kladen na hospodářskou oblast, kterou rozvíjel především Hubert Aiwanger. Tu v bavorsko-ruských vztazích začala definovat dvojznačná, vnitřně si odporující tendence: na jedné straně se bavorští politici snažili rétoricky oddělovat ekonomické zájmy od politické úrovně, na druhé straně však stále argumentovali potřebou udržování hospodářských vztahů pro opětovné přiblížení Ruska Západu i po anexi Krymu.

Některé z těchto závěrů byly již součástí výzkumu ekonomické úrovně vzájemných vztahů. Podnikatelský lobbying, jenž v Bavorsku zastával klíčovou roli kvůli výsostnému postavení exportu, podporoval působení institucí činných v bavorsko-ruských ekonomických vztazích. Pro jejich fungování získal výrazné osobnosti jako byl Stoiber, Scharnagl či Gauweiler. Ti šířili ve veřejném diskurzu narativní linii, kterou od roku 2007 prosazoval Putin. Úspěch těchto vlivových skupin se zrcadlí i v hodnotách bavorsko-ruské obchodní bilance. Zatímco po anexi Krymu hodnoty exportu a importu skutečně klesly, od roku 2017, respektive 2018, začaly opět stoupat. Tomu předcházela aktivita lobbyistických skupin i obnovení delegací, zaštitěných ministerstvy hospodářství obou zemí. V rámci ekonomického pragmatismu se také začala rozvíjet energetická spolupráce, která se urychlila

ještě více kvůli tzv. Energiewende. Bavorsko (stejně jako celé Německo) na základě své historické zkušenosti a prvního plynovodu ze SSSR důvěřovalo ve spolehlivost ruských energetických dodávek, a to i v období uvalených sankcí. Hospodářská otázka tak hrála roli až do poslední chvíle a zastiňovala bezpečnostně-energetickou oblast.

Söder dbal na to, aby v roce 2020 veřejně demonstroval, že jeho zahraniční cesta do Moskvy byla schválená kancléřkou a že se během ní setkal s občanskou společností, čímž by dle metodologie naplnil podstatu kategorie 2), tedy kooperaci koordinovaného postupu rozhodování (Außenbeziehungen). V případě bavorské koupi vakcíny Sputnik se však znovu začalo ukazovat, že i Söder využíval bavorsko-ruské vztahy pro své vlastní politické ambice a zájmy, související s možnou kancléřskou kandidaturou a postavením CSU na spolkové úrovni. Tento případ je možné hodnotit jako interakci typu 3), tedy jednání mírné soutěživosti projevující se paralelním jednáním, o němž se obě úrovně navzájem informují a jímž se většinou doplňují, avšak každá z úrovní jedná ze svého vlastního zájmu. Přestože je otázka zdravotnictví v gesci spolkových zemích, tato interakce přesahovala vnitropolitickou úroveň, a třebaže Söder následoval linii vymezenou Merkelovou (tedy, že vakcíny musí nejdříve schváleny Evropskou agenturou pro léčivé přípravky), jeho zájmem bylo především zlepšit svůj veřejný obraz.

Z komunikace strany navenek lze vyvodit, že pro CSU představovaly bavorsko-ruské vztahy identitotvorný prvek, kterým se strana odlišovala od své sesterské odnože, a také prostředek k demonstraci bavorských nadregionálních zájmů a prokázání světových ambic. Bavorsko-ruské vztahy byly jedním z témat, jímž se strana snažila získat voliče z krajního spektra elektorátu. Byly ale také prostředkem pro naplňování individuálních ambic jednotlivých bavorských vrcholných politiků. Ti se tak dle situace a potřeby opravdu pohybovali mezi tzv. Außenbeziehungen a Nebenaußenpolitik.

Summary

This thesis examined Bavarian-Russian relations in the period from the annexation of Crimea to the Russian invasion of Ukraine in 2022 and what led to and influenced their character. As a method, case study was used, and the topic was approached using the concepts of paradiplomacy according to the typology proposed by Nagel and Fischer. Using qualitative research, answers to two main research questions were sought, namely how Bavarian-Russian relations after the annexation of Crimea could be classified in comparison to the official foreign policy pursued by the federal government, and why the Bavarian

attitude towards Russia differed in some cases from the Federal line. For the main period examined, the thesis focuses on research into the political-rhetorical and economic levels of Bavarian-Russian relations. After an introduction and the state of knowledge overview, the thesis provided the following answers.

Bavarian leaders have long positioned themselves at the political and rhetorical level as “bridge builders” between East and West. They verbally underlined their importance by claiming that it was their task to maintain the partnership with the Russian Federation, which in their view needed to be given time to transform. Bavarian politicians often referred to the traditionally close Bavarian-Russian relations. The historical part of the thesis showed that dynastic, cultural and economic ties had indeed deepened, especially since the 18th century. However, the first tangible point from which Bavarian politicians did indeed systematically derive historical continuity in modern rhetorical relations was the Strauß’ government in the 1980s. However, Strauß took a more measured stance towards Russia than his successors. The political proximity between Bavaria and Russia, originally based on economic pragmatism, which had always played an important role in the relationship because of the Free State’s export-driven economy, began to develop in the 1990s and the 2000s, having been associated with Edmund Stoiber. Due to his efforts, this political closeness continued during the Seehofer administration.

The chapter examining the political-rhetorical level of relations in the period 2014–2022 showed that after the annexation of Crimea, we can observe a conflict with the federal policy regarding the Russian Federation during the Seehofer’s government from the end of 2015 and then fully in 2016. According to the classification presented in the methodological part, it can be concluded that in the case of the approach towards the economic sanctions imposed on Russia, Seehofer’s visit to Moscow went beyond what is perceived as cooperative foreign activity in the theory of interactions between the Federation and Länder. With his statements about the nature of the annexation of Crimea and his claim that sanctions should be ended, Seehofer went beyond the category of acting in a mildly competitive manner, as he was no longer complementing the Federal stance. During this period, according to the typology, this represented a type 4) interaction, i.e., a conflicting relationship in which parallel actions are not complementary but in conflict, and the interests of the Federal government and the Länder are opposed. According to the typology this represented the so-called *Nebenaußenpolitik*. The conflict, which in this case can be explained by the internal political tensions within the CDU/CSU fraction related to the

refugee crisis and Seehofer's ambitions, escalated at the time of Seehofer's Moscow visit and conversation with Putin. However, there was no consensus within the CSU on the right way to deal with the Russian Federation. For example, the head of the CSU's regional department Hasselfeldt was opposed to Seehofer's positions, while Gauweiler and Scharnagl advocated an even more pro-Russian orientation. Moreover, there was no consensus on Bavarian-Russian relations among the other political parties represented in Bavarian Landtag either.

Seehofer continuously changed and diversified his formulations regarding economic sanctions. From 2017, he tried to re-profile Bavarian-Russian relations as merely complementary to the federal level and moderated his confrontational statements towards the federal government. After Seehofer, Söder tried to distance himself from political proximity in Bavarian-Russian relations at the beginning of his government in 2018 and rather supported the Federal line in his rhetoric on economic sanctions. In the typology of interactions, this was thus type 2), i.e., cooperation and coordinated decision-making (Außenbeziehungen). At the beginning of Söder's first term, more emphasis began to be placed on the economic field, which was developed primarily by Aiwanger. This began to be defined by ambiguous, contradictory tendencies in Bavarian-Russian relations: on the one hand, Bavarian politicians tried to rhetorically separate economic interests from the political level, but on the other hand, they still argued for the need to maintain economic relations in order to bring Russia closer to the West again, even after the annexation of Crimea.

Some of these conclusions were already a part of the research on the economic level of mutual relations. The business lobby, which played a key role in Bavaria because of the privileged position of exports, supported the work of institutions active in Bavarian-Russian economic relations. For its functioning, it obtained prominent Bavarian politicians such as Stoiber, Scharnagl and Gauweiler. In public discourse they promoted the narrative line that Putin had been pursuing since 2007. The success of these influence groups is mirrored in the figures of the Bavarian-Russian trade balance. While the exports and imports figures fell after the annexation of Crimea, they started to rise again from 2017 and 2018, respectively. This was preceded by the activity of lobby groups and the resumption of delegations, sponsored by the ministries of economy of both countries. Within the framework of economic pragmatism, energy cooperation started to develop, which accelerated even more due to the so-called Energiewende. Bavaria (as well as the whole of Germany), based on its historical experience and the first gas pipeline from the Soviet Union, trusted in the reliability

of Russian energy supplies, even in the period of sanctions. The economic issue thus played a role right up to the last moment, overshadowing the energy-security issue.

Söder was careful to publicly demonstrate in 2020 that his foreign trip to Moscow was approved by the Chancellor and that he met with civil society during the trip, which would have fulfilled the category 2), i.e., the cooperation of a coordinated decision-making process. According to the introduction it was a case of the so-called Außenbeziehungen. In the case of the Bavarian purchase of the Sputnik vaccine, however, it became apparent once again that Söder was also using the Bavarian-Russian relationship for his political ambitions related to the question of chancellorship and the CSU's position at the federal level. This case could be regarded as the type 3) interaction i.e., a moderately competitive behaviour manifested by parallel actions which are mutually communicated between the two levels and are mostly complementary, but each level acts out of its own interest. Despite the healthcare being a matter of Länder, this interaction went beyond the internal political level, and although Söder followed the line set out by Merkel (vaccines must first be approved by the EMA), his interest was above all to improve his public image.

From the party's external communication, it can be inferred that for the CSU, Bavarian-Russian relations represented an identity-forming element that distinguished the party from its sister branch, as well as a means of demonstrating Bavarian transregional interests and global ambitions. Bavarian-Russian relations were one of the topics through which the party sought to win voters from the far right. But it was also a means of pursuing the individual ambitions of Bavaria's top politicians. According to the circumstances and current needs, they indeed oscillated between the so-called Außenbeziehungen and Nebenaußenpolitik.

Primární zdroje

- Auswertiges Amt. „Deutschland und die Russische Föderation: bilaterale Beziehungen“. Naposledy upravené 6. října 2023. <https://www.auswaertiges-amt.de/de/service/laender/russischefoederation-node/bilaterale-beziehungen/201542> (staženo 14. září 2023).
- Außenwirtschaftsportal Bayern. „Russische Föderation“. <https://international.bihk.de/laenderinformationen/laenderauswahl/land/RUS/uebersicht.html> (staženo 12. října 2023).
- Außenwirtschaftsportal Bayern. „Russland-Reise von Markus Söder: Bayerische Wirtschaft fordert, den Dialog mit Russland intensivieren“. 28. ledna 2020. <https://international.bihk.de/aktuelles/news/detail/russland-reise-von-markus-soeder-bayerische-wirtschaft-fordert-den-dialog-mit-russland-intensivieren.html> (staženo 26. října 2023).
- Bayerische Staatsregierung. „,Persönliche Kontakte trotz Embargo pflegen‘ – Brunner traf russischen Ex-Landwirtschaftsminister“. 18. srpna 2015. <https://www.bayern.de/persoенliche-kontakte-trotz-embargo-pflegen-brunner-traf-russischen-ex-landwirtschaftsminister/?seite=5058> (staženo 18. září 2023).
- Bayerische Staatsregierung. „Bayerns Wirtschaftsstaatssekretär Franz Josef Pschierer reist mit Wirtschaftsdelegation nach Russland“. 21. června 2016. <https://www.bayern.de/bayerns-wirtschaftsstaatssekretaer-franz-josef-pschierer-reist-mit-wirtschaftsdelegation-nach-russland/?seite=5058> (staženo 23. září 2023).
- Bayerische Staatsregierung. „Europaministerin Beate Merk reist zu politischen Gesprächen nach Kiew / Klares Signal: ‚Bayern steht auf der Seite des internationalen Rechts und damit an der Seite der Ukraine‘ / Meinungsaustausch auch mit Kiewer Bürgermeister Vitali Klitschko“. 10. prosince 2014. <https://www.bayern.de/europaministerin-beate-merk-reist-zu-politischen-gespraechen-nach-kiew-klares-signal-bayern-steht-auf-der-seite-des-internationalen-rechts-und-damit-an-der-seite-der-ukraine-mei/?seite=5058> (staženo 17. září 2023).
- Bayerische Staatsregierung. „Mehr als 1200 bayerische Firmen sind in Russland engagiert – 500 Unternehmen in der Ukraine“. 22. února 2022. <https://www.bayern.de/mehr-als-1200-bayerische-firmen-sind-in-russland-engagiert-500-unternehmen-in-der-ukraine/> (staženo 27. října 2023).
- Bayerische Staatsregierung. „Merk: ‚Geschlossene Haltung der LänderEuropaminister zur Ukraine / Europaministerkonferenz verurteilt Annektierung der Krim‘“. 20. března 2014. <https://www.bayern.de/merk-geschlossene-haltung-der-laender-europaminister-zur-ukraine-europaministerkonferenz-verurteilt-annektierung-der-krim/?seite=5058> (staženo 16. září 2023).
- Bayerische Staatsregierung. „Ministerpräsident Seehofer gibt Regierungserklärung ab: ‚Bayern. Die Zukunft.‘ / Vier große Zukunftsaufgaben bis 2018: Zunehmende Internationalisierung, digitale Revolution, demografische Entwicklung und kulturelle Auswirkungen“. 12. listopadu 2013. <https://www.bayern.de/ministerpraesident-seehofer-gibt-regierungserklaerung-ab-bayern-die-zukunft-vier-grosse-zukunftsaufgaben-bis-2018-zunehmende-internationalisierung-digitale-revolution-demogra/> (staženo 16. září 2023).
- Bayerische Staatsregierung. „Ministerpräsident Seehofer reist nach Moskau / Politische Gespräche mit Staatspräsident Putin und weiteren hochrangigen Regierungsmitgliedern der Russischen Föderation / Unterzeichnung einer Absichtserklärung zur Zusammenarbeit zwischen Bayern und Moskau“. 3. února 2016. <https://www.bayern.de/terminhinweis-ministerpraesident-seehofer-reist-nach-moskau-politische-gespraechen->

mit-staatspraesident-putin-und-weiteren-hochrangigen-regierungsmitgliedern-der-russischen-foederation-unterzeichn/?seite=5058 (staženo 22. zri 2023).

Bayerische Staatsregierung. „Neujahrsansprache 2016 des Bayerischen Ministerpräsidenten Horst Seehofer“. 30. prosince 2015. <https://www.bayern.de/neujahrsansprache-2016-des-bayerischen-ministerpraesidenten-horst-seehofer/?seite=5058> (staženo 22. zri 2023).

Bayerische Staatsregierung. „Staatsministerin Melanie Huml“. Staatskanzlei. <https://www.bayern.de/staatskanzlei/staatsministerin-melanie-huml/> (staženo 30. ervna 2023).

Bayerische Staatsregierung. „Stromversorgung“. Energie-Atlas Bayern. 2022. https://www.energieatlas.bayern.de/thema_energie/daten/strom (staženo 3. listopadu 2023).

Bayerische Verfassung, <https://www.gesetze-bayern.de/Content/Document/BayVerf> (staženo 30. ervna 2023).

Bayerischer Landtag. „Ausschuss für Bundes- und Europaangelegenheiten sowie regionale Beziehungen“. Ausschüsse & Gremien. <https://www.bayern.landtag.de/parlament/staendige-ausschuesse/europaausschuss/> (staženo 30. ervna 2023).

Bayerischer Landtag. „Bayerisch-russische Beziehungen (1). Schriftliche Anfrage des Abgeordneten Dr. Helmut Kaltenhauser FDP vom 03.03.2022“. 18. Wahlperiode. 30. ervna 2022, Drucksache 18/22883.

Bayerischer Landtag. „Bayerisch-russische Beziehungen (3/4). Schriftliche Anfrage des Abgeordneten Dr. Helmut Kaltenhauser FDP vom 03.03.2022“. 18. Wahlperiode. 16. listopadu 2022, Drucksache 18/22787.

Bayerischer Landtag. „Bayerisch-russische Beziehungen (4/4). Schriftliche Anfrage des Abgeordneten Dr. Helmut Kaltenhauser FDP vom 03.03.2022“. 18. Wahlperiode. 30. ervna 2022, Drucksache 18/22857.

Bayerischer Landtag. Plenarprotokoll 11/112 v. 14. 11. 89. 11. Wahlperiode, 112. Sitzung am Dienstag, dem 14. November 1989, 9.00 Uhr, in München.

Bayerischer Landtag. Plenarprotokoll 11/116 v. 13.12.89. 11. Wahlperiode, 116. Sitzung am Mittwoch, dem 13. Dezember 1989, 9.00 Uhr, in München.

Bayerischer Landtag. Plenarprotokoll 11/48 v. 03. 02. 88. 11. Wahlperiode. 48. Sitzung am Mittwoch, dem 3. Februar 1988, 9.00 Uhr, in München.

Bayerischer Landtag. Plenarprotokoll 17/14 v. 03.04.2014. 17. Wahlperiode. 14. Sitzung am Donnerstag, dem 3. April 2014, in München.

Bayerischer Landtag. Plenarprotokoll 17/17 v. 15.05.2014. 17. Wahlperiode. 17. Sitzung am Donnerstag, dem 15. Mai 2014, in München.

Bayerischer Landtag. Plenarprotokoll 17/26 v. 15.10.2014. 17. Wahlperiode. 26. Sitzung am Mittwoch, dem 15. Oktober 2014, in München.

Bayerischer Landtag. Plenarprotokoll 17/27 v. 23.10.2014. 17. Wahlperiode. 27. Sitzung am Donnerstag, dem 23. Oktober 2014, in München.

Bayerischer Landtag. Plenarprotokoll 17/46 v. 10.06.2015. 17. Wahlperiode. 46. Sitzung am Mittwoch, dem 10. Juni 2015, in München.

Bayerischer Landtag. Plenarprotokoll 17/74 v. 01.06.2016. 17. Wahlperiode. 74. Sitzung am Mittwoch, dem 1. Juni 2016, in München.

Bayerischer Landtag. Plenarprotokoll 18/18. 18. Wahlperiode. 18. Sitzung am Mittwoch, dem 15. Mai 2019, in München.

Bayerisches Staatsministerium für Wirtschaft, Landesentwicklung und Energie. „Bayerische Auslandsrepräsentanzen – Kontakte in aller Welt“. <https://www.stmwi.bayern.de/wirtschaft/internationalisierung/auslandsrepraesentanzen/> (staženo 30. června 2023).

Bayerisches Staatsministerium für Wirtschaft, Landesentwicklung und Energie et al., eds. *Bayern und Russland. 25 Jahre Erfolg. 1995–2020*. Berlin: OWC-Verlag für Außenwirtschaft GmbH, 2020, https://www.bavariaworldwide.de/fileadmin/user_upload/ausland_asien_russland/Dokumente/OWC_25_Jahre_Bayern_in_Russland_2020.pdf (staženo 14. září 2023).

Bayerisches Staatsministerium für Wirtschaft, Landesentwicklung und Energie. Repräsentanz des Freistaats Bayern in der Russischen Föderation. <https://www.bavariaworldwide.de/de/russland> (staženo 14. září 2023).

Bayerisches Staatsministerium für Wirtschaft, Landesentwicklung und Energie. „Bayerns Wirtschaftsminister Aiwanger spricht beim Wirtschaftsforum Russland ‚Brücken bauen in schwierigen Zeiten‘“. 3. dubna 2019. <https://www.stmwi.bayern.de/veranstaltungen/veranstaltung/41832/> (staženo 25. října 2023).

CDU/CSU. „Für ein Deutschland, in dem wir gut und gerne leben. Regierungsprogramm 2017–2021“. <https://archiv.cdu.de/system/tdf/media/dokumente/170703regierungsprogramm2017.pdf?file=1> (staženo 2. října 2023).

CSU. „Arbeitskreise“. Parteiarbeit. <https://www.csu.de/partei/parteiarbeit/> (staženo 30. června 2023).

CSU. „CSU und vbw: Abbau der Russland-Sanktionen“. <https://www.csu.de/service/pressemitteilungen/2016/csu-und-vbw-abbau-der-russland-sanktionen/> (staženo 23. září 2023).

CSU. „Der Bayernplan. Klar für unser Land. Programm der CSU zur Bundestagswahl 2017“. Beschluss des CSU-Parteivorstands am 17. Juli 2017 in München. <https://dokumen.tips/documents/zum-download-des-csu-bayernplans-als-pdf-datei-unsere-csu-garantien-die-csu-spricht.html?page=31> (staženo 2. října 2023).

CSU. „Regierungsprogramm der CSU 2013–2018. Der Bayernplan 2013–2018“. <https://www.csu.de/politik/beschluesse/der-bayernplan-2013-2018/> (staženo 16. září 2023).

Deutsch-Russisches Forum e.V. „Rede von MPr a.D. Dr. Edmund Stoiber beim Deutsch-Russischen Forum e.V. am 20.03.2017“. https://www.deutsch-russisches-forum.de/portal/wp-content/uploads/2017/03/Rede_Dr.-Edmund-Stoiber_Festveranstaltung-Deutsch-Russisches-Forum-e.V..pdf (staženo 30. září 2023).

Deutscher Bundestag. „Die Minsker Vereinbarungen zum Ostukraine-Konflikt“. Ausarbeitung. Naposledy upravené 5. ledna 2022. <https://www.bundestag.de/resource/blob/880828/23b6372347d72f843cb197002f229887/WD-2-081-21-pdf-data.pdf> (staženo 15. září 2023).

Deutscher Bundestag. „Wortprotokoll der Rede Wladimir Putins im Deutschen Bundestag am 25.09.2001“. Parlament. https://www.bundestag.de/parlament/geschichte/gastredner/putin/putin_wort-244966 (staženo 30. dubna 2023).

Deutschlands Zukunft gestalten. Koalitionsvertrag zwischen CDU, CSU und SPD. 18. Legislaturperiode. Berlin: CDU Deutschlands, CSU-Landesleitung, SPD, 2013. <https://archiv.cdu.de/sites/default/files/media/dokumente/koalitionsvertrag.pdf> (staženo 14. září 2023).

Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland, <https://www.gesetze-im-internet.de/gg> (staženo 30. června 2023).

Hanns-Seidel-Stiftung. „Institut für Internationale Zusammenarbeit“. <https://www.hss.de/ueberuns/taetigkeitsbereiche/organisation/institut-fuer-internationale-zusammenarbeit/> (staženo 30. června 2023).

- Hofen, Mathias von. „Bayern bevorzugt: Im Gespräch mit Moskaus Minister für Außenhandel, Sergey Cherebin, zur Wirtschaftslage“. Bayern International. 23. srpna 2017. <https://www.bayern-international.de/newsroom/news/bayern-bevorzugt-im-gespraech-mit-moskaus-minister-fuer-aussenhandel-sergey-cheremin-zur-wirtschaftslage> (staženo 22. října 2023).
- IHK-Exportbericht Bayern 2012 | 2013. Erwartungen. Motive. Auswirkungen.* München: Bayerischer Industrie- und Handelskammertag e. V., 2013, <http://standortportal.bayern.de/Anhaenge/exportbericht-bayern.pdf> (staženo 16. října 2023).
- Newsletter Bayern-Russland.* Oktober – Dezember 2017. Moskau: Repräsentanz des Freistaates Bayern in der Russischen Föderation, 2017, https://www.bavariaworldwide.de/fileadmin/user_upload/ausland_asien_russland/Dokumente/Newsletter_BRMoskau_Dezember_2017.pdf (staženo 20. října 2023).
- Ost West Wirtschaftsforum Bayern a Ost-Ausschuss der Deutschen Wirtschaft. „Russland-Forum (online). ‚Brücken bauen in schwierigen Zeiten‘ – Russland als Teil der Weltwirtschaft“. Program konference. 17. prosince 2020. https://www.advant-beiten.com/sites/default/files/events/2020-12-17%20Bruecken%20bauen_Programm_online_final.pdf (staženo 26. října 2023).
- Ost West Wirtschaftsforum Bayern. „Brücken bauen in schwierigen Zeiten. ‚Wie können Handel und Produktion in Russland erfolgreich sein?‘“. Program konference. Wirtschaftsforum Russland – Deutschland. 3. dubna 2019. https://www.owwf.bayern/media/Downloads/owwf_190212_Programm_RF.pdf (staženo 25. října 2023).
- Rat der EU. „Russland: EU verlängert Wirtschaftssanktionen um sechs Monate“. Pressemitteilung, 19. prosince 2016. <https://www.consilium.europa.eu/de/press/press-releases/2016/12/19/sanctions-russia/> (staženo 15. září 2023).
- Repräsentanz des Freistaates Bayern in der Russischen Föderation. „Russland-Infoblatt Oktober 2020“. Naposledy upravené 2. listopadu 2020. https://www.bavariaworldwide.de/fileadmin/user_upload/ausland_asien_russland/Dokumente/Infoblaetter/Russland-Infoblatt_Oktober-2020.pdf (staženo 26. října 2023).
- Repräsentanz des Freistaates Bayern in der Russischen Föderation. „Russland-Infoblatt November 2020“. Naposledy upravené 30. listopadu 2020. https://www.bavariaworldwide.de/fileadmin/user_upload/ausland_asien_russland/Dokumente/Infoblaetter/Russland-Infoblatt_November-2020.pdf (staženo 26. října 2023).
- Statista. „Deutschland: Direktinvestitionen nach Russland nach Wert und Anteil¹ von 2010 bis 2021“. <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/1294265/umfrage/direktinvestitionen-aus-deutschland-nach-russland/> (staženo 13. října 2023).
- Statista. „Wert der deutschen Exporte nach Russland von 1992 bis 2022“. <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/291062/umfrage/deutsche-exporte-nach-russland/> (staženo 12. října 2023).
- Statista. „Wert der Importe von Deutschland aus Russland von 1992 bis 2022“. https://de.statista.com/statistik/daten/studie/260062/umfrage/deutsche-importe-aus-russland/?fbclid=IwAR1PmLzCQaGBg_f0Fv4tmunIVT13ScwFEQ5UYUage0frPqba8CQT_ilZ0s8 (staženo 17. října).
- Tolstoi.de. „Was ist Tolstoi.de“. Bibliothek, Bildung, Beratung. <https://www.tolstoi.de/was-ist-tolstoi-de/> (staženo 1. března 2023).

U.S. Diplomatic Mission to Germany. „Rede des Vorsitzenden der Christlich-Sozialen Union, Ministerpräsident Dr. Edmund Stoiber auf dem 66. Parteitag der CSU am 12. Oktober 2001“. <https://usa.usembassy.de/gemeinsam/stoiber101201d.pdf> (staženo 30. dubna 2023).

„Wladimir Putin: Rede auf der Münchner Sicherheitskonferenz 2007“. YouTube, 15. dubna 2022, <https://www.youtube.com/watch?v=pbYDJoR6jwc> (staženo 17. září 2023).

Sekundární zdroje

„AHK in Russland lobt Reisen von Söder und Lindner nach Moskau“. *Reuters*, 27. ledna 2020, <https://www.reuters.com/article/deutschland-russland-wirtschaft-idDEKBN1ZQ15D> (staženo 6. října 2023).

Alexander, Robin. *Die Getriebenen. Merkel und die Flüchtlingspolitik: Report aus dem Innern der Macht*. München: Siedler, 2017.

Altenbockum, Jasper von, Timo Frasch a Berthold Kohler. „Nicht nur Russland verletzt Menschenrechte“. *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 11. září 2020, <https://www.faz.net/aktuell/politik/inland/markus-soeder-zu-nord-stream-2-nicht-nur-russland-verletzt-menschenrechte-16949338.html> (staženo 11. října 2023).

Amnesty International. „Syrie: Vládní a ruské síly cílí na nemocnice“. <https://amnesty.cz/zbrane/novinka/2871/syrie-kladni-a-ruske-sily-cili-na-nemocnice> (staženo 22. září 2023).

Arno Luik, „Gauweiler hält deutsche Russland-Politik für gefährlich“. *Stern*, 26. března 2014, <https://www.stern.de/politik/deutschland/stern-interview-gauweiler-haelt-deutsche-russland-politik-fuer-gefaehrlich-3398276.html> (staženo 17. září 2023).

„Atompolitik: CSU-Chef Söder vollführt mehrere politische Kehrtwenden“. *RedaktionsNetzwerk Deutschland*, 17. dubna 2023, <https://www.md.de/politik/markus-soeder-wie-der-csu-chef-in-der-atompolitik-mehrmals-die-richtung-wechselt-TSTGMB2VJBK7DMI3H5YMKQWSB4.html> (staženo 29. října 2023).

Bagger, Thomas. „The World According to Germany: Reassessing 1989“. *The Washington Quarterly* 41, č. 4 (2018): 53–63, <https://doi.org/10.1080/0163660X.2018.1558609> (staženo 14. září 2023).

Bauchmüller, Michael, Daniel Brössler, Georg Ismar, Georg Mascolo, Ulrike Nimz, Klaus Ott a Nicolas Richter. „Ausgetrickst“. *Süddeutsche Zeitung*, 16. června 2023, <https://www.sueddeutsche.de/projekte/artikel/politik/nord-stream-russland-gas-mecklenburg-vorpommern-e046582/?reduced=true> (staženo 20. června 2023).

„Bayern hängt am russischen Gas- und Öltropf“. *Die Zeit*, 28. ledna 2022, <https://www.zeit.de/news/2022-01/28/bayern-haengt-am-russischen-gas-und-oeltropf> (staženo 17. října 2023).

„Bayern ist bei Importen aus Russland wichtigster Abnehmer“. *Der Spiegel*, 23. listopadu 2022, <https://www.spiegel.de/wirtschaft/unternehmen/bayern-ist-bei-importen-aus-russland-wichtigster-abnehmer-a-2e3d434d-9449-4989-b006-a6aa21453ac2> (staženo 24. října 2023).

Beyer-Thoma, Hermann. „Bayern in Russland zur Zeit Peters I.“. In *Bayern und Russland in vormoderner Zeit. Annäherungen bis in die Zeit Peters des Großen*, ed. Alois Schmid. München: Verlag C. H. Beck, 2012, 399–426.

Beyer-Thoma, Hermann. „Bayern, Franken, Schwaben und Osteuropa im 18. Jahrhundert“. In *Bayern und Osteuropa. Aus der Geschichte der Beziehungen Bayerns, Frankens und Schwabens mit Rußland, der Ukraine und Weißrußland*, ed. Hermann Beyer-Thoma. Wiesbaden: Harrasowitz Verlag, 2000, 179–220.

- Bingener, Reinhard a Markus Wehner. *Die Moskau-Connection. Das Schröder-Netzwerk und Deutschlands Weg in die Abhängigkeit*. München: C. H. Beck, 2023.
- Bingener, Reinhard. „Politischer Aschermittwoch der CSU. Mit Franz Josef Strauß Richtung Moskau“. *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 5. března 2014, <https://www.faz.net/aktuell/politik/inland/politischer-aschermittwoch-der-csu-mit-franz-josef-strauss-richtung-moskau-12832743.html> (staženo 25. března 2023).
- Blatter, Joachim, Matthias Kreuzer, Michaela Rentl a Jan Thiele. „The Foreign Relations of European Regions: Competences and Strategies“. *West European Politics* 31, č. 3 (2008): 464–490.
- Bleidick, Dietmar. *Die Ruhrgas 1926 bis 2013. Aufstieg und Ende eines Marktführers*. Berlin/Boston: De Gruyter, 2018.
- „Bodentruppen würden Rußland in den Krieg hineinziehen“. *Die Welt*, 12. dubna 1999, <https://www.welt.de/print-welt/article569731/Bodentruppen-wuerden-Russland-in-den-Krieg-hineinziehen.html> (staženo 21. května 2023).
- Bojcov, Michal A. „Die Erlebnisse der Vertreter Ivans des Schrecklichen auf dem Reichstag zu Regensburg im Jahre 1676 und ihr Nachwirken“. In *Bayern und Russland in vormoderner Zeit. Annäherungen bis in die Zeit Peters des Großen*, ed. Alois Schmid. München: Verlag C. H. Beck, 2012, 227–258.
- Bros, Aurélie, Tatiana Mitrova a Kirsten Westphal. *German-Russian Gas Relations. A Special Relationship in Troubled Waters*. Berlin: SWP Berlin, 2017. https://www.swp-berlin.org/publications/products/research_papers/2017RP13_wep_EtAl.pdf (staženo 15. září 2023).
- Bumba, Jan. „Němci měli u dodávek pro Ukrajinu těžkou volbu. Nechtěli, aby jejich zbraně stály proti ruským, říká analytička Lizcová. Interview Plus“. *Český rozhlas Plus*, 17. března 2022, <https://plus.rozhlas.cz/nemci-meli-u-dodavek-pro-ukrajinu-tezkou-volbu-nechteli-aby-jejich-zbrane-staly-8704392> (staženo 14. března 2023).
- „Bundesländer für Einsatz von russischem Sputnik-Impfstoff“. *Reuters*, 18. března 2021, <https://www.reuters.com/article/virus-idDEKBN2BA20L> (staženo 7. října 2023).
- Bunde, Tobias. „Lessons (to be) learned? Germany’s Zeitenwende and European security after the Russian invasion of Ukraine“. *Contemporary Security Policy* 43, č. 3 (2022): 516–530, <https://doi.org/10.1080/13523260.2022.2092820> (staženo 14. září 2023).
- Burger, Hannes. „Stoiber trifft Putin bei ‚Bayerischen Tagen‘“. *Die Welt*, 14. července 2001, <https://www.welt.de/print-welt/article463228/Stoiber-trifft-Putin-bei-Bayerischen-Tagen.html> (staženo 19. dubna 2023).
- Burger, Hannes. „Stoiber und Putin im Gleichschritt“. *Die Welt*, 29. července 2001, <https://www.welt.de/print-wams/article614707/Stoiber-und-Putin-im-Gleichschritt.html> (staženo 21. května 2023).
- Burchard, Hans von der. „Bavaria to sign preliminary purchase agreement for Sputnik vaccine“. *Politico*, 7. dubna 2021, <https://www.politico.eu/article/bavaria-russia-sputnik-coronavirus-vaccine/> (staženo 8. října 2023).
- Cecil, Lamar. *The German Diplomatic Service, 1871–1914*. Princeton: Princeton University Press, 2016.
- Creuzberger, Stefan. *Das deutsch-russische Jahrhundert. Geschichte einer besonderen Beziehung*. Hamburg: Rowohlt Verlag, 2022.
- „CSU fordert Lockerung der Sanktionen gegen Russland“. *Spiegel Politik*, 25. června 2016, <https://www.spiegel.de/spiegel/vorab/russland-csu-fordert-lockerung-der-sanktionen-a-1099575.html> (staženo 23. září 2023).

- „CSU-Chef Söder trifft Kremlchef Putin in Moskau“. *Die Zeit*, 29. ledna 2020, <https://www.zeit.de/news/2020-01/29/csu-chef-soeder-trifft-kremlchef-putin-in-moskau> (staženo 5. října 2023).
- „CSU-Politiker kritisieren Gauweiler“. *Spiegel Politik*, 6. března 2014, <https://www.spiegel.de/politik/deutschland/verhaeltnis-zu-russland-csu-politiker-wettern-gegen-gauweiler-a-957375.html> (staženo 17. září 2023).
- „CSU-Streit um Russland-Sanktionen“. *Bayerische Staatszeitung*, 29. září 2015, <https://www.bayerische-staatszeitung.de/staatszeitung/politik/detailansicht-politik/artikel/csu-streit-um-russland-sanktionen.html#topPosition> (staženo 21. září 2023).
- „CSU warnt Steinmeier vor Milde gegenüber Putin“. *Die Welt*, 23. listopadu 2014, <https://www.welt.de/politik/deutschland/article134643302/CSU-warnt-Steinmeier-vor-Milde-gegenueber-Putin.html> (staženo 20. září 2023).
- Daniels, Justus von et al. „The Gazprom-Lobby“. *Correctiv*. <https://correctiv.org/en/latest-stories/2022/10/07/gazprom-lobby-germany/?lang=en> (staženo 26. října 2023).
- Deutscher Bundestag. „Historische Debatten (6): Ostverträge“. *Dokumente*. <https://www.bundestag.de/dokumente/textarchiv/ostvertraege-200102> (staženo 14. března 2023).
- Deuschländer, Christian a Mike Schier. „Bayerns enger Draht nach Osten. Seehofers Russland-Reise“. *Merkur*, 3. února 2016, <https://www.merkur.de/politik/seehofer-russland-putin-bayerns-enger-draht-nach-osten-6090398.html> (staženo 22. září 2023).
- Devlin, Julia. „29. Juli 1900: Lenin verlässt Russland Richtung München“. *Bayern 2*, 29. července 2015, <https://www.br.de/radio/bayern2/sendungen/kalenderblatt/2907-lenin-in-muenchen-110.html> (staženo 6. února 2023).
- Dohmen, Frank a Gerald Traufetter. „Verschleierte Zahlungen, Gefälligkeiten. Auch die Union hat ein Russlandproblem“. *Der Spiegel*, 17. června 2022, <https://www.spiegel.de/wirtschaft/auch-die-union-hat-ein-russland-problem-a-3a0f19cd-4c80-404f-b481-699718acba7a> (staženo 22. května 2023).
- Dostál, Vít. *Paradiplomacie českých krajů: regiony jako aktér mezinárodní politiky*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, o.p.s., Masarykova univerzita, 2017.
- Eberle, Jakob a Jan Prášil. *Zahraniční aktivity Bavorska na bilaterální, regionální a evropské úrovni. Výzkumná zpráva projektu TAČR TB010MZV040*. Praha: Asociace pro mezinárodní otázky, 2013, odtajněná verze 2014.
- Eberle, Jakob a Vladimír Handl. „Ontological Security, Civilian Power, and German Foreign Policy Toward Russia“. *Foreign Policy Analysis* 16, č. 1 (leden 2020): 41–58, <https://doi.org/10.1093/fpa/ory012> (staženo 14. září 2023);
- Eberle, Jakob a Vladimír Handl. *Zahraniční aktivity Saska na bilaterální, regionální a evropské úrovni*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2016.
- Eisenbichler, Ernst. „Milliardenkredit für den Feind. Der Aufsehen erregende Strauß-Deal mit der DDR“. *BR24*, 27. července 2012, <https://www.br.de/nachricht/inhalt/strauss-kredit-ddr100.html> (staženo 18. března 2023).
- „Erdgas. Die Russen sind da“. *Die Zeit*, 12. října 1973, <https://www.zeit.de/1973/41/die-russen-sind-da> (staženo 13. března 2023).
- „Es gibt keinen Nebenaußenminister“. Seehofers Besuch bei Putin“. *Deutschlandfunk*, 3. února 2016, <https://www.deutschlandfunk.de/seehofers-besuch-bei-putin-es-gibt-keinen-100.html> (staženo 22. září 2023).

- „EU doesn't know enough about Sputnik V to approve it – Merkel“. *Reuters*, 26. dubna 2021, <https://www.reuters.com/world/europe/eu-doesnt-know-enough-about-sputnik-v-approve-it-merkel-2021-04-26/> (staženo 8. října 2023).
- Fahrenholz, Peter. „Stoiber in Moskau. Liebe und Hiebe“. *Süddeutsche Zeitung*, 19. května 2010, <https://www.sueddeutsche.de/bayern/stoiber-in-moskau-liebe-und-hiebe-1.893032> (staženo 22. května 2023).
- Fedorov, Sergej G. *Klenze und St. Petersburg – Bayern und Russland. Verzeichnis der Quellen mit einem Überblick über die Architektur- und Ingenieurbeziehungen 1800–1850*. München: Osteuropa-Institut München (Historische Abteilung), 2003.
- Fischer, Sebastian a Jan Friedmann. „Seehofer kämpft. Wahlverlierer CSU“. *Spiegel Politik*, 25. září 2017, <https://www.spiegel.de/politik/deutschland/bundestagswahl-2017-wahlverlierer-csu-horst-seehofer-muss-kaempfen-a-1169666.html> (staženo 3. října 2023).
- Fischer, Sebastian. „Putin-Besuch. Stoibers kühler Gast sucht Anschluss“. *Der Spiegel*, 11. října 2006, <https://www.spiegel.de/politik/deutschland/putin-besuch-stoibers-kuehler-gast-sucht-anschluss-a-442098.html> (staženo 2. května 2023).
- Fischer, Sebastian. „Sicherheitskonferenz in München. Putin schockt die Europäer“. *Der Spiegel*, 10. února 2007, <https://www.spiegel.de/politik/ausland/sicherheitskonferenz-in-muenchen-putin-schockt-die-europaeer-a-465634.html> (staženo 30. května 2023).
- Fischer, Severin. „Nord Stream 2: Trust in Europe“. *Policy Perspectives* 4, č. 4 (březen 2016): 2, <https://www.research-collection.ethz.ch/bitstream/handle/20.500.11850/118248/1/eth-49432-01.pdf> (staženo 15. září 2023).
- Fischer, Thomas. „Bundesländer und Bundesrat“. In *Handbuch zur deutschen Außenpolitik*, eds. Siegmund Schmidt, Gunther Hellmann a Reinhard Wolf. Wiesbaden: Verlag für Sozialwissenschaften, 2007, 192–202.
- Fischer, Thomas. „Die Außenbeziehungen der deutschen Länder als Ausdruck ‚perforierter‘ nationalstaatlicher Souveränität? Transföderalismus zwischen Kooperation und Konkurrenz“. In *Die deutschen Länder. Geschichte, Politik, Wirtschaft*, ed. Hans-Georg Wehling. Opladen: Leske + Budrich, 2000, 355–376.
- Flierl, Bertold. „Die Beziehungen zwischen Bayern und Rußland“. In *Rußland und der Westen*, eds. Reinhard C. Meier-Walser a Tanja Wagensohn. München: Hanns-Seidel-Stiftung, 1999, 173–178.
- Formuszewicz, Ryszarda. „Germany: the case of Navalny and Nord Stream 2“. OSW Centre for Eastern Studies. 7. září 2020. <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2020-09-07/germany-case-navalny-and-nord-stream-2> (staženo 2. listopadu 2023).
- „Fortschritte bei Friedensabkommen könnten Sanktionen lockern“. *Die Zeit*, 30. srpna 2016, <https://www.zeit.de/politik/ausland/2016-08/angela-merkel-russland-sanktionen-aufhebung> (staženo 22. září 2023).
- Fras, Damir. „Söder prescht bei Sputnik V vor: ein Schlag gegen die Solidarität“. *RedaktionsNetzwerk Deutschland*, 7. dubna 2021, <https://www.rnd.de/politik/soder-will-sputnik-v-fur-bayern-ein-schlag-gegen-die-solidaritat-MN7NICBILRBCXP3DROEOL2ZB6A.html> (staženo 9. října 2021).
- Frasch, Timo a Konrad Schuller. „Russland ist kein Feind Europas“. Markus Söder im Interview“. *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 22. ledna 2022, <https://www.faz.net/aktuell/politik/inland/markus-soeder-im-interview-russland-ist-kein-feind-europas-17744426.html> (staženo 11. října 2023).

- Frasch, Timo. „Es gibt schon genug Raketen“. Interview mit CSU-Chef Söder“. *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 22. února 2019, <https://www.faz.net/aktuell/politik/inland/csu-chef-markus-soeder-es-gibt-schon-genug-raketen-16055163.html> (staženo 10. října 2023).
- Frasch, Timo. „Die CSU und ihr komplexes Verhältnis zu Russland. Position im Ukraine-Konflikt“. *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 3. února 2022, <https://www.faz.net/aktuell/politik/inland/die-csu-und-ihr-komplexes-verhaeltnis-zu-russland-17777569.html> (staženo 16. března 2023).
- Friedrich, Wolfgang-Uwe. „Kosovo and the Evolution of German Foreign Policy in the Balkans“. In *The Legacy of Kosovo. German Politics and Policies in the Balkans*, ed. Wolfgang-Uwe Friedrich. Washington, D.C.: American Institute for Contemporary German Studies, 2000, 1–26.
- Frymark, Kamil. „The Free State of Bavaria and its party: the CSU faces an electoral test“. *OSW Commentary*, č. 288 (2018): 1–11, https://www.osw.waw.pl/sites/default/files/commentary_288.pdf (staženo 25. června 2023).
- Frymark, Kamil. „The Free State of Bavaria. The End of the CSU’s Sovereign Duchy?“. *OSW Studies*, č. 77 (2019): 1–41, http://aei.pitt.edu/100376/1/Studies_77_State-of-Bavaria_net_0.pdf (staženo 11. září 2022).
- „Gauweiler darf nicht auf die Krim reisen“. *Die Zeit*, 14. září 2014, <https://www.zeit.de/politik/ausland/2014-09/gauweiler-krim-reiseverbot> (staženo 17. září 2023).
- „Gauweiler: Kritik an deutscher Russland-Politik“. *Merkur*, 13. září 2014, <https://www.merkur.de/politik/peter-gauweiler-scharfe-kritik-deutscher-russland-politik-zr-3857388.html> (staženo 17. září 2023).
- Gunkel, Christoph. „Billige Energie aus der Sowjetunion. Wie die CSU ‚rotes Gas‘ nach Bayern holte“. *Spiegel Geschichte*, 27. června 2022, <https://www.spiegel.de/geschichte/erdgas-billige-energie-aus-der-sowjetunion-wie-die-csu-rotes-gas-nach-bayern-holte-a-731ebc06-fe58-4c44-9043-d7c712b1e49c> (staženo 10. března 2023).
- Gutjahr, Lothar. *German Foreign and Defence Policy after Unification*. London/New York: Pinter Publishers, 1994.
- Guyton, Patrick. „Die CSU will die Speerspitze des Atomausstiegs sein“. *Die Zeit*, 20. května 2011, https://www.zeit.de/politik/deutschland/2011-05/seehofer-soeder-atomausstieg-csu/komplettansicht_ (staženo 23. května 2023).
- Guyton, Patrick. „Impfstoff aus Russland in der Kritik. Keine Spur von Sputnik“. *Tagesspiegel*, 21. října 2021, <https://www.tagesspiegel.de/politik/keine-spur-von-sputnik-5411605.html> (staženo 7. října 2023).
- Hagmann, Ulrich a Fabian Mader. „Wie Wirtschaft und Politik in die Russland-Falle schlitterten“. *Bayerischer Rundfunk*, 2. května 2022, <https://www.br.de/fernsehen/das-erste/sendungen/report-muenchen/videos-und-manuskripte/russland-politik-wirtschaft100.html> (staženo 22. května 2023).
- Hajdu, Dominika et al. *GLOBSEC Trends 2020. Central Europe, Eastern Europe & Western Balkans at the Times of Pandemic*. Bratislava: GLOBSEC, 2020, https://www.globsec.org/sites/default/files/2020-12/GLOBSEC-Trends-2020_read-version.pdf (staženo 15. října 2023).
- Handl, Vladimír a Volker Weichsel. „Entfremdung und Kooperation: Paradigmenwechsel in der deutschen Politik?“. *Osteuropa* 69, č. 1/2 (2019): 53–66, <https://www.jstor.org/stable/26644981> (staženo 14. září 2023).
- Handl, Vladimír. „Rámce zahraniční politiky a rolí sjednoceného Německa“. In *Německo v čele Evropy? SRN jako civilní mocnost a hegemon eurozóny*, ed. Vladimír Handl. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, v. v. i., 2011, 13–75.
- Hanisch, Rudolf. *CSU in der Krise. Eine Volkspartei am Scheideweg*. Straubing: Verlag Attenkofer, 2022.

- Hebel, Christina a Ralf Neukirch. „Der geläuterte Nebendiplomat. Seehofer bei Putin“. *Spiegel Politik*, 16. března 2017, <https://www.spiegel.de/politik/deutschland/horst-seehofer-bei-wladimir-putin-in-moskau-der-gelaeuterte-nebendiplomat-a-1139087.html> (staženo 22. září 2023).
- Heckel, Margaret. „Stoiber triumphiert in Moskau“. *Berliner Morgenpost*, 8. července 2007, <https://www.morgenpost.de/printarchiv/politik/article103242110/Stoiber-triumphiert-in-Moskau.html> (staženo 22. května 2023).
- Heinemann-Grüder, Andreas. „Russland-Politik in der Ära Merkel“. *SIRIUS – Zeitschrift für Strategische Analysen* 6, č. 4 (2022), <https://www.degruyter.com/document/doi/10.1515/sirius-2022-4002/html> (staženo 15. září 2023).
- Heinemann, Christoph. „Markus Söder: Verlängerung der Kernkraft ist ‚auf jeden Fall möglich‘“. *Deutschlandfunk*, 22. června 2022, <https://www.deutschlandfunk.de/markus-soeder-kernkraft-verlaengerung-laufzeiten-100.html> (staženo 5. listopadu 2023).
- Hendl, Jan. *Kvalitativní výzkum. Základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005.
- Herschel, Tassilo a Pontus Tallberg. „Introduction – Regions, ‘Fuzziness’ of Opportunity?“. In *The Role of Regions? Networks, Scale, Territory*, eds. Tassilo Herschel a Pontus Tallberg. Kristianstad: Kristianstads Boktryckeri, 2011, 7–19.
- Hillebrand, Monika. „Stoibers Gastspiel auf der Münchner Sicherheitskonferenz“. *E-politik.de*, Netkommunikator für Politik, Gesellschaft & Politikwissenschaft. https://e-politik.de/alt.e-politik.de/beitragdruckb46f.html?Beitrag_ID=1539 (staženo 22. května 2023).
- Himpsl, Rudolf. *Europäische Integration und internationalisierte Märkte: Die Außenwirtschaftspolitik des Freistaats Bayern 1957–1982*. München: Verlag C. H. Beck, 2020.
- Hofer, Carsten. „Gas fördert die Freundschaft: Seehofer bei Putin“. *Merkur*, 13. dubna 2011, <https://www.merkur.de/politik/seehofer-trifft-putin-zr-1202956.html> (staženo 23. května 2023).
- Hrbek, Rudolf. „The Federal Republic of Germany“. In *Foreign Relations in Federal Countries*, ed. Hans Michelmann. Montreal: McGill-Queen's University Press, 2009, 142–168.
- Hümmert, Ludwig. *Zwischen München und St. Petersburg. Bayerisch-russische Beziehungen und Begegnungen von 1779 bis 1918*. München: Süddeutscher Verlag, 1977.
- Chatterji, Rakhahari a Swagata Saha. „Para-Diplomacy: Concept and the Context“. *India Quarterly* 73, č. 4 (2017): 375–394.
- Issig, Peter a Thomas Vitzthum. „Strauß kam beim ersten Mal nur bis Stalingrad“. *Die Welt*, 3. února 2016, <https://www.welt.de/politik/deutschland/article151781518/Strauss-kam-beim-ersten-Mal-nur-bis-Stalingrad.html> (staženo 23. března 2023).
- „Journalisten-Mord. Grünen-Chefs nennen Putin zynisch“. *Focus*, 13. listopadu 2013, https://www.focus.de/politik/deutschland/gruenen-chefs-finden-putin-zynisch-journalisten-mord_id_1757832.html (staženo 2. května 2023).
- „Keine Lösung, ständig nur zu drohen: Söder sieht Energieversorgung durch Ampel-Politik gefährdet“. *RedaktionsNetzwerk Deutschland*, 5. ledna 2022, <https://www.rnd.de/politik/markus-soeder-sieht-energieversorgung-durch-ampel-politik-gefaehrdet-ZCVEMK7O7MPTYFR3RCVFCVTCBY.html> (staženo 11. října 2023).
- Kießling, Andreas. *Die CSU. Machterhalt und Machterneuerung*. Wiesbaden: Springer Verlag, 2004.

- Kořan, Michal. „Jednopřípadová studie“. In *Jak zkoumat politiku. Kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*, ed. Petr Drulák a kol. Praha: Portál, 2008, 29–61.
- Koschkar, Martin. *Subnationale Außenbeziehungen. Mecklenburg-Vorpommern und Schleswig-Holstein im Ostseeraum*. Wiesbaden: Springer, 2017.
- Krone, Tobias. „Für Söder bedeutet Berlin vor allem Probleme. CSU-Klausurtagung in Seoon“. *Deutschlandfunk*, 4. ledna 2019, <https://www.deutschlandfunk.de/csu-klausurtagung-in-seoon-fuer-soeder-bedeutet-berlin-vor-100.html> (staženo 6. října 2023).
- Ksoll-Marcon, Margit. „Die Reise des Johann Georg Korb nach Russland in den Jahren 1698 und 1699“. In *Bayern und Russland in vormoderner Zeit. Annäherungen bis in die Zeit Peters des Großen*, ed. Alois Schmid. München: Verlag C. H. Beck, 2012, 349–362.
- Kuhr, Daniela. „Warum Seehofers Reise nach Moskau heikel ist“. *Süddeutsche Zeitung*, 31. ledna 2016, <https://www.sueddeutsche.de/bayern/dienstreise-warum-seehofers-reise-nach-moskau-heikel-ist-1.2842785> (staženo 23. září 2023).
- Kuznetsov, Alexander S. *Theory and practice of paradiplomacy: subnational governments in international affairs*. Oxon: Routledge, 2015.
- Lanzinner, Maximilian. „Die Wahrnehmung ‚moskowitzischer handlungen‘ am Münchener Hof im 16. Jahrhundert“. In *Bayern und Russland in vormoderner Zeit. Annäherungen bis in die Zeit Peters des Großen*, ed. Alois Schmid. München: Verlag C. H. Beck, 2012, 165–196.
- Lell, Eva. „Nach CSU-Wahldebakel fordern Franken Seehofers Rücktritt“. *Bayerischer Rundfunk*, 26. září 2017, <https://www.br.de/bundestagswahl/nach-csu-wahldebakel-fordern-franken-seehofers-ruecktritt-100.html> (staženo 3. října 2023).
- Lettenbauer, Susanne. „Bayerns Unternehmer hoffen auf ein Ende der Sanktionen. Seehofer in Moskau“. *Deutschlandfunk*, 3. února 2016, <https://www.deutschlandfunk.de/seehofer-in-moskau-bayerns-unternehmerhoffen-auf-ein-ende-100.html> (staženo 22. září 2023).
- Lieven, Dominic. *Cambridge History of Russia. Volume II. Imperial Russia, 1689–1917*. Cambridge: Cambridge University Press, 2006.
- Ljadow, Pavel. „Russland und Bayern“. In *Russische Spuren in Bayern. Portraits, Geschichten, Erinnerungen* (München: MIR e. V., Zentrum russischer Kultur in München, 1997), 7.
- Lokshin, Pavel a Thomas Vitzthum. „Warum Söder sein Treffen mit Putin von Merkel absegnen ließ“. *Die Welt*, 29. ledna 2020, <https://www.welt.de/politik/deutschland/article205449689/CSU-Chef-Soeder-liess-Treffen-mit-Putin-von-Merkel-absegnen.html> (staženo 4. října 2023).
- Maier, Thomas Fritz. „Bayern in Russland: Repräsentantin Claudia Schleicher im Interview“. *Moskauer Deutsche Zeitung*, 28. listopadu 2021, <https://mdz-moskau.eu/bayern-in-russland-repraesentantin-claudia-schleicher-im-interview/> (staženo 27. května 2023).
- Malzahn, Claus Christian a Nikolaus Doll. „Warum die CDU Kretschmers Russland-Sonderweg duldet“. *Die Welt*, 14. března 2023, <https://www.welt.de/politik/deutschland/plus244288295/Russland-Politik-Kretschmers-raetselhafte-Absetzbewegung.html> (staženo 22. září 2023).
- „Markus Lanz vom 15. März 2022. Zu Gast: Politiker Markus Söder, Politologin Daniela Schwarzer, Journalistin Katrin Eigendorf, Politologin Sabine Fischer und Ökonom Marcel Fratzscher“. *ZDF. Talkshow Markus Lanz*,

15. března 2022, <https://www.zdf.de/gesellschaft/markus-lanz/markus-lanz-vom-15-maerz-2022-100.html> (staženo 10. března 2023).
- Mayer, Hans. „Die Beziehungen Bayerns zu Ländern und Staaten Mittel-, Ost- und Südosteuropas“. *Jahrbuch des Föderalismus* 6 (2005): 587–596.
- MDR fragt-Redaktionsteam. „Sachsen: Große Zustimmung zu Kretschmers Russlandpolitik“. *MDR*, 15. listopadu 2022, <https://www.mdr.de/nachrichten/sachsen/umfrage-kretschmer-russland-politik-100.html> (staženo 20. června 2023).
- Meier-Walser, Reinhard. „Bayerns ‚Außenpolitik‘ oder: Die Ministerpräsidenten des Freistaats als ‚Wilderer‘ in den Kompetenzen des Bundes“. *Geschichte der CSU. Ein Portal der Hanns-Seidel-Stiftung e. v.* <https://www.csu-geschichte.de/themen/detail/bayerns-aussenpolitik-oder-die-ministerpraesidenten-des-freistaats-als-wilderer-in-den-kompetenzen-des-bundes/> (staženo 18. dubna 2023).
- Meier-Walser, Reinhard. „Der Chef steuert selbst – Strauß auf Reisen“. *Geschichte der CSU. Ein Portal der Hanns-Seidel-Stiftung e. v.* <https://www.csu-geschichte.de/themen/detail/der-chef-steuert-selbst-strauss-auf-reisen/> (staženo 22. března 2023).
- Meier-Walser, Reinhard. „Die Außenbeziehungen Bayerns“. *Politische Studien* 50 (květen/červen 1999): 5–15.
- Meier-Walser, Reinhard. „Die Christlich-Soziale Union und die Außenpolitik. Schwerpunkte – Konzeption – Akzente“. In *Geschichte einer Volkspartei. 50 Jahre CSU – 1945–1995*. München: Hanns-Seidel Stiftung, 1995, 367–398.
- Meier-Walser, Reinhard. „Politischer Realismus im Denken und Handeln – theoriebildende Elemente im außenpolitischen Werk von Franz Josef Strauß“. *Politische Studien* 49 (září/říjen 1998): 3–9.
- Meier-Walser, Reinhard. „Strauß und Mao – Gemeinsam den ‚großen Bären‘ bezwingen?“. *Geschichte der CSU. Ein portal der Hanns-Seidel-Stiftung e. v.* <https://www.csu-geschichte.de/themen/detail/strauss-und-mao-gemeinsam-den-grossen-baeren-bezwingen/> (staženo 15. března 2023).
- Metz, Andreas. „50 Jahre Röhren gegen Gas: Deutsch-russisches Jahrhundertgeschäft und deutsch-amerikanischer Wirtschaftskrimi“. *Mittel- und Osteuropa Jahrbuch* (2020): 20–36, https://www.ost-ausschuss.de/sites/default/files/pm_pdf/Special%2050%20Jahre%20R%C3%B6hren%20gegen%20Gas.pdf (staženo 12. března 2023).
- „Milizenführer bieten Gefangenen-Austausch an. Ukraine-Live-Blog“. *Die Zeit*, 26. dubna 2014, <https://www.zeit.de/politik/ausland/2014-04/live-blog-ukraine-russland-putin-april-26> (staženo 17. září 2023).
- „Mit Strauß und Brandt zur Einheit? Der CSU-Vorsitzende baut auf Garantien für und von Moskau“. *Spiegel Politik*, 9. září 1984, <https://www.spiegel.de/politik/mit-strauss-und-brandt-zur-einheit-a-8f2577f6-0002-0001-0000-000013510666> (staženo 15. března 2023).
- Moravcsik, Andrew. „Taking Preferences Seriously: A Liberal Theory of International Politics“. *International Organization* 51, č. 4 (podzim 1997): 513–553, <https://www.princeton.edu/~amoravcs/library/preferences.pdf> (staženo 29. června 2023).
- Müller, Emilia. „Zum Geleit“. In *Bayern und Russland in vormoderner Zeit. Annäherungen bis in die Zeit Peters des Großen*, ed. Alois Schmid. München: Verlag C. H. Beck, 2012, XIII–XIV.
- Müller, Peter. *Der Machtkampf. Seehofer und die Zukunft der CSU*. München: Deutsche Verlags-Anstalt, 2016.

- Nagel, Klaus-Jürgen. „Foreign policy: The Case of German Länder“. In *Foreign policy of constituents units at the beginning of 21st century*, ed. Ferran Requejo. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Institut d'Estudis Autònoms, 2010, 121–141.
- „Naive und unsichere grüne Außenpolitik‘: Söder greift Baerbock wegen Nord Stream 2 an“. *Tagesspiegel*, 5. ledna 2022, <https://www.tagesspiegel.de/politik/soder-greift-baerbock-wegen-nord-stream-2-an-4576021.html> (staženo 4. listopadu 2023).
- Nazarenko, Aleksandr V. „Die frühesten bayerisch-russischen Kontakte in historischer und sprachwissenschaftlicher Sicht“. In *Bayern und Osteuropa. Aus der Geschichte der Beziehungen Bayerns, Frankens und Schwabens mit Rußland, der Ukraine und Weißrußland*, ed. Hermann Beyer-Thoma. Wiesbaden: Harrasowitz Verlag, 2000, 25–56.
- Nazarenko, Aleksandr V. „Die Regensburger Ruzarii. Der bayerisch-russische Handel des Mittelalters (vornehmlich des 12. und 13. Jahrhundert)“. In *Bayern und Russland in vormoderner Zeit. Annäherungen bis in die Zeit Peters des Großen*, ed. Alois Schmid. München: Verlag C. H. Beck, 2012, 15–38.
- Neubauer, Helmut. *München und Moskau 1918/1919. Zur Geschichte der Rätebewegung in Bayern*. München: Isar Verlag, 1958.
- Neuhaus, Helmut. „Russische Gesandtschaften auf den Reichstagen des 16. Jahrhunderts“. In *Bayern und Russland in vormoderner Zeit. Annäherungen bis in die Zeit Peters des Großen*, ed. Alois Schmid. München: Verlag C. H. Beck, 2012, 197–226.
- Nováková, Ela. „Komparace zahraničních vztahů Bavorska a Saska“. Diplomová práce, Univerzita Karlova, 2022.
- Paquin, Stéphane. „Paradiplomacy“. In *Global Diplomacy*, eds. Thierry Balzacq, Frédéric Charillon a Frédéric Ramel. Cham: Palgrave Macmillan, 2019, 49–61, https://doi.org/10.1007/978-3-030-28786-3_4. (staženo 2. června 2023).
- Pirani, Simon, Jonathan Stern a Katja Yafimava. *The Russo-Ukrainian gas dispute of January 2009: a comprehensive assessment*. Oxford: Oxford Institute for Energy Studies, 2009.
- Platzeck fordert Anerkennung der Krim-Annexion“. *Die Zeit*, 18. listopadu 2014, <https://www.zeit.de/politik/ausland/2014-11/platzeck-russland-ukraine> (staženo 20. června 2023).
- Pleines, Heiko. „Analyse: Die Umsetzung der Minsker Vereinbarungen: Was ist möglich?“, Bundeszentrale für Politische Bildung. 14. února 2022. <https://www.bpb.de/themen/europa/ukraine-analysen/nr-261/346854/analyse-die-umsetzung-der-minsker-vereinbarungen-was-ist-moeglich/> (staženo 15. září 2023).
- Poel, Alexander. „Bayern will von russischem Gas wegkommen“. *ZDF*, 2. srpna 2022, <https://www.zdf.de/nachrichten/wirtschaft/bayern-abhaengigkeit-russisches-gas-100.html> (staženo 29. října 2023).
- „Politischer Aschermittwoch. Keine Witze über die Krim-Krise“. *Deutschlandfunk*, 5. března 2014, <https://www.deutschlandfunk.de/politischer-aschermittwoch-keine-witze-ueber-die-krim-krise-100.html> (staženo 17. září 2023).
- Racyn, Michal. „Ruská emigrace v letech 1939–1989“. Encyklopedie migrace. Naposledy upravené 3. května 2017. <https://www.encyclopediaofmigration.org/ruska-emigrace-letech-1939-1989/> (staženo 28. února 2023).
- Rinke, Andreas. „The Evolution of Angela Merkel’s Foreign Policy“. *Internationale Politik Quarterly*, 18. května 2021, <https://ip-quarterly.com/en/evolution-angela-merkels-foreign-policy> (staženo 15. září 2023).

- Roßmann, Robert. „Nüchtern in Moskau“. *Süddeutsche Zeitung*, 27. ledna 2020, <https://www.sueddeutsche.de/politik/markus-soeder-besucht-moskau-putin-1.4773754> (staženo 4. října 2023).
- „Seehofer erwägt Ende der Russland-Sanktionen“. *Die Zeit*, 18. prosince 2015, <https://www.zeit.de/politik/ausland/2015-12/ukraine-konflikt-horst-seehofer-sanktionen-russland> (staženo 21. září 2023).
- „Seehofer stellt Sanktionen gegen Russland infrage“. *Die Welt*, 18. prosince 2015, <https://www.welt.de/politik/ausland/article150102542/Seehofer-stellt-Sanktionen-gegen-Russland-infrage.html> (staženo 21. září 2023).
- Schäfer, Helmut et al. „Konflikt mit Russland. Dialog statt Eskalation“. *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 12. dubna 2018, <https://www.faz.net/aktuell/politik/ausland/konflikt-mit-russland-dialog-statt-eskalation-15537381.html> (staženo 30. dubna 2023).
- Scharnagl, Wilfried, ed. *Strauß in Moskau... und im südlichen Afrika*. Percha am Starnberger See: Verlag R. S. Schulz, 1988.
- Scharnagl, Wilfried. *Am Abgrund. Streitschrift für einen anderen Umgang mit Russland*. München a Berlin: Keyser Verlag, 2015.
- Schattenberg, Susanne. „Pipeline Construction as ‚Soft Power‘ in Foreign Policy. Why the Soviet Union Started to Sell Gas to West Germany, 1966–1970“. *Journal of Modern European History* 20, č. 4 (2022): 554–573, <https://doi.org/10.1177/16118944221130222> (staženo 20. března 2023).
- Schattenberg, Susanne. „Rote Energie. 50 Jahre russisches Gas: Wie Bayern den ersten Deal herbeiführte und so die Energieversorgung der Bundesrepublik prägte“. *Süddeutsche Zeitung*, 26. ledna 2020, <https://www.sueddeutsche.de/wirtschaft/gastbeitrag-rote-energie-1.4771980> (staženo 12. března 2023).
- Schmale, Holger. „Kein Dissens in der Putin-Frage“. *Frankfurter Rundschau*, 13. ledna 2019, <https://www.fr.de/politik/kein-dissens-putin-frage-11169861.html> (staženo 20. září 2023).
- Schneckener, Ulrich. „Gestörter Empfang: Putins Kriegsnarrative und die deutsche Russlandpolitik“. *Zeitschrift für Friedens- und Konfliktforschung* 11 (prosinec 2022): 279–293, <https://doi.org/10.1007/s42597-022-00086-4> (staženo 1. května 2023).
- Schnell, Lisa. „Russlandreise mit Vorbedingungen der Opposition“. *Süddeutsche Zeitung*, 14. března 2017, <https://www.sueddeutsche.de/bayern/csu-russlandreise-mit-vorbedingungen-der-opposition-1.3417392> (staženo 23. září 2023).
- „Schröder pod palbou tisku. Putinova loutka, která uráží spoluobčany, píše o něm kvůli práci v Rosněfti“. *iRozhlas*, 30. září 2017, https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/schroder-pod-palbou-tisku-putinova-loutka-ktera-urazi-spoluobcany-pisi-o-nem_1709300943_kro (staženo 1. listopadu 2023).
- Schubert, Andreas. „Putin in München. Rumtata für den Kremlchef“. *Süddeutsche Zeitung*, 19. května 2010, <https://www.sueddeutsche.de/muenchen/putin-in-muenchen-rumtata-fuer-den-kremlchef-1.931984> (staženo 2. května 2023).
- Sigmund, Jörg. „Weiter Wirbel um Seehofer-Reise“. *Augsburger Allgemeine*, 2. února 2016, <https://www.augsburger-allgemeine.de/politik/Russland-Weiter-Wirbel-um-Seehofer-Reise-id36810442.html> (staženo 23. září 2023).

- Simon, Krisztian. „Mit etwas Sekt versteht sich Putin leichter“. *Cicero. Magazin für politische Kultur*, 27. května 2015, <https://www.cicero.de/aussenpolitik/deutsch-russische-beziehungen-mit-etwas-sekt-versteht-sich-putin-leichter/59308> (staženo 18. září 2023).
- Skinner, Kiron. „Biden’s Surrender to Merkel on Nord Stream 2“. *Foreign Policy*, 26. července 2021, <https://foreignpolicy.com/2021/07/26/biden-merkel-putin-nord-stream-2-gas-pipeline-germany-russia-ukraine-geopolitics-central-eastern-europe/> (staženo 16. září 2023).
- „Söder bei Putin: Keine Neben-Außenpolitik, dafür bayerisches Bier“. *RedaktionsNetzwerk Deutschland*, 28. ledna 2020, <https://www.rnd.de/politik/soder-bei-putin-keine-neben-aussenpolitik-dafur-bayerisches-bier-PP6NA54AYEYLA SENFVAA3DSEXY.html> (staženo 5. října 2023).
- „Söder kommt, Seehofer bleibt. Machtkampf in der CSU“. *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 4. prosince 2017, <https://www.faz.net/aktuell/politik/inland/csu-horst-seehofer-geht-markus-soeder-soll-ministerpraesident-werden-15323538.html> (staženo 3. října 2023).
- „Söder und Kretschmann kritisieren Merkel bei Energiewende“. *Süddeutsche Zeitung*, 5. dubna 2019, <https://www.sueddeutsche.de/politik/soeder-kretschmann-kohleausstieg-1.4398015> (staženo 10. října 2023).
- „Söder: Nicht Hals über Kopf über Nord Stream 2 entscheiden“. *Süddeutsche Zeitung*, 11. září 2020, <https://www.sueddeutsche.de/wirtschaft/energie-muenchen-soeder-nicht-hals-ueber-kopf-ueber-nord-stream-2-entscheiden-dpa.urn-newsml-dpa-com-20090101-200911-99-526224> (staženo 2. listopadu 2023).
- Spitzner, Hans. „Die Wirtschaftsbeziehungen zwischen Bayern und Rußland“. In *Rußland und der Westen*, eds. Reinhard C. Meier-Walser a Tanja Wagensohn. München: Hanns-Seidel-Stiftung, 1999, 169–171.
- Stent, Angela. „Russland“. In *Handbuch zur deutschen Außenpolitik*, eds. Siegmund Schmidt, Gunther Hellmann a Reinhard Wolf. Wiesbaden: Verlag für Sozialwissenschaften, 2007, 436–454.
- Stoiber, Edmund. *Weil die Welt sich ändert*. München: Siedler Verlag, 2012.
- „Stoiber greift Schröder wegen EU-Osterweiterung an“. *Der Spiegel*, 11. srpna 2001, <https://www.spiegel.de/spiegel/vorab/a-149680.html> (staženo 22. května 2023).
- „Stoiber lobt Putin, Putin lobt Stoiber“. *Der Spiegel*, 5. července 2007, <https://www.spiegel.de/politik/deutschland/russland-besuch-stoiber-lobt-putin-putin-lobt-stoiber-a-492624.html> (staženo 22. května 2023).
- „Stoiber spricht mit Putin über Balkankonflikt“. *Die Welt*, 15. července 2001, <https://www.welt.de/print-wams/article613521/Stoiber-spricht-mit-Putin-ueber-Balkankonflikt.html> (staženo 19. dubna 2023).
- „Stoiber trifft Putin. Werben für US-Raketenabwehr“. *Der Spiegel*, 27. července 2001, <https://www.spiegel.de/politik/ausland/stoiber-trifft-putin-werben-fuer-us-raketenabwehr-a-147512.html> (staženo 2. května 2023).
- „Stoiber. Europa, aber richtig“. *Der Spiegel*, 27. dubna 1999, <https://www.spiegel.de/politik/deutschland/stoiber-europa-aber-richtig-a-19801.html> (staženo 21. května 2023).
- Strauß, Franz Josef. *Die Erinnerungen*. Berlin: Siedler Verlag, 1989.
- Treß, Kilian. „Stoiber: ‚Putin hat die Friedensordnung massiv gestört‘“. *Rheinische Post*, 16. prosince 2014, https://rp-online.de/panorama/fernsehen/hart-aber-fair-putin-hat-die-friedensordnung-massiv-gestoert_aid-16318329 (staženo 30. září 2023).

- Tycner, Janusz. „Ein Privatmann auf Staatsbesuch. Als Geburtshelfer der Einheit bejubelt, als Vordenker überfordert“. *Die Zeit*, 13. března 1992, <https://www.zeit.de/1992/12/ein-privatmann-auf-staatsbesuch/komplettansicht> (staženo 20. května 2023).
- Veselá, Barbora. „Normativní a institucionální rámec tvorby německé zahraniční politiky“. In *Německo v čele Evropy? SRN jako civilní mocnost a hegemon eurozóny*, ed. Vladimír Handl. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2011, 119–134.
- Volkert, Wilhelm. *Geschichte Bayerns*. München: Verlag C. H. Beck, 2007.
- „Warum lädt Putin ihn überhaupt ein? CSU-Chef Söder in Moskau“. *T-online*, 29. ledna 2020, https://www.t-online.de/nachrichten/deutschland/id_87244246/csu-chef-markus-soeder-in-moskau-warum-laedt-putin-ihn-ueberhaupt-ein-.html (staženo 6. října 2023).
- Watzke, Michael. „Der ‚schwarze Peter‘ der CSU. Gauweiler im Europawahlkampf“. *Deutschlandfunk*, 8. května 2014, <https://www.deutschlandfunk.de/gauweiler-im-europawahlkampf-der-schwarze-peter-der-csu-100.html> (staženo 17. září 2023).
- Wehrmann, Philipp. „Bayern gibt mehr für russisches Öl und Gas aus als jedes andere Bundesland“. *Augsburger Allgemeine*, 13. března 2022, <https://www.digitalrefining.com/news/1005900/rosneft-increases-its-share-in-bayernoil-refinery> (staženo 30. října 2023). „Wer sagt es Putin? – Merkels Rolle im Krim-Konflikt“. *Reuters*, 4. března 2014, <https://www.reuters.com/article/ukraine-russland-merkel-idDEBEEA2304920140304> (staženo 14. září 2023).
- Westendarp, Louis. „German green leader Baerbock opposes Nord Stream 2 permit, calls out Russian ‚blackmail‘“. *Politico*, 20. října 2021, <https://www.politico.eu/article/baerbock-against-operating-permit-for-nord-stream-2/> (staženo 16. září 2023).
- „Wie entscheidet die Union über ihren Kandidaten? Laschet oder Söder“. *Deutschlandfunk*, 17. dubna 2021, <https://www.deutschlandfunk.de/laschet-oder-soeder-wie-entscheidet-die-union-ueber-ihren-100.html> (staženo 9. října 2023).
- Wimmer, Barbara. „Scharnagl im tz-Interview: ‚Putin müsste wichtiger Gast in Elmau sein‘“. *Tageszeitung*, 22. května 2015, <https://www.tz.de/politik/wilfried-scharnagl-tz-interview-putin-muesste-wichtiger-gast-beim-g7-gipfel-sein-5035750.html> (staženo 18. září 2023).
- „Wir werden niemals das Schwert erheben“. *Der Spiegel*, 3. ledna 1988, <https://www.spiegel.de/politik/wir-werden-niemals-das-schwert-erheben-a-85e429f3-0002-0001-0000-000013525488> (staženo 18. března 2023).
- Wright, Nicholas. „No Longer the Elephant Outside the Room: Why the Ukraine Crisis Reflects a Deeper Shift Towards German Leadership of European Foreign Polics“. *German Politics* 27, č. 4 (2018): 479–497, <https://doi.org/10.1080/09644008.2018.1458094> (staženo 14. září 2023).
- Wüst, Wolfgang. „Die Handels- und Kulturbeziehungen süddeutscher Reichsstädte nach Russland im 16. und 17. Jahrhundert“. In *Bayern und Russland in vormoderner Zeit. Annäherungen bis in die Zeit Peters des Großen*, ed. Alois Schmid. München: Verlag C. H. Beck, 2012, 363–380.
- Zedelmayer, Helmut. „Moskovitica in der herzoglichen Kunstkammer zu München“. In *Bayern und Russland in vormoderner Zeit. Annäherungen bis in die Zeit Peters des Großen*, ed. Alois Schmid. München: Verlag C. H. Beck, 2012, 289–308.
- Zorn, Wolfgang. *Bayerns Geschichte seit 1960*. Regensburg: Verlag Friedrich Pustet, 2007.

ZÁVĚREČNÉ TEZE MAGISTERSKÉ PRÁCE NMTS
Závěrečné teze student odevzdává ke konci Diplomního semináře III jako součást magisterské práce a tyto teze jsou spolu s odevzdáním magisterské práce do SIS předpokladem udělení zápočtu za tento seminář.
Jméno: Zuzana Zavadilová
E-mail: 78529139@fsv.cuni.cz
Specializace (uveďte zkratkou)*: NRS
Semestr a školní rok zahájení práce: LS 2021/2022
Semestr a školní rok ukončení práce: ZS 2023/2024
Vedoucí diplomového semináře: prof. PhDr. Ota Konrád, PhD.
Vedoucí práce: doc. JUDr. Vladimír Handl, CSc.
Název práce: Bilaterální vztahy Bavorska s Ruskou federací: Mezi Außenbeziehungen a Nebenaußenpolitik
Charakteristika tématu práce (max 10 řádek): Práce se zaměřuje na bilaterální vztahy Bavorska s Ruskou federací v období od anexe Krymu do začátku ruské invaze na Ukrajinu v roce 2022. Úvodem práce vymezuje modalitu zahraničního působení subnárodního celku vůči celostátní úrovni a klade si výzkumné otázky, zda a jakým způsobem se linie bavorsko-ruských vztahů lišila od linie, kterou vedl Spolek. Práce se zabývá i historickou podobou vztahů, aby zjistila, zda se výroky bavorských politiků odvolávající se na tradici bavorsko-ruských vztahů zakládají na realitě, a zda tak opravdu pokračují ve směřování nastoleném převážně na v druhé polovině 20. století. Hlavní zkoumané období je analyzováno z hlediska politicko-rétorické a ekonomické úrovně.
Vývoj tématu od zadání projektu do odevzdání práce (max. 10 řádek): Od původního plánu analýzy a možné komparace vztahů Ruské federace s Bavorskem a Saskem bylo upuštěno, neboť by takový výzkum překračoval hranice diplomové práce. Kvůli dostatku primárních a sekundárních zdrojů ze zahraničního pobytu v Mnichově jsem se rozhodla pro zaměření pouze na jednu ze spolkových zemí, a to na Bavorsko. Původně také měl být historická část opravdu spíše kontextovou kapitolou, po načítání zdrojů jsem však uvážila, že především od konce 70. a začátku 80. let 20. století je bavorsko-ruský vztah klíčový i pro moderní pojetí vzájemných vztahů.
Struktura práce (hlavní kapitoly obsahu): Úvod Historické předpoklady moderních bavorsko-ruských vztahů Bavorsko-ruské vztahy v období (1989–2014) Politicko-rétorická úroveň bavorsko-ruských vztahů po roce 2014 Ekonomická úroveň bavorsko-ruských vztahů po roce 2014
Hlavní výsledky práce (max. 10 řádek): Na úrovni politicko-rétorické práce ukázala, že vztah Bavorska k Rusku ovlivňovaly vnitropolitické i vnitrostranické zájmy, které stály i za tím, že v roce 2016 Bavorsko překročilo úroveň se Spolkem a spolkovými zeměmi koordinované zahraniční politiky a dostalo se s ní do rozporu vůči Spolku. V ekonomické části se ukazuje dlouhodobý kurz

ekonomického pragmatismu, jenž byl ještě více posílen po nástupu Markuse Södera, který se chtěl odlišit od svého předchůdce. Diplomová práce sleduje v hospodářské oblasti dvojí, protichůdnou argumentaci: na jedné straně bylo posilování ekonomických vazeb prezentováno jako způsob pomoci Rusku na cestě transformace a demokracie, na straně druhé však bavorští politici v jiných případech argumentovali tím, že je možné ekonomické vztahy oddělovat od politické situace.

Prameny a literatura (výběr nejpodstatnějších):

Bayerischer Landtag. „Bayerisch-russische Beziehungen (1). Schriftliche Anfrage des Abgeordneten Dr. Helmut Kaltenhauser FDP vom 03.03.2022“. 18. Wahlperiode. 30. června 2022, Drucksache 18/22883.

Eberle, Jakub a Jan Prášil. Zahraniční aktivity Bavorska na bilaterální, regionální a evropské úrovni. Výzkumná zpráva projektu TAČR TB010MZV040. Praha: Asociace pro mezinárodní otázky, 2013, odtajněná verze 2014.

Frasch, Timo. „Die CSU und ihr komplexes Verhältnis zu Russland. Position im Ukraine-Konflikt“. Frankfurter Allgemeine Zeitung, 3. února 2022, <https://www.faz.net/aktuell/politik/inland/die-csu-und-ihr-komplexes-verhaeltnis-zu-russland-17777569.html> (staženo 16. března 2023).

Frymark, Kamil. „The Free State of Bavaria. The End of the CSU's Sovereign Duchy?“. OSW Studies, č. 77 (2019): 1–41, http://aei.pitt.edu/100376/1/Studies_77_State-of-Bavaria_net_0.pdf (staženo 11. září 2022).

Müller, Peter. Der Machtkampf. Seehofer und die Zukunft der CSU. München: Deutsche Verlags-Anstalt, 2016.

Nagel, Klaus-Jürgen. „Foreign policy: The Case of German Länder“. In Foreign policy of constituents units at the beginning of 21st century, ed. Ferran Requejo. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Institut d'Estudis Autònoms, 2010, 121–141.

Schattenberg, Susanne. „Pipeline Construction as ‚Soft Power‘ in Foreign Policy. Why the Soviet Union Started to Sell Gas to West Germany, 1966–1970“. Journal of Modern European History 20, č. 4 (2022): 554–573, <https://doi.org/10.1177/16118944221130222> (staženo 20. března 2023).

Zorn, Wolfgang. Bayerns Geschichte seit 1960. Regensburg: Verlag Friedrich Pustet, 2007.

Etika výzkumu:**

Jazyk práce:

čeština

Podpis studenta a datum

28.12. 2023

Schváleno	Datum	Podpis
Vedoucí práce		
Vedoucí diplomového semináře		
Vedoucí specializace		
Garant programu		

* BAS – Balkánská a středoevropská studia; ES – Evropská studia; NRS – Německá a rakouská studia; RES – Ruská a eurasijská studia; SAS – Severoamerická studia; ZES – Západoevropská studia.

** Pokud je to relevantní, tj. vyžaduje to charakter výzkumu (nebo jeho zadavatel), data, s nimiž pracujete, nebo osobní bezpečnost vaše či dalších účastníků výzkumu, vysvětlíte, jak zajistíte dodržení, resp. splnění těchto etických aspektů výzkumu: 1) informovaný souhlas s účastí na výzkumu, 2) dobrovolná účast na výzkumu, 3) důvěrnost a anonymita zdrojů, 4) bezpečný výzkum (nikomu nevznikne újma).